Helsinki

Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:2

Rastilan kartano

Ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämistavoitteet

RASTILAN KARTANO, YMPÄRISTÖHISTORIALLINEN SELVITYS JA KEHITTÄMISTAVOITTEET

Tilaajan vastuuhenkilö:	Sanna Meriläinen, arkkit. asemakaavoitus, Vuosaari-Vartiokylänlahti – tiimi
Tilaajan edustajat:	Sakari Mentu, arkkit. asemakaavoitus, rakennetun ympäristön suojelu Tuukka Linnas, arkkit., asemakaavoitus, Vuosaari-Vartiokylän tiimi (kokous 3) Maria Hyövälti, maisema-arkkitehti, kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu Milja Halmkrona, maisema-arkkitehti, kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu (kok. 3) Satu Tegel, suunnitteluasiantuntija (kasvillisuus), kaupunkitila- ja maisemasuunn. Petteri Kummala, tutkija, kaupunginmuseo (kokous 1) Juha Vuorinen, tutkija, Kaupunginmuseo (kokoukset 2 ja 3)
Konsultin vastuuhenkilöt:	Aino-Kaisa Nuotio, mais.arkkit, Ramboll Finland Oy Eveliina Könttä, arkkitehti, kuvataiteilija, Ramboll Finland Oy Laura Suni, suunn.maantieteilijä, mais.arkkit yo, Ramboll Finland Oy Laura Vikman, rakennustutkija, Ramboll Finland Oy Sara Seppänen, hortonomi, maisema-arkkit.yo, Ramboll Finland oy
Taitto:	Ramboll Finland Oy/Aija Nuoramo
Valokuvat ja kartat:	***Historialliset valokuvat ja kartat:*** **ARKMU** – Arkkitehtuurimuseon piirustusarkisto, **HKA** – Helsingin kaupunginarkisto, **HKMKA** – Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto, **KA** – Kansallisarkisto, Kansallisarkiston digitoidut aineistot, **KAO** – Helsingin kaupunkiympäristön piirustusarkisto, **HKK** – Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta, **KPOA** – Helsingin kaupungin rakennusviraston katu- ja puisto-osaston arkisto, **MLL** – Maanmittauslaitos, **MVKA** – Museoviraston kuva-arkisto, **MLR** – Matti Lipponen Rastböle ***Nykytilan valokuvat:*** Ramboll Finland Oy, LV – Laura Vikman, SS – Sara Seppänen ***Visualisoinnit:*** Ramboll Finland Oy

Julkaisija | Helsingin kaupunki / kaupunkiympäristön toimiala

Kannen kuva | © Helsingin kaupunginmuseo

ISBN | 978-952-331-701-7 (verkkoversio)
ISSN | 2489-4230 (verkkoversio)

Helsinki

Ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämistavoitteet

Rastilan kartano

Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:2

Sisällysluettelo

Saatteeksi 5

Lähtötiedot ja arviointimenetelmät 6

1 Alueen sijainti ja suunnittelu- ja suojelutilanne 7
- 1.1 Alueen sijainti 7
- 1.2 Helsingin yleiskaava 8
- 1.3 Asemakaava 8
- 1.4 Suunnittelutarve 9
- 1.5 Nykyinen maanomistus ja käyttö 9

2 Alueen historian vaiheet 10
- 2.1 Rassbölen ratsutila 1633–1843 11
- 2.2 Rassbölen ratsutila 1843–1900 13
- 2.3 Rastilan päärakennus 18
- 2.4 Rastilan kartanon puutarhasuunnitelma vuodelta 1902 19
- 2.5 Axel Erikssonin puutarhasuunnitelman rakenne toteutettiin 20
- 2.6 Tilasta erotetaan huvilatontteja ja kartanoa suunniteltiin laajennettavaksi 20
- 2.7 Paul Olssonin vuonna 1935 laatima puutarhasuunnitelma 23
- 2.8 Helsingin retkeilymajasta Rastilan leirintäalueeksi 1951–2019 24
- 2.9 Leirintäalueen tilarakenne 31
- 2.10 Rastilan kartanon puutarha leirintäalueen yleissuunnitelmissa vuosina 1970–1997 32

3 Nykytilanne ja säilyneisyys 45
- 3.1 Kaupunkirakenne, liittyminen ympäristöön ja paikan topografia 45
- 3.2 Tilarakenne ja näkymät 46
- 3.3 Käytävät, rakenteet ja varusteet 46
- 3.4 Kasvillisuus ja istutukset 47

4 Arvot ja vaalittavat ominaispiirteet 51
- 4.1 Rakennushistorialliset ja historialliset arvot 51
- 4.2 Maisemalliset arvot 53
- 4.3 Arvoja heikentäviä tekijöitä sekä vaurioita ja ristiriitoja 69

5 Rakennetun ympäristön ja maiseman kehittämistavoitteet 70

Lähteet ja kirjallisuus 73

Viitteet 74

Saatteeksi

Rastilan kartano on osa Itä-Helsingin kulttuuripuiston kulttuurihistoriallisesti merkittävää ympäristöä. Sen historia ratsutilana ulottuu 1600-luvulle ja se muodostaa merkittävän paikallishistoriallisen ja kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden yhdessä Vartiokylänlahden vastarannalla sijaitsevan Puotilan kartanon kanssa. Vuosaaren ja Puotilan lähiöiden rakentumiseen asti kartanot tilakeskuksineen ja niihin liittyvä maanviljely määrittivät Vartiokylänlahden maisemaa. Helsingin kaupungin omistukseen tila on siirtynyt vuonna 1951. Kartanon siirtyminen 1950-luvulla ulkoilu- ja myöhemmin leirintäaluekäyttöön, Vuosaaren sillan rakentaminen 1966 sekä ympärille kasvanut kaupunki ovat muuttaneet Rastilan kartanon asemaa kaupunkirakenteessa ja maisemassa merkittävästi viime vuosikymmeninä.

Tämä selvitys koskee Rastilan kartanon päärakennusta ja siihen liittyvää kartanopuiston ja pihapiirin aluetta. Tarkasteluun on nostettu myös kaupungin omistuksen aikainen leirintäalue, joka on olennainen osa alueen sodanjälkeistä historiaa. Tarkastelualueeseen sisältyvät kartanon aikaisempien vaiheiden mukaiset alueet sekä kaupunkikuvalliseen ja maisemalliseen vaikutuspiiriin kuuluva laajempi alue.

Ympäristöhistoriallisen selvityksen tavoitteena on ollut kartoittaa Rastilan kartanon sekä kartanoympäristöön kehittyneen leirintäalueen suunnitteluhistoriaa ja kehitysvaiheita sekä maisematilan ja kaupunkirakenteen kehitystä. Lisäksi on arvioitu kohteen nykytilaa ja säilyneisyyttä sekä nykytilan suhdetta alueen historiallisiin vaiheisiin sekä kaupunkikuvaan ja -rakenteeseen. Selvityksessä on määritelty keskeiset säilytettävät ja vaalittavat ominaispiirteet ja esitetty suositukset alueen kehittämiseksi siten, että alueen kulttuurihistorialliset arvot säilyvät. Laadittu selvitys, yhdessä Rastilan kartanon kasvillisuusselvityksen kanssa, toimivat Rastilan kartanoon liittyvien kaava- ja kehityshankkeiden taustaselvitykseksi.

Selvitykset on laadittu loppusyksyllä 2019 Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön toimialan toimeksiannosta. Rambollissa työstä ovat vastanneet maisema-arkkitehti Aino-Kaisa Nuotio, arkkitehti Eveliina Könttä, rakennustutkija Laura Vikman sekä suunnittelumaantieteilijä, maisema-arkkitehti yo Laura Suni ja graafikko Aija Nuoramo. Ympäristöhistorialliseen selvitykseen liittyvästä kasvillisuuskartoituksesta ovat vastanneet hortonomi, maisema-arkkitehti yo Sara Seppänen ja hortonomi, maisema-arkkitehti Aino-Kaisa Nuotio. Laadituista selvityksistä on kaupunkiympäristön toimialalla vastannut arkkitehti Sanna Meriläinen ja hänen lisäkseen työtä ovat ohjanneet arkkitehdit Tuukka Linnas ja Sakari Mentu, maisema-arkkitehdit Maria Hyövälti ja Milja Halmkrona, kasvillisuusasiantuntija Satu Tegel sekä kaupunginmuseon rakennustutkijat Petteri Kummala ja sittemmin Juha Vuorinen.

Rastilan kartanolla on mielenkiintoinen historia aina 1600-luvulta ratsutilana, rälssi- ja säteritilana, pensionaattina, ulkoilumajana ja viimeisimmässä vaiheessa Rastilan leirintäalueen toimintoja tukevana ja kahvilana. Rastilan metsän eteläpuolelle peltolaakson reunaan 1850-luvulla rakennetun kartanon puutarha muotoutui 1900-luvun alussa kartanon puutarhasuunnitelman myötä. Myöhemmin aluetta on muokattu eri vaiheissaan, mutta alue on säilynyt kartanon puutarhana ja vuosien saatossa hävinneet alkuperäisen puutarhasommitelman piirteet on mahdollista edelleenkin palauttaa puutarhaan.

Kartano siirtyi vuonna 1951 Helsingin kaupungin omistukseen ja kartanon ympärille, entisille kartanon pelloille, kehittyi leirintäalue. Rastilan kartanon alueilla on pitkä matkailun historia, joka alkoi jo 1900-luvun alussa pensionaattitoiminnan myötä. 1970-luvulla Rastila oli ainoa suurleirintäalue Helsingissä ja koko Uudellamaalla. Leirintäalueen suosio on säilynyt näihin päiviin saakka ja sijainti kaupunkirakenteen sisällä tekee Rastilan leirintäalueesta merkittävän. Kartanon ympärille eri vuosikymmeninä kehittynyt matkailutoiminta on osittain sopeutunut kartanomiljööseen, mutta tuonut myös ristiriitoja kartanomiljöön säilymiselle.

Lähtötiedot ja arviointimenetelmät

Työssä on selvitetty eri arkistolähteistä löytyvää Rastilan kartanon kuva-, piirros ja kirjallista materiaalia. Selvityksen laatijat ovat tehneet arkistokäyntejä, tutustuneet maastoon, kasvillisuuteen sekä rakennuksiin. Rastilan kartanon sisätilojen säilyneisyys on arvioitu maastokäynnin yhteydessä. Suppean rakennushistoriaselvityksen tarkoituksena on kokonaiskuvan luominen Rastilan kartanosta, sen historiallisten ja maisemallisten ominaispiirteiden määritteleminen ja kuvaus nykytilasta. Työmenetelminä on käytetty maastokäyntejä, valokuvausdokumentointia, rakennusinventointia, kaavahistoriaa, historiaselvityksiä sekä arkistotyöskentelyä. Selvityksessä on nojauduttu Museoviraston *Talon tarinat* – rakennushistorian selvitysoppaaseen, sekä Ranja Hautamämäen *Portti puutarhaan (2000)*, Historiallisten puutarhojen inventointiopaaseen. Konsultti on koonnut arkistoaineiston, analysoinut sen sekä analyysin perusteella tehnyt arvion nykytilanteesta ja tunnistanut keskeiset säilytettävät, palautettavat sekä kehitettävät piirteet.

1 Alueen sijainti ja suunnittelu- ja suojelutilanne

1.1 Alueen sijainti

Rastilan kartano sijaitsee Vuosaaren kaupunginosassa 54 Vuosaari (Nordsjö), 547 Rastila (Rastböle). Kartano sijaitsee Vartiokylänlahden itärannalla Rastilan metroaseman vieressä.

Osoite:
Helsinki, Vuosaari
Karavaanarikatu 4,
00980 Helsinki
Kiinteistökartan numero K5 5522, 2 ha

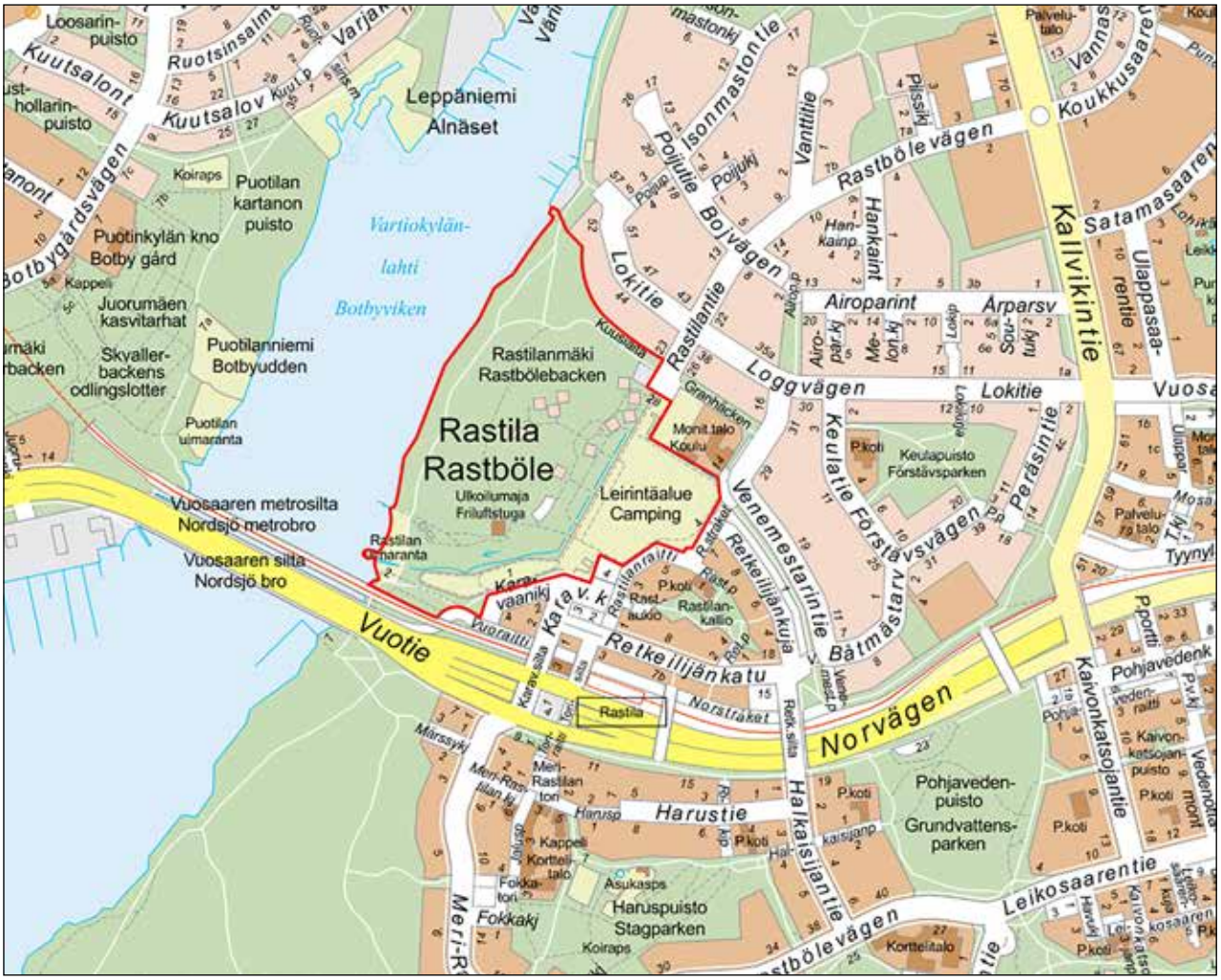

Kuva 1. Rastilan kartano Helsingin opaskartalla. Kuva Helsingin karttapalvelu.

1.2 Helsingin yleiskaava

Helsingin yleiskaavassa (2016) Rastilan kartanon ympäristöön on esitetty merkittäviä muutoksia. Alueelle on merkitty virkistys- ja viheraluetta ja metroasemaan tukeutuva tiivis asuntovaltainen täydennysrakentamisalue. Kartanon ympäristössä nykyisin toimivalle leirintäalueelle etsitään uutta paikkaa Helsingissä. Yleiskaavan toteuttamisohjelmassa alueen rakentamisen on arvioitu alkavan toteuttamisen toisessa vaiheessa 2030-luvulla.

1.3 Asemakaava

Nykyisessä asemakaavassa (Nro 9260 v. nro199110320, 13.1.1997) Rastilan kartanon alue on pääosin merkitty leirintäalueeksi (RT) ja leirintäalueen osaksi, jolla oleva vanha kartanomiljöö on säilytettävä (rt-4). Päärakennus, Pehtoorin talo ja niiden välitön ympäristö on merkitty säilytettäväksi vanhaksi kartanomiljööksi, jossa *”alueelle saadaan siirtää tyyliin sopivia vanhoja rakennuksia, mutta alueen jalo lehtipuusto tulee ensisijaisesti säilyttää.”* Rantaan on rakennettu Mustavuoresta Ramsinniemeen johtava virkistysreitti. Alueen luoteispuolella siitä haarautuu kaakkoon raitti, joka kiertää alueen koillisreunassa olevaa kuusiaitaa sivuten leirintäalueeen ja asuntoalueen Retkeilijänsillalle ja sieltä edelleen Halkaisijantien kautta Kallahteen. Alueella on myös merkintä VP-2 (puisto, jolla on kaupunkikuvallisesti arvokas kuusiaita, joka on säilytettävä). Lisäksi uimaranta on W-merkinnällä. Erillisiä suojelumerkintöjä asemakaavassa ei ole.

Kuva 2. Rastilan leirintäalue vuodelta 1972, taustalla vartiokylänlahti. Kuva HKMKA.

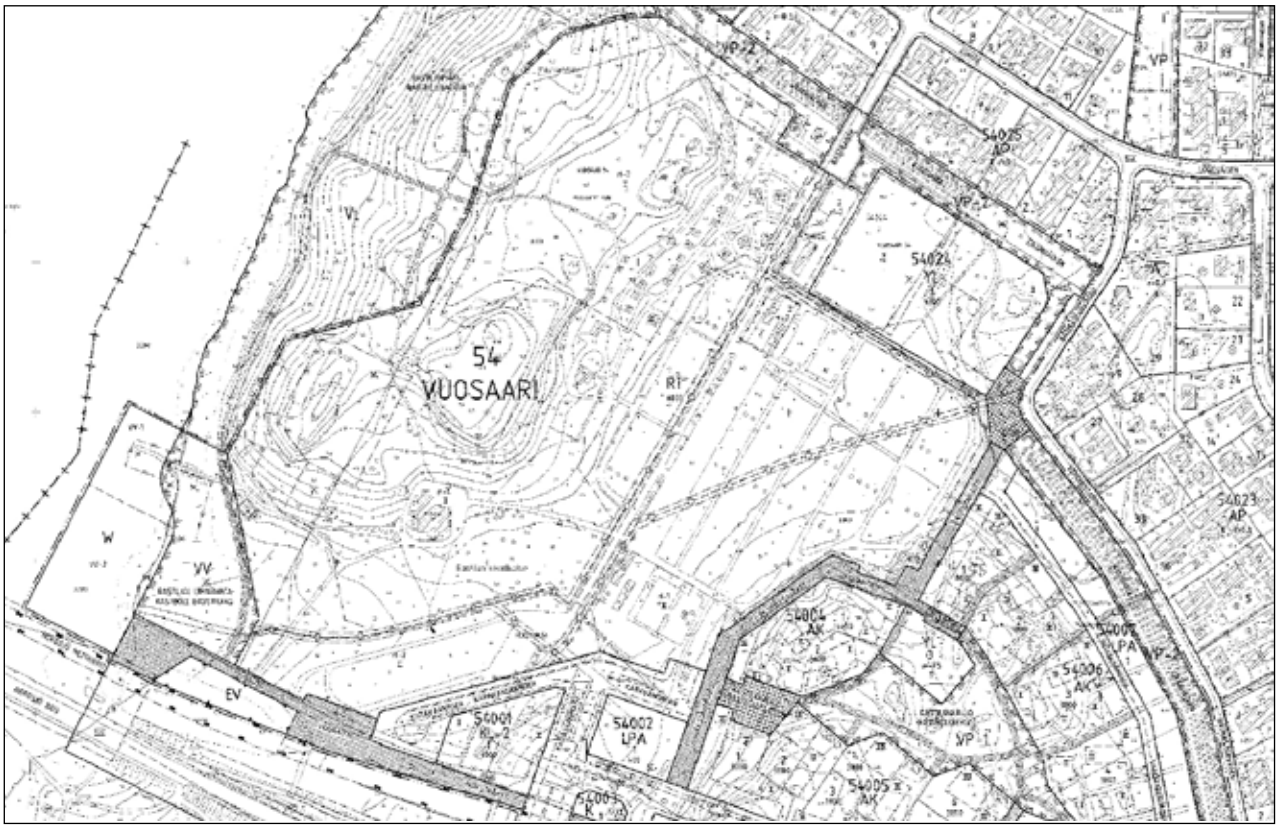

Kuva 3. Ote asemakaavasta asemakaavasta (Nro 9260 v. nro199110320, 13.1.1997). Rastilan kartanon alueella ei ole suojelumerkintää. Lerintäalueen ja sen pohjoispuolella olevien rintamamiestalojen välille 1960-luvulla istutettu kuusiaita on suojeltu.

Kuva 4. Vartiokylänlahti on osa Itä-Helsingin kulttuuripuistoa ja Helsingin vihersormea. Rastilan kartano on merkitty Vihersormen vetovoimakohteeksi. Uusimpien suunnitelmien mukaan rantareitin tavoitteena on kiertää Vartiolahden ympäri ja myös Rastilan kartanon vierestä. [1)]

1.4 Suunnittelutarve

Asemakaavoituksessa on aloitettu 2019 Vartiokylänlahden suunnitteluperiaatteiden ja kaavarungon laadinta, jonka yhteydessä määritellään koko lahden ympäristön ja erityisesti tulevien rakentamisalueiden Puotilanrannan, Rastilanrannan ja Rastilan kartanon alueen täydennysrakentamisen, virkistysalueiden ja palvelurakenteen tärkeimmät tavoitteet.

Rastila on Helsingin kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävä alue.[2)]

1.5 Nykyinen maanomistus ja käyttö

Rastilan kartanon alue on kaupungin omistuksessa ja vuokrattu pääosin Kulttuuri ja vapaa-ajan toimialalle leirintäkäyttöön, mutta päärakennus on vuokrattu kahvila- ja työskentelykäyttöön yrityksille.

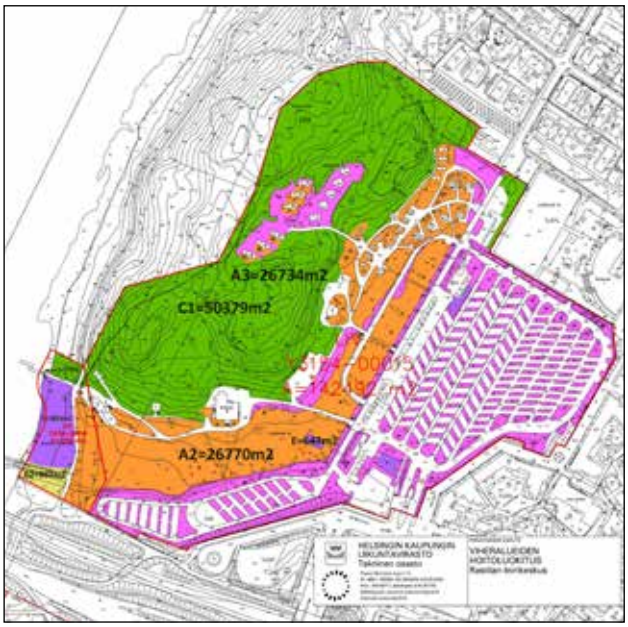

Kuva 5. Rastilan viheralueiden hoitoluokitus. Puistoalue on luokiteltu Käyttöviheralueeksi A2-hoitoluokkaan. KPOA.

1) Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelma, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2016.
2) Vuoden 2002 yleiskaavaan liittynyt selvitys, 2016 Kulttuuriympäristön teemakartta.

2 Alueen historian vaiheet

Kuva 6. Ote vuoden 1698 Samuel Brotheruksen Kyläkartassta. Rastilan kartano Puotinlahden itärannalla. MLR [3)]

Kuva 7. Rastilankylä vuoden 1698 Brotheruksen kyläkartassa. Rastilan kartano erottuu kartassa punakattoisena rakennuksena. KA. [3)]

3) Kartta: Maanmittaushallitus "Gumböle, Gumböle och Nordsjö i Helsinge socken: Egokarta med beskrifning 1698-1698" KA.

2.1 Rassbölen ratsutila 1633–1843

Vuosaari kuului keskiajalla Porvoon emäpitäjään, jonka jälkeen 1300-luvun alkupuolella perustettuun Sipoon kappeliin ja myöhempään kirkkopitäjään. 1500-luvulla vuosaarelaiset maksoivat kirkolliset veronsa Helsingin kirkkopitäjään ja muun muassa maaveronsa Sipoon hallintopitäjään. Rasbölle (Rastböle)[4] mainitaan ensimmäisen kerran vuoden 1540 maakirjassa. Rastilan kylä muodostui kolmesta veroa maksavasta talosta, jotka omistivat Anders Gerichsson, Anders Persson ja Jöns Jönssön. Rastilan kylä on merkitty sijaitsevan nykyisen Rastilan kartanon kohdalla Samuel Brotheruksen kyläkartassa vuonna 1698. Rastilan kylän asema maakirjakylänä päättyy, kun se yhdistetään kolmen muun vuosaarelaiskylän kanssa yhtenäiseksi Vuosaaren kyläksi Helsingin voutikunnan ensimmäisessä maakirjassa vuonna 1556. Vuosaaressa sijaitsi kruunun laivanveistämö 1500-luvun lopulla. [5]

Luutnantti Claes Hindersson viljeli toista Rastilan toiminnassa olevaa tilaa aina vuoteen 1631 saakka, jonka jälkeen Rastilan tilat olivat hetkellisesti autioina. Hinderssonin tila siirtyi kauppaporvari Johan Greekille, joka viljeli myös vieressä sijaitsevaa autiotilaa vuodesta 1633 lähtien. Hän varusti ratsusotilaan palvelemaan kuningasta, jolloin tilasta tuli Rassbölen ratsutila. Johan Greekin kuoleman jälkeen leski Märta Reiher sai kruunun myöntämän elinikäisen läänityksen Vuosaaren Rastilassa vuonna 1649. Muutamaa vuotta myöhemmin kuningatar Kristiina muutti henkilöön sidotun elinikäisen läänityksen perinnölliseksi lahjoitusmaaksi. Reiher anoi hallitsijalta luvan säterin eli asuinkartanon perustamiseksi Vuosaareen vuonna 1653. Seuraavan vuoden läänintilien rälssiluettelossa oli kaksi Rastilan maakirjatilaa sätereinä. Säteritilan asema edellytti säädynmukaisten rakennuksien rakentamista tilalle sekä viljelyn asianmukaista hoitoa.[6]

Ruotsissa toteutettiin kuningas Kaarle XI:n toimeenpanema iso reduktio, joka palautti useat läänitysmaat kruunulle 1680-luvulla. Rastilan maat määrättiin **armeijan palkkatiloiksi,** jonka verot osoitettiin amiraliteetille vuonna 1682. Tila siirtyy tiilimestari Anders Utterin omistukseen vuonna 1684. Kolmea vuotta myöhemmin maakirjassa mainitaan Johan Greeksin ja Simon Matssonsin tilojen yhdistyneen yhdeksi Rassbölen tilaksi. Tiloilla oli sama omistaja 1630-luvulta saakka, mutta tilojen verot olivat laskettu erikseen.

Tila sai uudelleen ratsutila nimityksen ja kruununtilaa aloitti hoitamaan Jacob Sigridsson vuonna 1691. Entinen säteri menetti pian asemansa ratsutilana ja toimi tullinhoitaja Erich Brusen Malmilla sijaitsevan ratsutilan augmenttina.[7] Vuonna 1695 Rassböle sai jälleen takaisin asemansa ratsutilana ja Malmilla sijaitseva tila siirtyi Rassbölen augmentiksi.[8]

Isovihan (1713–1721) jälkeen Rastilan tila oli jälleen autiotilana. Rassbölen omisti edelleenkin Uudenmaan rakuuna Erich Brusen perikunta ja tilan rakuunana jatkoi Rassberg. Posslarsin naapuritilan virasta eronnut ratsuväenupseeri Otto Floor aloitti viljelemään peltoja Rastilassa vuosina 1729–1731. Henkikirjojen mukaan tilan omisti kapteeni Adam Tandefelt vuosina 1733-40. Sodan ja venäläismiehityksen jälkeen tila oli jälleen autiotilana. Pikkuvihan (1742–1743) jälkeen Rassbölen omisti kauppias Thomas Klaihe vuosina 1744-46, jonka jälkeen tila siirtyi ylisotakomissaari Hans Henrik Soldanin omistukseen vuosiksi 1747-54. Rassbölen tila siirtyi Viaporin upseeri Anders Brucelle, joka myöhemmin aateloitumisen jälkeen käytti nimeä Anders de Bruce. Hän omisti tilan yhdessä kapteeni Bengt Gabriel von Spångenin kanssa vuodesta 1754 vuoteen 1761 saakka. Heidän omistama tiilitehdas sijaitsi Vuosaaressa Mustalahden alueella ja tiiliruukki Vartiokylänlahdessa. Rassbölen kalkkikaivos sijaitsi Porvarinlahden pohjukassa eli nykyisellä luonnonsuojelualueella. Rassbölen tilan päärakennuksen sijainnista viitteitä antaa iso tammi entisen tallipihan länsipuolella. Tammen iäksi on arvioitu noin 200 vuotta. Tammi sijaitsee nykyisen Vuotien eteläpuolella. Kartano näkyy kuvassa 7.[9]

Rassbölen tilan omistus siirtyi Carl Magnus Jägerhornille vuonna 1761. Hän oli jo aiemmin lunastanut isänsä perikunnalta Puotilan (Botby) kartanon, joka muodostui Domarsin, Klåvusin ja Rånsin ratsutiloista. Henkikirjojen mukaan Jägerhorn asui pienemmässä Rassbölessä ja hallinnoi kookkaampaa Puotilan tilaa Rastilasta käsin vuosina 1766–68. Maanviljelyn ja karjanhoidon ohella Jägerhornin tilalla oli tuottoisa viinanpolttimo. Tilalla harrastettiin myös metsästystä. Vuosaaren kylän maiden isojako suoritettiin vuosina 1776–78. Isojaon myötä kaikki Vartiokylänlahden ranta-alueet siirtyivät maaherra Jägerhornin hallintaan. Rastilan peltoalueet olivat huomattavasti suuremmat kuin 80 vuotta aikaisemmin. Rakennukset sijaitsivat mäellä, jota vielä 1950-luvulla kutsuttiin Tallimäeksi. Nykyisen laiturin kohdalla sijaitsi laivalaituri, jonka päähän oli rakennettu ranta-aitta. Carl Jägerhorn

4) Tilan ja kylän nimi on vaihdellut eri asiakirjoissa. Rastilasta on käytetty nimityksiä Rasbölle, Rassböhleby, Radzbööl, Rastböle ja Rassböle.
5) Lipponen 2010, 18, 22, 24, 37.
6) Lipponen 2010, 27, 29, 31.
7) Augmentti tarkoitti ruotujakoisessa sotalaitoksessa määrättyä aputilaa, joka maksoi veronsa päätilalle.
8) Lipponen 2010, 33-34.
9) Lipponen 2010, 50-54, 58, 62.

sai nimityksen Oulun läänin maaherraksi vuonna 1775. Hän myi Puotilan ja Rassbölen tilat apteekkari Wilhelm Elgille vuonna 1779. [10)]

Apteekkari Elg omisti Helsingin kaupungin ainoan apteekin 1770-luvulla. Tilanomistajana Elg teki uudisviljelystä, raivausta ja muita parannuksia Puotilassa ja Rassbölessä. Hän rakennutti Puotilan kartanon päärakennuksen, joka valmistui 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa. Rassbölen tilaa hallinnoitiin Vartiokylänlahden toiselta puolelta Puotilan kartanosta. Rassbölen ratsutilan viimeinen rakuuna oli Johan Willig, joka menehtyi Suomen sodan aikana vuonna 1808. Kuninkaallinen Uudenmaan kevyt rakuunarykmentti lakkautettiin vuotta myöhemmin. Vuosaaren kylän vesialueet ja saaret jaettiin isojaossa vuosina 1841–44. Rassbölen tilaan liitettiin nykyiset Kivisaari, Karhusaari ja Iso Villasaaren länsipuoli. Apteekkari Elgin poika hallinnoi Puotilan ja Rassbölen tiloja aina vuoteen 1843 saakka, jonka jälkeen perikunta myi tilat huutokaupassa.[11)]

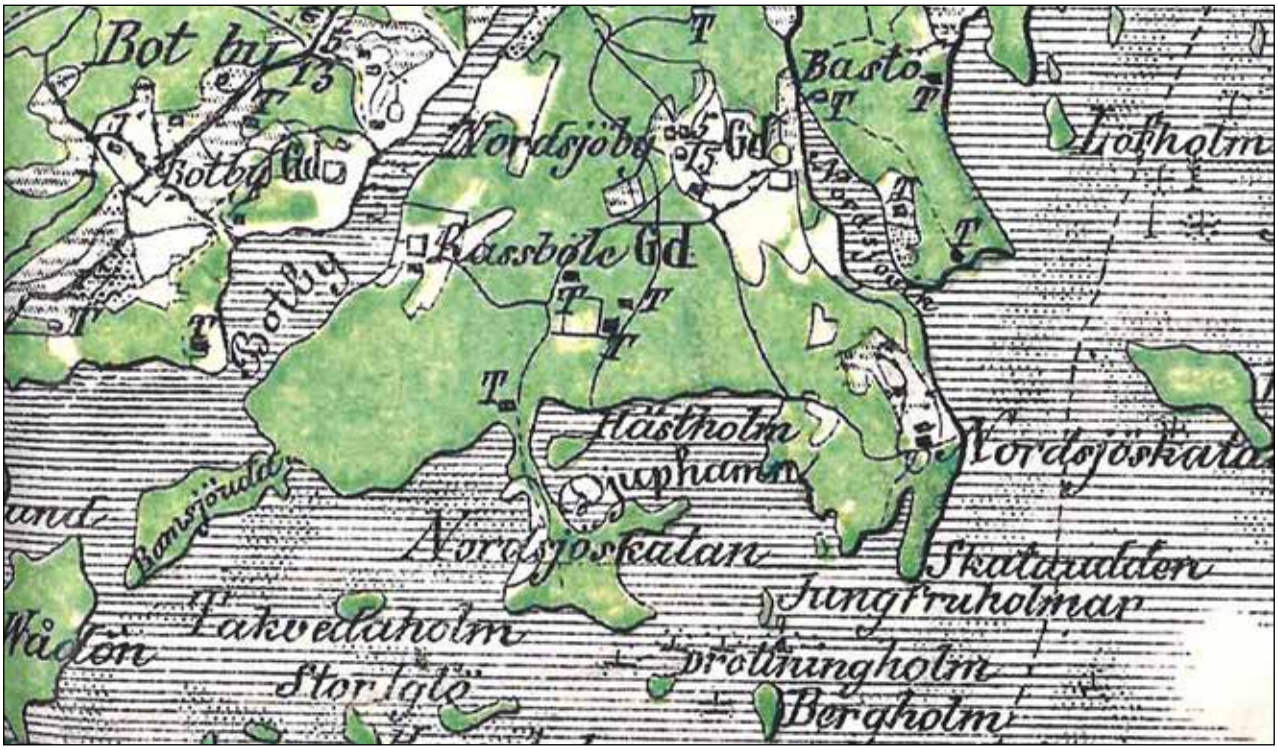

Kuva 8. Rassböle vuoden 1855 Kalmbergin kartastossa. Botbynlahden vesireitti on ollut tärkeä kulkuyhteys Rassbölen kartanolle. Tieyhteys pohjoisesta Rassböleen kiertelee eri kylien kautta. Puotilan kartano sijaitsee Botbyn länsirannalla. KA.

Kuva 9. Rassbölen kartano sekä Tallinmäen rakennukset venäläisessä topografisessa kartassa vuonna 1871. Uusi päätie kartanolle ja Tallinmäelle johtaa suorana tieurana pohjoisesta. Laivalaituri on Botbyn rannassa. Entinen kartanon päärakennus sijaitsi tallipihan yhteydessä. Tallipihan länsipuolella oleva 200-vuotinen tammi on edelleen paikallaan. 1850-luvun puolivälissä Rastilan ratsutila muuttui kesänviettopaikaksi ja uusi päärakennus rakennettiin kauemmaksi tilakeskuksesta, Rastilanmäen tuntumaan. KA.

10) Lipponen 2010, 63,66-67,89,92,96.
11) Lipponen 2010, 98,101,106,108-110.

2.2 Rassbölen ratsutila 1843–1900

Eteläisen ja läntisen Suomen rannikkoalueen säterit sjoittuivat hyvän ja suojaisen vesiyhteyden päähän. Lisäksi kiinnitettiin huomiota siihen, että kartanon pelloille löytyy maa-ainekseltaan hienoa savimaatta.

Tilakeskukset olivat yleensä erillään kartanosta ja säteriin saatettiin liittää ympäröiviä tiloja tilakeskuksineen[12]. Rastilan kartanossa tilakeskuksen, Tallinmäen, ja kartanon välissä oli peltomaat, joista Rastilan kartanoa ympäröivä puutarha kehitettiin.

1900-luvun alussa kartanoa ympäröi etelässä pellot ja kartanon takana Rastilanmäen metsä. Kartanon lähiympäristössä oli syreeniä ja terassin sivuja kiipesi köynnöksiä (kuva 10).

Venäläisessä vuoden 1871 topografisessa kartassa tieyhteys Vartiokylän niemeen ja Rastilan kartanolle johtaa pohjoisesta ja erkanee ennen tien päättymistä Tallinmäelle (kuva 9). Vuoden 1855 Kalmbergin kartassa tielinjaus pohjoisesta kiertelee kylien kautta Nordsöskataniin (Kalvikinniemeen) ja Rastilan kartanolle erkanee tie myöhemmin rakennettua tieyhteyttä idempänä (kuva 8). Rastilan kartanolle saavuttiin myös vesiteitse Botbyn lahdelta. Höyrylaivalaituri sijaitsi nykyisen sillan eteläpuolella ja sieltä oli rannan suuntainen tieyhteys Rastilan kartanolle.

Luutnantti August Melan osti Rastbölen ja Puotilan (Puotinkylän) tilat. Ostohetkellä Rastilassa asui noin kolmisenkymmentä henkeä, jotka olivat työntekijöitä, heidän lapsiaan ja vanhuksia. Luutnantti Melan oli Helsingin Katajanokalle sijoitetun Venäjän laivastoon värvätyn joukko-osaston upseeri. Melan palkkasi Itä-Götanmaalta Carl Johan Olssonin pehtooriksi Puotilaan ja Rastböleen. Pehtoorin talo sijaitsi Puotilan kartanon siipirakennuksessa. Puotilan ja Rastbölen lähes sadan vuoden tilojen yhteisomistus päättyi, kun Melan myi Puotilan tilan kauppaneuvos Carl Edward Tunderille vuonna 1852. Luutnantti Melan omistuksessa säilyivät Rastbölen tila ja Tallbackan tila Nurmijärvellä.[13]

Rastbölen asema pienenä kartanona oli erilainen verrattuna vanhoihin suuriin rälssitiloihin. Helsinkiläinen porvaristo ja aatelittomat virkamiehet ostivat maatiloja kesänviettopaikoiksi kaupunkien lähistöltä 1700-luvun loppupuolelta alkaen. Tämä yleistyi 1800-luvun puolessa välissä, jolloin esimerkiksi Rastbölen tila muuttui ratsutilasta kesänviettopaikaksi. Samalla yleistyi kartano-nimitys, jota käytettiin säätyläisomisteisista ratsutiloista, talonpoikaistaloista tai kesähuviloista. Tässä yhteydessä kartano viittaa verovapaaseen rälssimaahan, jonka omistaminen vapautui aatelittomille säädyille osittain vuonna 1789. Omistajat alkoivat käyttämään tiloista nimitystä kartano, jonka vaikutelma haluttiin luoda rakentamalla ”kartanomainen” päärakennus puistoineen.[14]

Luutnantti Melan rakennutti uuden päärakennuksen 1850-luvun alussa. Päärakennuksen sijainti siirtyi mäen laelta peltomaan reunaan Rastilanmäen eteläpuolelle laaksoon. Melan tarjosi lehti-ilmoituksella maata vuokrattavaksi tiilitehdasta varten Rastbölessä. Konsuli Johan Sergejeff kiinnostuu tiiliruukin sijoittamisesta ja ostaa Rastbölen tilan vuonna 1861. Konsuli Sergejeff aloitti tiilentuotannon ja rakensi pienen rautatien rantaan tiiliruukin yhteyteen, mutta ajautui konkurssiin vuonna 1864. Huutokaupan myötä Rastböle siirtyi kapteeni Carl Alexander Wireniukselle, joka menehtyi pian kaupanteon jälkeen. Leskirouva Angelique Wirenius myi tilan senaatinkanslisti Alexander Janssonille. Vuoden 1871 venäläisessä topografisessa kartassa päärakennuksen ympärille on merkitty puistoalue. Päärakennuksen eteläpuolella sijaitsevan Tallipihan rakennukset muodostuvat vanhasta päärakennuksesta, navetasta, tallista ja talousrakennuksista. Tilan kolmas asuinrakennus sijaitsi peltoaukean reunassa Tallipihan eteläpuolella.[15]

Senaatinkanslisti Jansson osti Henriksbergin ratsutilan, Skatan tilan ja suurimman osan Postlarsin tilasta. Hän omistikin valtaosan Vuosaaren kylän alueesta. Vuosaaren viidestä kantatilasta vain Nybondas säilyi eri omistajalla. Jansson myi Rastbölen siviili-insinööri Gustaf Adolf ja Anna Rejmanille vuonna 1882. Näihin aikoihin kesäasutus vakiintui Vuosaaren rantamaisemaan. Torppari Paavo Kervinen asui Rastbölen tilan mailla. Hän oli rakennuttanut torpan kaakkoispuolelle kaksi huvilaa, joita vuokrattiin kesäasukkaille. Rakennukset olivat Vuosaaren huvilakauden varhaisimpia rakennuksia. Rastbölen kartanon laivalaiturin lähellä sijaitsevan huvilan oli rakennuttanut leskirouva von Pfaler. Lehti-ilmoituksella tarjottiin kesävieraille huoneita myös Rastbölen päärakennuksessa. Rastbölen tilan omistajat lohkoivat tontteja huvila-asutukseen 1880-luvulla. Tilasta erotettiin Satamasaari vuonna 1888 ja Villa Kortvik vuonna 1891. Rastbölen omistajat louhivat tilan mailta kiveä kotimaan- ja ulkomaanmarkkinoille.[17]

Rejman myi Rastbölen agronomi Axel Wahrenille vuonna 1897. Lyhyen ajanjakson jälkeen tilan viimeinen aatelinen omistaja Wahren myi Rastbölen pankkiiri Karl Emil Tollanderille ja hänen vaimolleen Elsa

12) Haikonen, 2011
13) Lipponen 2010, 109, 112.
14) Lipponen 2010, 131-132.
15) Lipponen 2010, 112-116.
16) Lipponen 2010, 124-125, 127.

Tollanderille vuonna 1901. He olivat ostaneet muutamaa vuotta aikaisemmin Jollaksesta Villinginsalmen ääreltä huvilan, joka toimi perheen pääasiallinen kesäpaikka. Rastbölen tila oli heille toinen kesänviettopaikka. Talvet he asuivat Rauhankadulla kaupungissa. Tollanderit teettivät Rastbölen tilan puistosuunnitelman Axel Erikssonilla vuonna 1902.[17]

Kartanot ovat muovanneet kulttuuriamme ja maisemaamme satoja vuosia. Historiallisesti tarkasteltuna kartanon ja suurtilojen erot ovat pieniä. Sekavuutta käsitykseen kartanosta aiheuttavat erilaiset kartanoiden asemasta johtuvat nimitykset. Kartanolla ei ole juridista asemaa, vaan maatilan sosiaalinen ja taloudellinen olomuoto. Kartanoiden synty liittyy aateliston ja koko säätyjärjestelmän kehittymiseen. Kartanoiden kehittymiseen vaikutti kuninkaan ja kruunun tarve saada uskollisia ratsumiehiä palvelukseensa, mikä korvattiin maaveroon liittyvällä vapautuksella, rälssillä. Verovapauden lisäksi aateliset saivat myöhemmin oikeuden kantaa kruunulle kuuluneita veroja lampuodeiltaan. Samalla kun aatelisto kokosi näin varallisuutta, verovapaista rälssi- ja säteritiloista kehittyi omanlaisensa kartanolaitos. Aatelistolla oli säterinsä, mutta myös varakkaat talonpojat saivat tiloilleen verovapauden, jos varustivat ratsumiehen kruunun palvelukseen. Moni kartanoksi nimitetty suurehko talo onkin ollut alun perin rustholli eli ratsutila.

Jo keskiajalla rälssioikeus ja siihen liittyvät velvollisuudet kulkivat suvuissa perintönä. Vasta 1800-luvulla aateliskartanoiden myynti ja osto yleistyivät. Aatelisomistuksessa oleva kartano saattoi menettää erillisoikeuksiaan ja se saatettiin alentaa ratsutilaksi, rustholliksi tai säteriratsutilaksi. [18]

Reduktio	Peruutus tai vähennys, jossa kruunulle palautettiin aatelille siirtyneitä kruunun verotusoikeuksia. Peruutuksissa myös rälssiksi siirtyneitä kruunun- tai verotiloja palautettiin entisille omistajille.
Rustholli eli ratsutila	Maatila, jonka tehtävänä oli verohelpotusten vastikkeeksi pitää kruunun palveluksessa armeijan ratsumiestä sekä tämän hevosta. Ratsutilojen perustaminen liittyi Kaarle XI:n toteuttamaan ruotujakolaitokseen. Ratsutilat saattoivat joskus muodostua kartanoiksi, mikäli ne päätyivät säätyläisten omistukseen.
Rälssi	Rälssi tarkoittaa erioikeuksia (ensi sijassa verovapautta), jotka katolinen kirkko ja maallinen ylimystö hankkivat itselleen.
Rälssisäteri	Aatelin asuma kartano oli täysin vapautettu maaverosta, ratsupalvelusta ja kaikista muista veronluontoisista rasituksista. Liittyi kiinteästi vanhaan rälssiin.
Säteri	Aatelin asumiskartano. Usein kartanoksi mielletty suurtila. Varsinainen historiallinen kartano.

[19]

17) Lipponen 2010, 130.
18) Haikonen, 2011.
19) Haikonen, 2011.

Kuva 10. Rastilan kartano vuoden 1900 tienoilla. Pellot ulottuvat pihapiiriin saakka. Rakennuksen ympärillä on syreenejä ja köynnökset peittävät terassin lähes kokonaan. HKM.

Kuva 11. Arkkitehti Birger Federleyn laatimat päärakennuksen muutospiirustukset vuodelta 1908. Suunnitelmat eivät toteutuneet. ARKMU.

Kuva 12. Arkkitehti Birger Federleyn laatimaan päärakennuksen muutospiirustukseen vuodelta 1908 sisältyi laaja terassi. Suunnitelmat eivät toteutuneet. ARKMU.

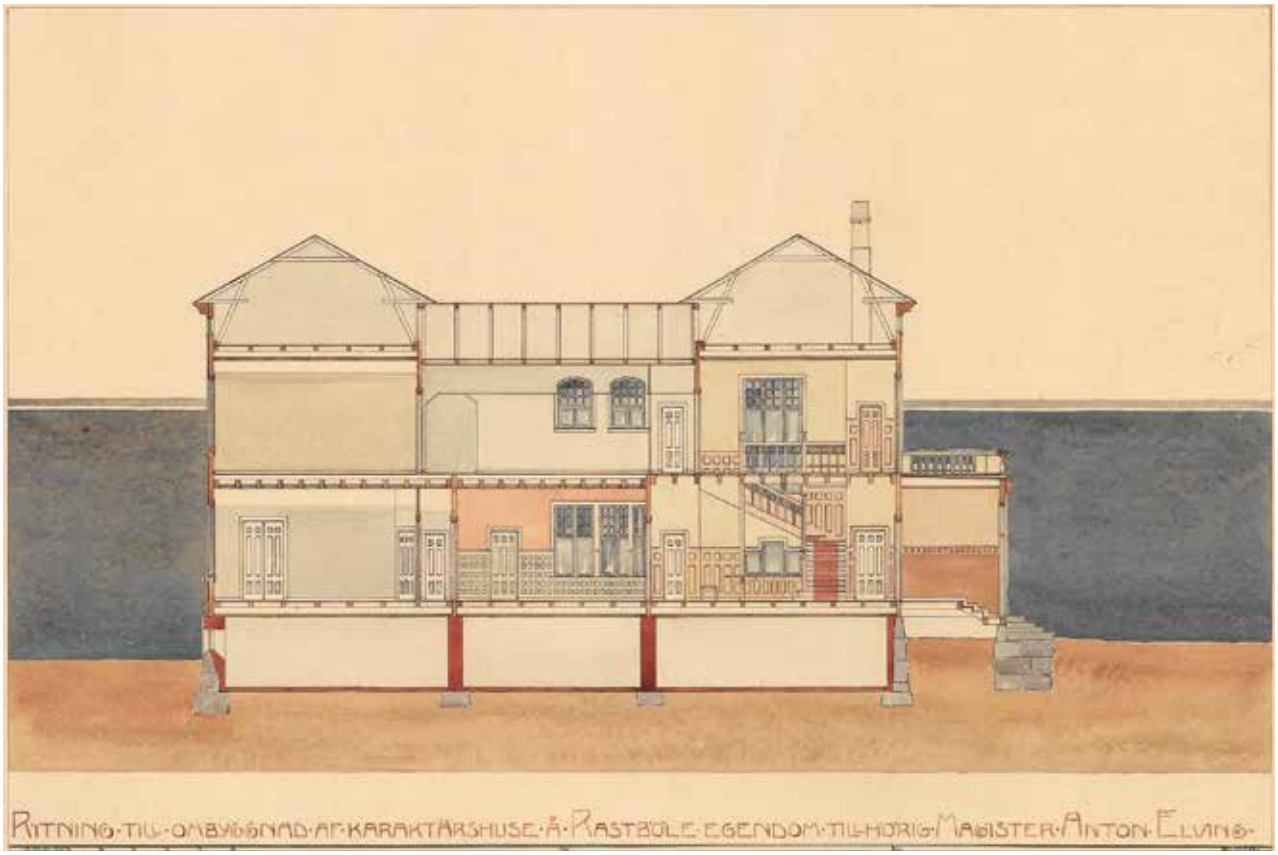

Kuva 13. Arkkitehti Birger Federleyn laatimassa päärakennuksen muutospiirustuksessa vuodelta 1908 terassit aukeavat etelään ja pihan keskeisenä aiheena on ruusuryhmä. Rakennuksen muutostyöt eivät toteutuneet. ARKMU.

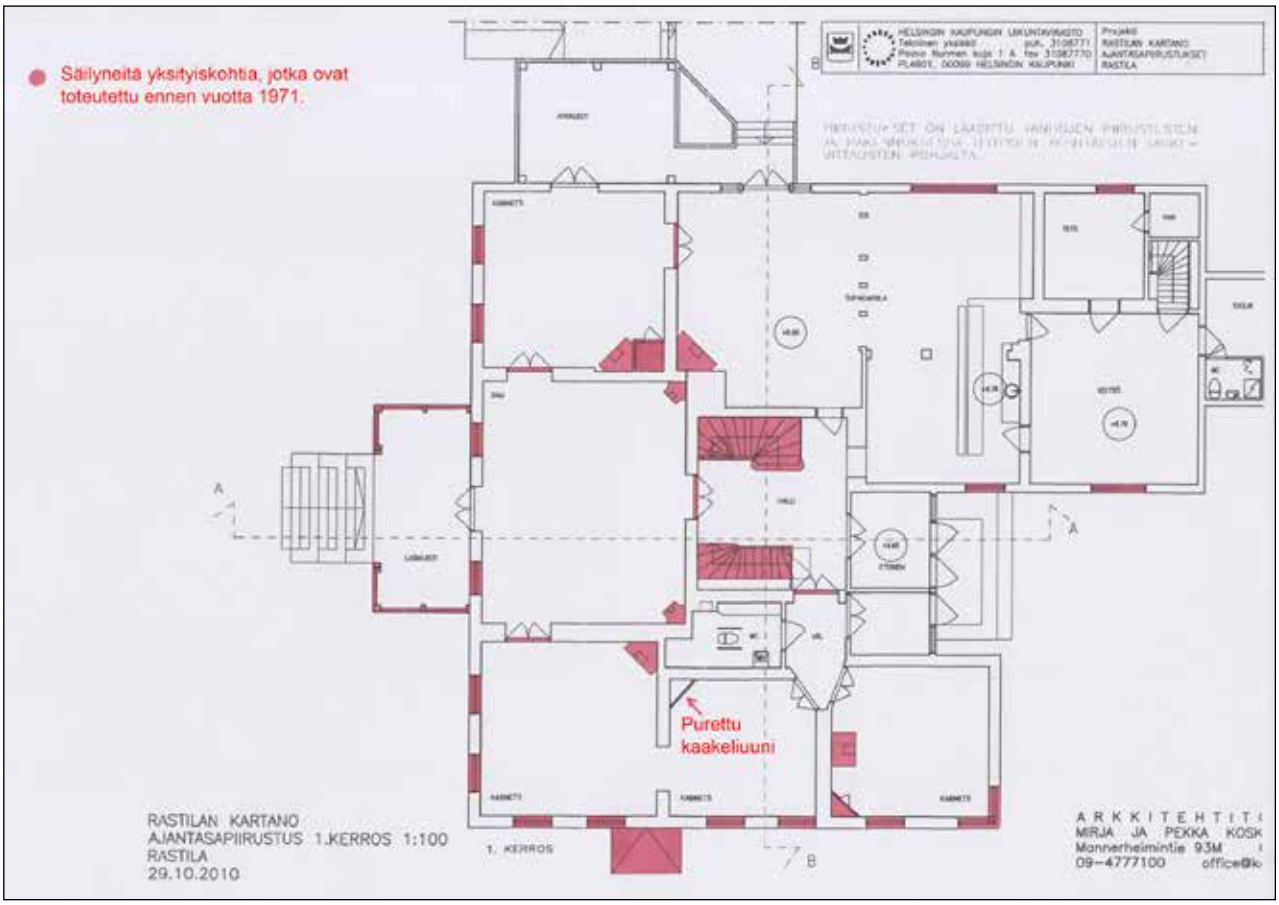

Kuva 14. Rastilan kartanon 1. kerroksen säilyneisyyskaavio. Säilyneitä yksityiskohtia, jotka on toteutettu ennen vuotta 1971.

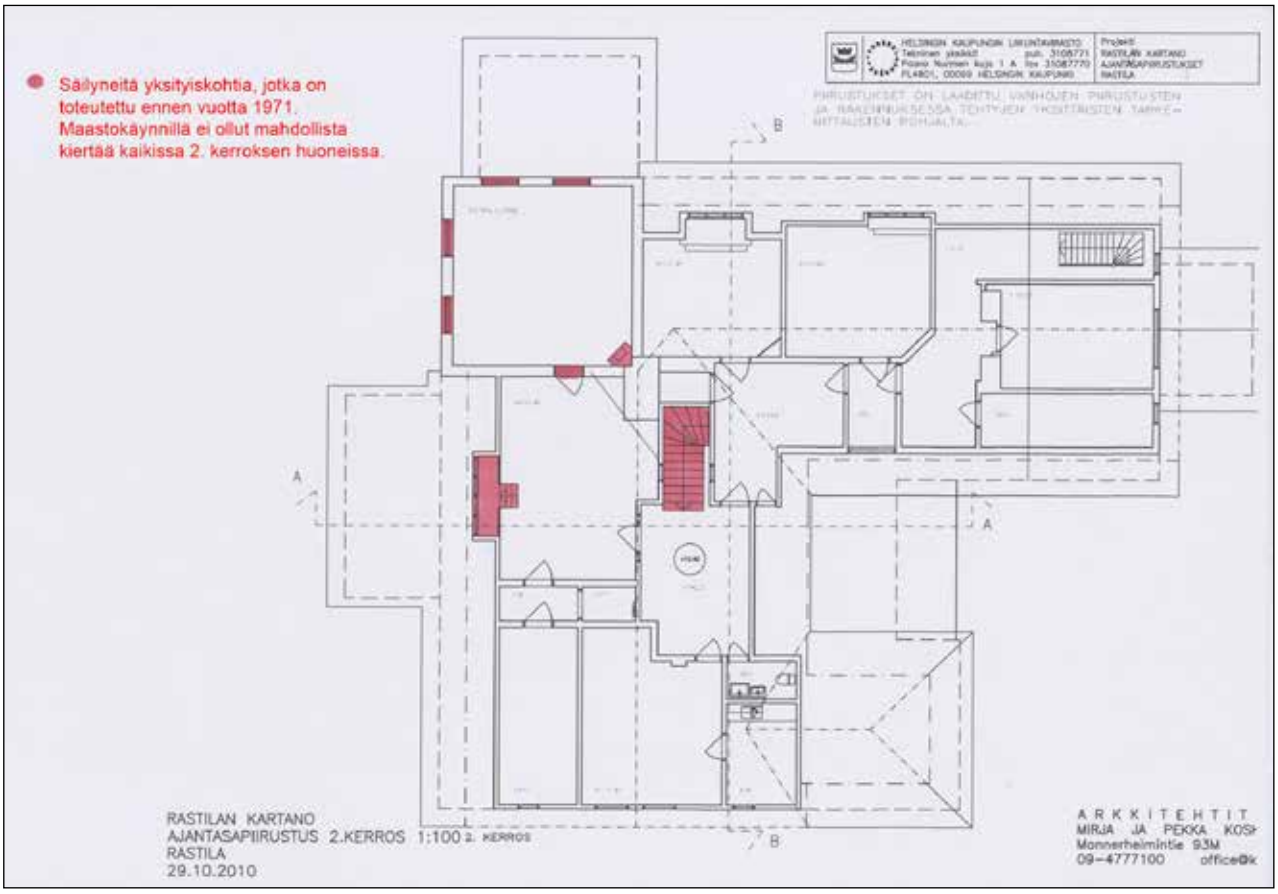

Kuva 15. Rastilan kartanon 2. kerroksen säilyneisyyskaavio. Säilyneitä yksityiskohtia, jotka on toteutettu ennen vuotta 1971 (kaikkia 2 kerroksen huoneita ei päässyt työn aikana tutkimaan).

2.3 Rastilan päärakennus

Rastilan päärakennuksen rakennusvuosi pystytään ajoittamaan Kalmbergin kartaston mukaan 1850-luvulle. Kartastossa (kuva 9) on tunnistettavissa vinkkelimallinen rakennus, jota ympäröi vehreä puusto. Varhaisin säilynyt valokuva päärakennuksesta on 1800- ja 1900-luvun vaihteesta, jossa päärakennuksen eteläpäädyn sisäänkäynnin yhteydessä on avokuisti. Kuvan (kuva 10) satulakattoiseen vinkkelirakennukseen liittyy kulmatorni, jonka aumakaton yhteydessä on koristeelliset konsolit. Kertaustyylien ajanjaksolla rakennetun päärakennuksen julkisivuissa on tunnistettavissa uusrenessanssin ja empiren tyylipiirteitä. Julkisivut ovat vuorattu pystylaudoituksella, joka on jaettu tummilla vaakalistoilla erilaisiin kenttiin. Rakennuksen kuusiruutuisissa ikkunoissa on koristeelliset vuorilaudat, jotka ovat maalattu tummemmiksi kuin julkisivut. Ikkunoiden yläpuolella sijaitsivat markiisikatokset, jotka ovat poistettu 1900-luvun alussa.

Päärakennukseen suunniteltiin laajennus vuonna 1908. Arkkitehti Birger Federleyn laatimissa laajennuspiirustuksissa (kuvat 11-13) rakennukseen on sijoitettu toinen kulmatorni, jonka yhteydessä on suuri näköalaterassi. Suunnitelmissa aulasta johtaa näyttävä portaikko toiseen kerrokseen. Jugendtyylinen laajennus ei kuitenkaan toteutunut vaan Rastilan uudet omistajat laajensivat rakennusta maltillisemmin. Päärakennuksen laajennus koilliseen toteutettiin 1910-luvulla. Laajennuksen yhteydessä länsijulkisivulle rakennettiin avoveranta. Eteläjulkisivun avoveranta muutettiin lasiverannaksi, jonka yläpuolelle sijoitettiin ikkuna. Luonnonkivijalka rapattiin ja lasiverannalle johtavat portaat uusittiin. [20]

Rastilan siirryttyä Helsingin kaupungin omistukseen päärakennuksen julkisivut olivat vaaleat vuonna 1951 (kuva 23). Rakennuksen sisätiloissa suurimmat muutokset tapahtuivat vuonna 1972, jolloin matkailumajana ollutta päärakennusta uudistettiin ravintolatoiminnalla. Pohjoispäätyyn sijoitettiin keittiö ja lastulevyinen tarjoilupöytä. Keittiön vieressä olevien huoneiden väliseinä purettiin suuremman tupakahvilan saamiseksi. Tekstiilit valittiin vihreän, oranssin ja ruskean sävyissä. Huoneisiin asennettiin suurikokoiset valaisinkehikot, jotka olivat valmistettu lankusta. Sisäpuolella ikkunoihin asennettiin mäntypuiset ikkunaluukut. Pohjoisjulkisivulle avattiin pääsisäänkäynti, johon asennettiin lasiaukkoiset puuovet vuonna 1972.[21] Ravintolatoiminnan laajentumisen myötä länsijulkisivulle on rakennettu terassi 2000-luvulla.

Nykyään (2019) sisätiloissa on nähtävissä kerrostumia eri vuosikymmenistä. Päärakennuksen ensimmäisessä kerroksessa on säilynyt kuusi kaakeliuunia, jotka ajoittuvat päärakennuksen yksityiskäytössä olevaan ajanjaksoon. Kartanon eteläjulkisivun sisäänkäynti johtaa saliin, josta kulku korkeiden pariovien kautta halliin sekä lounais- ja kaakkoiskulmien kabinettihuoneisiin. Lounaiskulman kabinetin eli entisen maakuuhuoneen kaakeliuunin yhteydessä on seinäkaappi. Kaakkoiskulman kabinetissa sijaitsi kirjastohuone. Portaikot hallissa johtavat toiseen kerrokseen ja kellarikerrokseen. Portaiden yhteydessä on detaljoidut puukaiteet.

Päärakennuksen toisessa kerroksessa on sijainnut vierashuoneita ja lasten leikkihuone eteläjulkisivulla. Vuoden 1910 muutostöiden yhteydessä lisättyyn eteläjulkisivun ikkunan alapuolelle on rakennettu parvi, joka mittakaavaltaan sopii lasten oleskelutilaksi. Rakennuksen toisen kerroksen leikkihuoneessa on säilynyt yksi kaakeliuuni. Päärakennuksen torniosassa on sijainnut vesisäiliö 1900-luvun alkupuolella.[22] Huoneissa on nähtävissä uudempia materiaaleja, kuten katto- ja seinälevytykset ja tapetit. Kellarikerroksessa sijaitsevat wc-tilat ja takkahuone, joiden materiaalit ja piirteet palautuvat 1970-luvun muutosvaiheeseen. Päärakennuksen ensimmäiseen kerrokseen on teetetty puulattia sekä keittiö tarjoilupöytineen on uusittu 2010-luvulla.

20) Lipponen 2010, 140-141.
21) Rastilan rakennuspiirustukset (HKT).
22) Lipponen 2010, 169.

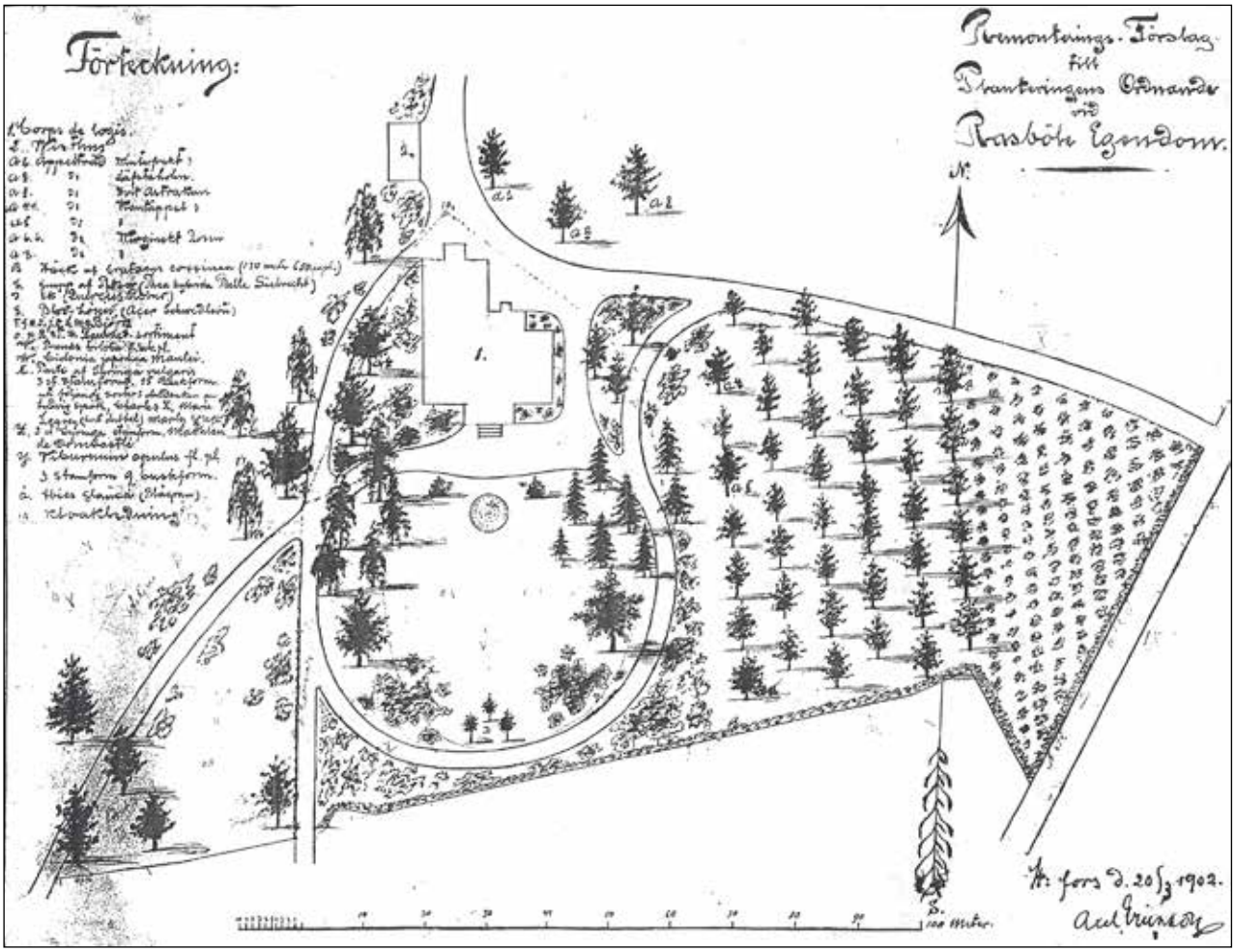

Kuva 16. Axel Eriksonin puutarhasuunnitelma 1902. ARKMU.

2.4 Rastilan kartanon puutarhasuunnitelma vuodelta 1902

Rastilan kartanon puutarhasuunnitelman laati puutarhuri Axel Eriksson vuonna 1902. Suunnitelma *"Remonterings Förslag till Planteringens ordnande vid Rasböle egendom"*, on saanut vaikutteita englantilaisesta maisemapuutarhasta.

Maisemapuutarha on vapaamuotoinen, ei formaalinen puutarhatyyli, joka on usein liitetty läheisesti taiteelliseen maisemakuvaan sekä luonnonfilosofiaan ja länsimaissa ihannoituun pastoraaliseen luonnonmaisemaan. Englantilaisen maisemapuutarhan kehitys ja ominaispiirteet englantilaisten maisemapuutarhojen esikuvana olivat 1700-luvun alkupuolella italialaiset puutarha- ja puistomaisemat, joissa oli metsiköiden tai puuryhmien välissä aukioita, nurmi- ja kukkakenttiä sekä romanttisia antiikin rauniota.[23)]

Rakennuksen eteläpuolelle sijoittuu pääsisäänkäynti, jonka edustalla on leveä kulkuväylä ja edestä avautuvat näkymät laajalle nurmialueelle. Pääsisäänkäyntiä vastapäätä nurmialueella on pyöreä ruusupenkki (teehybridiruusu *"Belle Siebrecht"*, jonka molemmin puolin on japaninruusukvittenipensaat *Chaenomeles japonica*, *(ex. Corydonia japonica)*.

Suunnitelmaan on merkitty eri lajiketta olevia omenapuita kuten Sävstaholm, valkoinen Astrakaani, sekä talviomenalajikkeita. Omenatarha sijoittuu puutarhan itäpuolelle ja siihen on esitetty kuusi lomittaista omenapuuriviä, joissa kussakin on 7-8 omenapuuta. Omenatarhan ja päätien väliin jää pensasaidan rajaama marjatarha.

Rakennuksen edusnurmikon ympärillä on kolme metriä leveä puiden reunustama käytävä. Rastilan puron varrella on pensaat, jotka on esitetty istutettavaksi pensasaidaksi. Ojan varteen 130 metrin matkalle on esitetty tummaorapihlajapensaita (*Crataegus coccinea)* 650 kappaletta eli tavoitteena oli istuttaa pensasaita kahdenkymmenen senttimetrin taimivälillä. Todennäköistä on, että istutus on toteutettu siperianhernepensaalla.

23) Sinisalo 1997, s. 140.

Suunnitelmassa on kaksi tammea, *Quercus robur*, jotka on edelleen havaittavissa puutarhasta.

Nurmiaukion päätteeseen on esitetty kolme kappaletta rungollista pihasyreeniä ja molemmille laidoille yhteensä viidentoista syreenin ryhmät, joiden lajikkeiksi on esitetty *Syringa Andenken an Ludwig Späth, Marie Legaray, Marly rouge* sekä näiden ympärille rungolliset *Syringa Matthlen de domcastle* sekä ryhmiä täydentävät kolme rungollista ja yhdeksän pensasmaista koiranheittä, *Viburnum opulus*.

Havupuita on esitetty keskeisen nurmialueen koilliskulmaan suunnitelman mukaan *Abies glauca* (sinikuusi/hopeakuusi), ja todennäköisesti kyseessä on *Picea punges "Glauca"*.

Koivuja on suunnitelmassa keskeisen nurmialueen luoteislaidalla sekä käytävän vastapuolella. Suunnitelmassa on esitetty myös verivaahtera, *Acer platanoides "Swedleri"*, havulajitelma sekä ruusumanteli. Kartanon itäisellä seinustalla on nimeämättömiä koristeistutuksia.

Rastilan kartanon rakennukset 1900-luvun alussa:

- **Päärakennus**
- **Pehtoorin talo**
- **Kasvihuone** Pehtooorin asunnon lähellä
- Poijutien ja Rastilantien kulmassa kolmen perheen **muonamiesasunto** (vanha villa).
- Harustien päässä **kahden perheen asunto** (uusi villa). joka purettiin 1937 ja tilalle rakennettiin samana vuonna yhden perheen talo. Tähän liittyi liiteri ja savusauna.
- Märssykujan päässä **kahden asunnon talo**, jossa ajoittain oli kesävuokralaisia.
- **Tallinmäki** nykyisen Rastilan metroaseman tienoilla
  - talli
  - navetta
  - maitohuone
  - viljamakasiini (siirretty lähelle päärakennusta)
  - kärryliiteri-verstashuone
  - tallimiehen asunto.
- **Riihi** Rastilankallion tienoilla.
- **Pajarakennus** hieman erillään Meri-Rastilankujalla.
- **Heinälatoja** oli kolme ja lisäksi yksi heinälato oli Broändassa.

Kuva 17. Rastilan tilan rakennukset 1900-luvun alussa, Kuvassa 20 sivulla 20 on esitetty Rastilan tilan rakennukset vuonna 1949.

Puutarhuri Axel Erikssonin tiedetään laatineen Helsingin Mäntyniemen kohdalla olevan Meilahden huvilan 6:en eli Villa Tallborin huvilapuutarhan suunnitelmat. Suunnitelmassa on Erikssonin signeeraus vuodelta 1899. Edellisenä vuonna huvilan oli ostanut saippuatehtailija Carl Causé. Tallborgin laajan puutarhan suunnitelma on laadittu maisemapuutarha-tyyliin pehmeälinjaisine käytävineen, mitkä puutarhassa on edelleen havaittavissa. Grafiikka edustaa Rastilan kartanon puutarhasuunnitelmassakin käytettyä 1800-luvun lopun maisemapuuutarhan esitystapaa havupuu- ja lehtipuumerkintöineen. [24)]

2.5 Axel Erikssonin puutarhasuunnitelman rakenne toteutettiin

Vuoden 1932 ilmakuvan perusteella voi todeta, että Axel Erikssonin laatiman maisemapuutarhan suunnitelma on pääpiirteissään toteutettu. Tulotieltä on suora yhteys kartanolle ja sieltä edelleen luonteva yhteys rannan laivalaiturille. Rakennusta ympäröi hiekkakäytävä. Rakennuksen pyöreämuotoinen edusnurmikko käytävineen on toteutettu. Samoin kuin Rastilan puron ylittävä yhteys Tallinmäelle. Puuistutuksista on havaittavissa pihan edusnurmialueen kulmaukseen istutettu havupuuryhmä, joka on huonokuntoisena poistettu vasta 2010-luvulla. Nurmialueen eteläosassa on kaksi tammea, jotka ovat edelleen paikalla. Puita on istutettu myös laivalaiturille johtavan tien varteen Rastilan puron läheisyyteen. Hedelmä- ja marjatarha puutarhan itäosassa ovat jääneet toteuttamatta. Omenatarhan paikalla on nurmialuetta ja puuryhmiä. Hedelmätarhan paikalla on istutuksin ympäröity pelikenttä. Vuoden 1943 ilmakuvasta voidaan havaita pelikentän poistuneen ja tilalle on toteutettu istutuksia. Rastilan puron varteen on istutettu Erikssonin suunnitelman mukaan pensasaidanne ja rakennuksen ympärillä on matalia istutuksia. Puutarha on erityisesti meren suunnalle avoimempi kuin Erikssonin suunnitelmassa – rannan ja kartanon välinen alue on jätetty vapaaksi istutuksista. Ranta on luonnontilaista ruovikkoa. Hedelmä- ja marjatarhan lisäksi suunnitelmasta on jäänyt toteutumatta keskeisen nurmialueen edustalle suunniteltu pyöreä ruusupenkki sekä nurmialueen meren puoleiselle laidalle esitetyt lehtipuuryhmät.

2.6 Tilasta erotetaan huvilatontteja ja kartanoa suunniteltiin laajennettavaksi

1900-luvun alussa Rastbölen ja viereisen Nordsjön kartanoista erotetaan suuri määrä huvilatontteja. Toimitusjohtaja Karl Stockmann rakensi *Soldis huvilan* 1908, apteekkari Gustaf Wallin rakennutti *Villa Tallvikin* vuonna 1908, pankinjohtaja Walter Rosenlew rakennutti *Villa Furuborgin* vuonna 1917, *Solbacken*

24) Hemgård 2014

Kuva 18. Ote pitäjäkartasta vuodelta. 1930. Puotinlahdella oli laivalaiturit sekä Rastilan kartanon-, että Puotilan kartanon puolella. Rastilan höyrylaivalaiturissa oli myös uimahuone.

huvila rakennettiin vuonna 1910 ja Rastilanmäen pohjoispuolella sijaitseva *Verona huvila* valmistui vuonna 1910. Rastbölestä lohkottiin kaikista tilan omistuksessa olevista saarista (Kivisaari, Karhusaari, Iso Villasaari) länsiosa, jonne muodostettiin *Sjötorp tila* vuonna 1905. Tollanderit jättivät Sjötorpin saaret vielä omaan omistukseensa ja myivät Rastbölen maanomistaja Henrik Stenvallille vuonna 1906. Pian tämän jälkeen kartanon omistus siirtyy tamperelaiselle filosofian maisteri Anton Elvingille ja hänen vaimolleen Marialle. He teettivät päärakennuksen laajennuspiirustukset arkkitehti Birger Federleyllä vuonna 1908. Suunnitelmat eivät kuitenkaan toteutuneet.[25)]

Rastbölen omistus siirtyi apteekkari Ilmari R. Lindqvistille vuonna 1911 ja pian tämän jälkeen Walter Ahlqvistelle vuonna 1912. Ahlqvistin perhe säilytti päärakennuksen kesäasuntona ja asuivat talvet kaupungissa. Heidän aikanaan päärakennukseen asennettiin vesijohtojärjestelmä, eteläjulkisivun veranta muutettiin lasiverannaksi ja länsipuolelle rakennettiin avoveranta. Lasiverannan yläpuolelle sijoitettiin ikkuna. Ilmeisesti päärakennusta on laajennettu koilliseen, jolloin laajennusosaan on rakennettu kulmaikkuna. Päärakennuksen luonnonkivijalka rapattiin ja kuistiin johtavat portaat uusittiin. Rastbölen tilan omistajat olivat perinteisesti tukeneet paikallista ruotsinkielistä koulua. Johtokunnassa vaikuttava Ingrid Ahlqvist lahjoitti lehmuksen koulun pihalle omasta taimitarhastaan vuonna 1916. Rastbölen taimitarhassa työskenteli puutarhuri B. Wahlman.[26)]

Ahlqvistit olivat Rastbölen viimeiset yksityiset omistajat. Walter Ahlqvist menehtyi vuonna 1918 ja hänen puolisonsa Ingrid vuonna 1929 Pariisissa. Perikunta ei

25) Lipponen 2010, 135, 137-138, 141.
26) Lipponen 2010, 140-141.

Kuva 19. Rastbölen kartano ja tallinmäen alue Puotinkylänlahdella vuoden 1935 varuskuntakartassa.

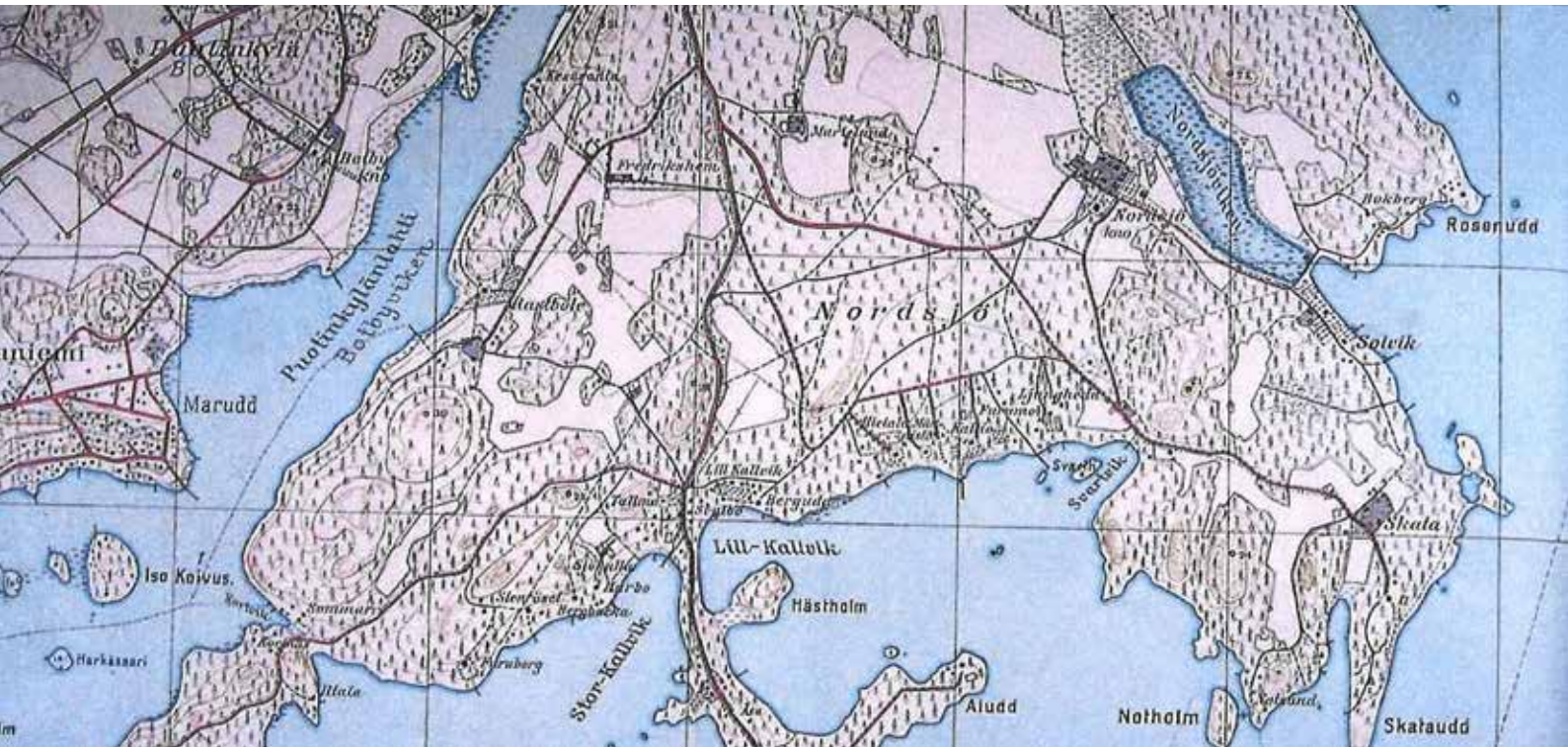

1. Rastilan kartano (päärakennus 1850-luku)
2. Puuliiteri
3. Ulko-WC
4. Kellari
5. Pehtoorin talo (Lilla Villan)
6. Loistotalli (myöh. kanala) 1906
7. Hevostalli
8. Tallimiehen asunto
9. Kärryvaja
10. Viljamakasiini
11. Navetta v. 1924
12. Lantala
13. Maitohuone
14. Riihi
15. Lato
16. Lato
17. Vanha Villa, työntekijöiden asuinrakennus
18. Uusi Villa, työntekijöiden asuinrakennus uudistettu 1937
19. Laivalaituri
20. Rantahuvila ”Strandvillan” v. 1886
21. Rastilanmäki
22. Vartiokylänlahti (Puotilanlahti)
23. Rastilanpuro
24. Rastilan kartanon ja Tallinmäen välinen tieyhteys

Kuva 20. Rastilan tilamittauskartta vuodelta 1949. Vuonna 1952 Rastilan kartano siirtyi kaupungin omistukseen. KA

kuitenkaan myynyt Rastböleä, vaan vuokrasivat tilan agrologi Gunnar Colérukselle vuonna 1922. Maanviljelyn ohella Colérukset pitivät päärakennuksessa pensionaattia kesäisin ja pääsiäis- ja joululomien aikana. 1930-luvulla julkaistu *Suomen maatilat* – teos kuvailee Rastbölen Tallipihassa sijaitsevan tiilipilarirakenteinen puu- ja kivinavetta vuodelta 1924, puurakenteinen 12 hevosen talli ja kivirakenteinen 6 hevosen talli vuodelta 1906. Päärakennuksen viereen rakennettiin vanhan kellarin paikalle perunakellari. Tilanhoitaja Herman asui Pehtoorin talossa *(Lilla Villan)*. Havumetsästä myytiin tukkeja ja paperipuita. Tilalta myytiin lisäksi maatalous- ja puutarhatuotteita Helsinkiin. Walter ja Ingrid Ahlqvistin perikunta otti tilan haltuunsa vuonna 1935. Tilalla asui suvun jäseniä kesäisin ja jouluisin. Ahlqvistit teettivät puutarha-arkkitehti Paul Olssonilla luonnoksen kartanon päärakennuksen ympäristöstä.[27)]

27) Lipponen 2010, 142, 146-147,161, 164.

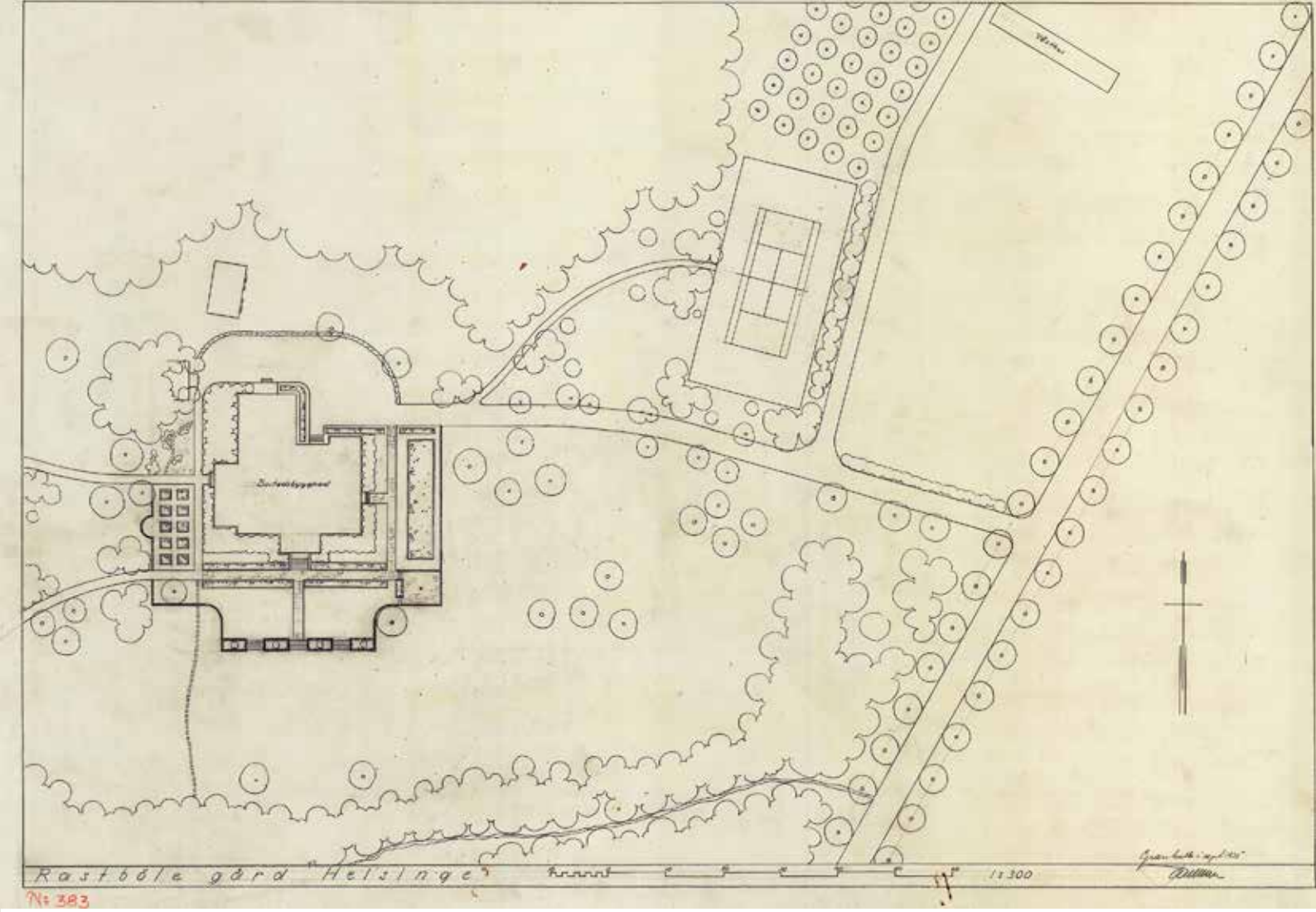

Kuva 21. Paul Olssonin suunnitelma vuodelta 1935. Suunnitelma ei ole toteutunut. Tenniskenttä on ollut olemassa 1900-luvun alussa, mutta se on sijainnut kartanolle johtavan tien eteläpuolella, nykyisen (2019) lentopallokentän kohdalla.[28] ARKMU

2.7 Paul Olssonin vuonna 1935 laatima puutarhasuunnitelma

Paul Olsson laati vuonna 1935 arkkitehtonista tyyliä olevan puutarhasuunnitelman Rastilan kartanoon. Vuosaaren alueelle Paul Olsson oli laatinut muun muassa Hietalan huvilan puutarhasuunnitelman. Rastilan kartanon suunnitelmasta voi havaita, että kartanon pääsisäänkäynti on ajateltu tapahtuvan rakennuksen pohjoispuolelta ja eteläpuolelle sekä molemmille sivuille on kaavailtu parterri-istutuksia. Rakennusta kolmelta sivulta reunustavalle muotopuutarha-alueelle johtaa vain kapeat käytävät. Viheralueelta aiempi käytävärakenne on poistettu. Suunnitelmasta voi erottaa kartanon ja Rastilanpuron välissä säilytetyt kaksi tammea. Tenniskenttä on osoitettu kartanolle johtavan tien pohjoispuolelle ja hedelmätarha sekä kasvihuone tenniskentän pohjoispuolelle. Päätien molemmille puolille on esitetty puurivit. Paul Olssonin suunnitelma ei sisältänyt kasviluetteloita.

Arkkitehtonisen puutarhatyylin vaikutukset Paul Olsson sai opiskellessaan puutarha-arkkitehdiksi Saksassa. Tavoitteena oli korvata maisematyyliset puutarhat ainakin pienemmissä puutarhoissa, joissa suunnitelma perustui aksialiteettiin ja suoriin kulmiin. Puutarhan arkkitehtuuri nojautui vahvasti puutarhan yhteydessä olevan rakennuksen perusarkkitehtuuriin ja rakennuksen ja puutarhan yhteyteen.

Päärakennuksen pohjoispuolella sijaitsevaa metsikköä eli Rastilanmäkeä kutsuttiin ”puistoksi” [29].

Paul Olssonin puutarhasuunnitelma ei toteutunut. Myöhempien vuosien ilmakuvien perustella Axel Erikssonin maisemapuutarhan mukainen käytäväverkosto säilyi. Epäselvää on, täydennettiinkö puutarhaa joillakin Olssonin suunnitelman mukaisilla yksittäisillä puu- ja pensasryhmillä.

28) Lipponen 100, 165
29) Lipponen 2010, 169

2.8 Helsingin retkeilymajasta Rastilan leirintäalueeksi 1951–2019

Ahlqvistien perikunta myi Rastbölen Helsingin kaupungille vuonna 1951. Kaupungin kiinteistölautakuntaan kuuluivat Metsätalousosaston E. E. Erkkilä ja Urheilu- ja retkeilylautakunnan Eero Koroma. Keskustelua käytiin siitä, kumman osaston alaisuuteen Rastbölen viljelysalueet ja metsät tulisivat. Päätettiin, että ulkoilualueet alistettiin ulkoilu- ja retkeilytoimiston eli nykyisen liikuntaviraston hallintaan. Päärakennus toimi retkeilymajana, leirikeskuksena ja Rastilan Maja nimisenä ulkoilumajana. Rastilaan siirrettiin Tullisaaren entiseltä leirintäalueelta pieniä lomamökkejä 1950-luvulla. Lomamökeistä osa purettiin ja osa siirrettiin uudelle mökkialueelle 1970-luvulla. Kaupunki hyödynsi entisen Rastilan tilan viljelyspeltoja telttaretkeilijöiden leirintäalueena. Päärakennuksen länsipuolelle rakennettiin rantasauna vuonna 1952 retkeilijöitä varten. Tilan pohjoispuolelta lohkottiin tontteja rintamamiestaloille, joiden muodostama asuinalue erotettiin kuusiaidalla ulkoilualueista. Vuotien eteläpuolella eli ns. Pajapellolla sijaitsi Wilhelm Tell-seuran jousiammuntarata ja väliaikaisesti Suur-Helsingin Golfin 6-reikäinen golfkenttä vuosina 1964–1966.[30)]

Suomalaisten lisääntynyt vapaa-aika, autokannan kasvu ja tieverkoston nopea kehittyminen mahdollistivat leirintämatkailun nopean kasvun 1960- ja 1970-luvuilla. Suomessa leirintämatkailijoista 80 prosenttia oli liikkeellä moottoriajoneuvolla 1960-luvun alussa. Leirintäalueilla lisääntyivät telttailijoiden lisäksi matkailuvaunut, jotka mahdollistavat vaivattoman kotimaanmatkailun lisäksi matkustamisen Pohjoismaihin. Suomessa leirintäalueita oli lähes neljäsataa vuoteen 1968 mennessä. Suomen leirintäalueyöpymisten määrä oli kymmenkertaistunut vuosien 1960 ja 1973 välillä.[31)]

Rastilan matkailutoimintaa edisti Vuosaaren sillan rakentaminen vuosina 1965–1966. Silta yhdisti Helsingin maalaiskunnassa sijaitsevan Vuosaaren kaupunginosan Vartiokylään (Puotilaan) Helsingissä. Helsingin maalaiskunta ja Helsingin kaupunki eivät halunneet tehdä suuria investointeja ennen alueliitoksen toteutumista, joten 417 metriä pitkän ja 18,5 metriä leveän sillan rakennutti Vuosaaren Asuntosäästäjät. Helsingin kaupunki lunasti sillan myöhemmin itselleen ja rakennutti sillan yhteyteen metroliikenteen tarvitseman sillan 1990-luvulla. Kaupunki rakensi siltojen väliin kevyenliikenteen sillan vuonna 2018.[32)]

Kuva 22. Rastila Camping leirintäalue kuvattuna vuonna 1978. Kuvassa takana entinen Pehtoorin talo, joka on toiminut myöhemmin leirintäalueen isännän asuinrakennuksena. Kuva Harri Ahola, HKMKA.

30) Lipponen 2010, 178-181; Helsingin uutiset 8.11.2012 ”Helsinki hankkii rantamökkejä Rastilaan sadoilla tuhansilla”.
31) Kotilainen ym. 2003, 17. Partanen & Mauranen 2013, 48.
32) Wikipedia ”Vuosaaren silta” internet-osoite: *https://fi.wikipedia.org/wiki/Vuosaaren_silta* 30).

Kuva 23. Maanmittauslaitoksen peruskartta vuodelta 1960. Rastilan kartanon ja Tallinmäen välillä sijaitsivat peltoalueet ja kartanolle johti tieyhteys pohjoisesta.

Helsingin Urheilu- ja ulkoilulautakunta päätti lakkauttaa Tullisaaren leirintäalueen toiminnan ja vastaavasti laajentaa Rastilan leirintäaluetta vuonna 1975. Leirintäalueen laajennustyön työryhmään kuuluivat tutkimusprofessori Esko Lehti, johtaja Antero Tuomisto, arkkitehti Heikki Kukkonen, arkkitehtiylioppilas Ulla Priha ja urheilu- ja ulkoilulautakunnan edustaja Börje Löfman. Leirintäalueen yleissuunnitelma käsitti 95 leirintämajaa, 58 matkailuvaunupaikkaa ja 510 telttapaikkaa. Yleissuunnitelma oli tarkoitus toteuttaa vaiheittain kymmenen vuoden kuluessa. Suurellisista suunnitelmista huolimatta mökkirakennuksia oli kaksikymmentä 1970-luvulla. Suunnittelun lähtökohtana pidettiin sijaintia, sillä Rastilan oli ainoa suurleirintäalue Helsingin seudulla ja samalla koko Keski-Uudellamaalla. Suunnitelmassa huomiotiin leirintämatkailijoiden lisäksi alueen asukkaiden virkistysalueen kehittäminen muun muassa ulkoilureittien kautta.[33)]

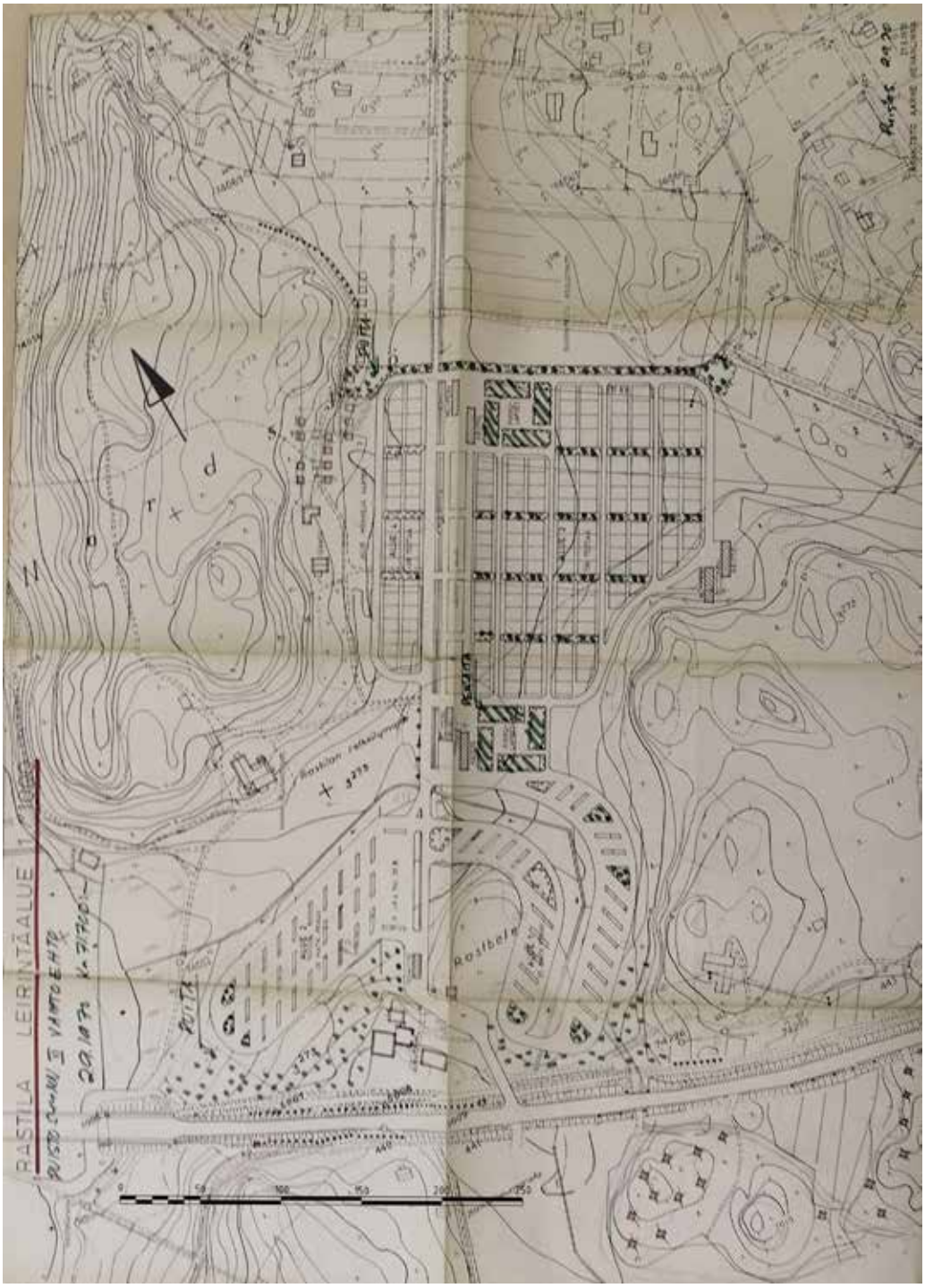

Kuva 24. Arkkitehtitoimisto Aarne Nevanlinnan vuonna 1970 laatima leirintäalueen suunnitelma, johon on täydennetty käsin puu- ja pensasistutuksia. Leirintäalueelle sisäänkäynti tapahtuu Vuotieltä Tallinmäen tiepohjaa hyödyntäen. Toimistorakennus on esitetty Tallinmäen pohjoispuolelle pohjoisesta alueelle johtaneen suoran päätteeseen. Matkailuautojen aluetta on leirintäalueen päätien molemmin puolin.

33) Rastilan leirintäalueen suunnitelma 27.5.1970 (HKT).

Ensimmäinen Rastilan leirintäalueen aluesuunnitelma laadittiin arkkitehtitoimisto Arne Nevanlinnan toimesta vuonna 1970. Suunnitelmassa Vuosaaren sillalle johtavasta tielinjasta avattiin kulkuyhteys leirintäalueen matkailuvaunualueelle. Suunnitelmassa matkailuvaunualue sijaitsi tielinjan tuntumassa Rastilan päärakennuksen eteläpuolella. Telttailijoille oli varattu laaja alue Rastilan tilan entiseltä peltoalueelta, jossa ruutukaavamaisia telttapaikkoja oli ryhmitelty pensasaidoilla. Mökit suunniteltiin sijoitettavaksi entisen Leirintäalueen tilankäytön periaatteiden mukaisesti. Leirintäalueen pääportti Tallinmäen pohjoispuolelle toteutui Arkkitehtitoimisto Aarne Nevanlinnan suunnitelmien mukaan (kuva 26). Uudet suunnitelmat laadittiin vuonna 1976 .[34)]

Vuoden 1976 leirintäalueen yleissuunnitelma on rakenteeltaan ja viheralueeltaan huomattavasti monimuotoisempi kuin Arkkitehtitoimisto Nevanlinnan suunnitelma. Leirintäalue suunnitelma perustui yhteen sisääntuloon, josta lähti kahtia haarautuva pääkatu. Alue jaettiin leirintäsoluiksi, jossa telttailijat, matkailuvaunut, leirintämajat, huoltorakennukset, oleskelualueet ja lasten leikkipaikat olivat erikseen. Rastilan päärakennuksen kaakkoispuolelle suunniteltiin laaja metsätelttailuun tarkoitettu alue, jossa telttapaikat muodostivat pienen aukion puuston keskelle. Metsämaisemaan suunniteltiin sijoitettaviksi 15-18 leirintämökin ryhmiä, jotka ympäröisivät metsätelttaaluetta. Lapsille esitettiin rakennettavaksi Vartiokylänlahdesta ruopaten erotettavaa maa-allasta. Leirintäalue rakennettiin peltoalueelle, sillä maankäyttösuunnitelman lähtökohtana oli vakiintuneen pellon ja metsän rajan säilyttäminen.

Kuva 25. Kuva Rastilan leirintäalueen yleis- ja istutussuunnitelmasta 15.12.1976. HKT.

34) Rastilan yleissuunnitelman hyväksyminen 8.9.1976 (pöytäkirja) ja rakennuspiirustukset (HKT).

Yleissuunnitelmaa ei toteutettu kokonaisuudessaan, mutta joidenkin puistokäytävien lisäksi suunnitelman mukaan toteutettiin päärakennuksen etelä- ja itäpuolella sijaitsevat matkailuvaunualueet sekä pohjoispuolen leirintämaja-alue.

Rastilan päärakennukseen toteutettiin majoitustilojen lisäksi ravintola, jonka sisustuksessa käytettiin tummaa panelointia. Puupanelointiin yhdistettiin tekstiilien myötä oranssin, vihreän ja ruskean sävyjä.[35]

Leirintäalueen yleissuunnitelmaa päivitettiin vuonna 1992. Suunnitelman laati Maisema & Suunnittelu Fairhurst, joka sai toimeksiannon Helsingin kaupungin liikuntavirastolta. Rastilan leirintäalueella telttaretkeily oli vähentynyt, mutta matkailuautoilu oli lisääntynyt 1990-luvulle tultaessa.

Ympärivuoden käytössä olevia matkailuautopaikkoja ja mökkejä haluttiin lisätä leirintäalueella. Suunnitelma haluttiin toteuttaa neljässä vaiheessa, jossa vaiheittain rakennettaisiin 18 pientä leirintämajaa (4 hlö) ja kolme suurta leirintämajaa (10 hlö). Suunnitelman mukaan toteutettiin seitsemän hirsirakenteista mökkiä vuonna 1993. Leirintäalueelle toteutettiin sähkötolpallisia sekä sähköttömiä matkailuvaunupaikkoja.[36]

Maisema & Suunnittelu Fairhurstin visiona oli turvata Rastilan kartanon edustalta, ”Parkin” alueelta, esteetön maisemanäkymä Vartiokylänlahdelle. Avoimen näkymän turvaamiseksi toimisto esitti lammen rakentamista kartanon edustan ja merenrannan väliin. Suunnitelmassa esitettiin myös viljamakasiinin siirtämistä rakennettavan metroaseman tieltä kartanon länsipuolelle esimerkiksi ”tanssiriiheksi”.

Rastilan mäelle suunnitelmassa esitettiin saunaa ja rakennettavaa pientä lampea. Tulevaisuuden visiona oli rakentaa mökkejä Rastilanmäen rinteille.[37]

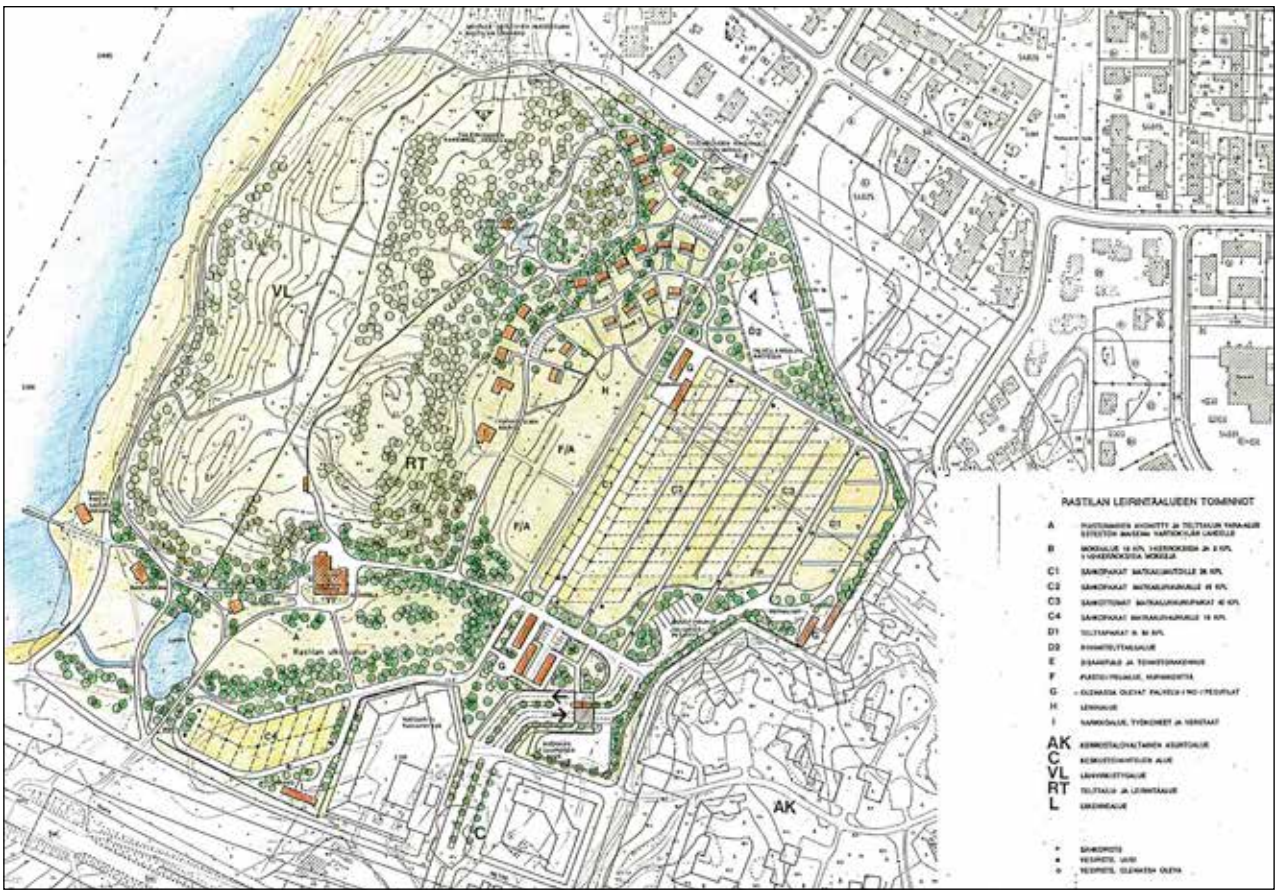

Kuva 26. Rastilan leirintäalueen yleissuunnitelman on laatinut Maisema & Suunnittelu Fairhurst vuonna 1992. Kuva yleissuunnitelman raportista. HKT.

35) Rastilan yleissuunnitelman hyväksyminen 8.9.1976 ja rakennuspiirustukset (HKT).
36) Rastilan yleissuunnitelma 1992 ja rakennuspiirustukset (HKT).
37) Fairhustin suunnitelma.

Vuonna 1997 Helsingin liikuntaviraston toimeksiannosta yleissuunnitelman tarkentamisesta vastasi LT-Konsultit Oy. Aluetta haluttiin kehittää kaupungin ns. ”vihreäksi” majoituskeskukseksi, jossa yhdistyi kartanomiljöö, uimarannat, saunakulttuuri ja päärakennukseen sijoitettu ravintola. Yleissuunnitelmassa leirintäalue jaettiin kolmeen alueeseen, josta eteläisimpään matkailuautoalueeseen haluttiin luoda pienimuotoinen hedelmäpuutarha. Alueelle suunniteltiin istutettavaksi puna-, musta- ja viherherukkaa sekä karviaispensaita. Alue haluttiin rajata kriikunapensailla ja ajoväylä reunustaa kirsikkapuuriveillä. Autopaikkoja rajasivat omenapuut ja norjanangervot. Matkailuvaunualue yhdistettiin kartanon puistoon puron yli rakennettavilla sirorakenteisilla puusilloilla. Idänpuoleista matkailuautoaluetta korostettiin”kartanopuistomaisilla” puukujanteilla sekä tasaisella nurmikentällä, jota ryhmitteli puu- ja pensasryhmät. Kolmas alue muodostui läheisen koulun pallokentästä, joka toimi kesäaikana ajoneuvojen vara-alueena.

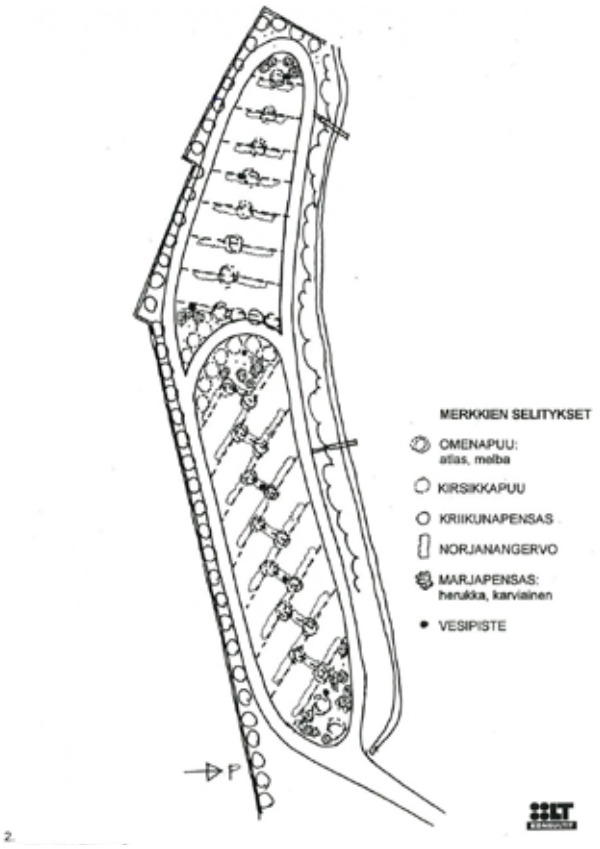

Kuva 27. Matkailuvaunualueen istutussuunnitelma. LT-konsultit.

Kuva 28. Rastilan leirintäalueen yleissuunnitelman tarkastus vuodelta 1997. Suunnitelman on laatinut LT-Konsultit Oy. Kuva yleissuunnitelman raportista. HKT.

Metroaseman rakentaminen Rastilan leirintäalueen tuntumaan mahdollisti yhteyden Helsingin ydinkeskustaan vuonna 1998. Metroaseman rakennustöiden alle jäävä vilja-aitta siirrettiin päärakennuksen tuntumaan vuonna 1995. Metron rakennustöiden alle jäivät leirintäalueen vastaanotto- ja huoltorakennus, jotka rakennettiin uudelleen vuonna 1997. Päärakennuksessa toimi kartanoravintola, joka palveli matkailijoita sekä alueen ulkoilijoita. Virkistysalueiden kehittämisen myötä Rastilan uimarantaa aloitettiin rakentamaan keväällä 1997. Päärakennuksen kaakkoispuolelle puistoon siirrettiin vanha leikkimökki vuonna 1997.[38)]

Liikuntavirasto kehitti opetusviraston kanssa Rastilaan koulua, jotta sitä voitaisiin käyttää kesäaikaan majoitustilana mökkien lisäksi.

Rastilan leirintäalueen yleissuunnitelman viimeisin tarkistus tehtiin Helsingin kaupungin liikuntaviraston toimesta vuonna 2010. Yleissuunnitelman laati FCG Finnish Consulting Group Oy. Yleissuunnitelmassa keskityttiin valaistussuunnitelmaan, parkkipaikoitukseen, saunarakennuksiin ja uusien lomamökkien sijoitteluun. Leirintäalueelta on purettu 15 lomamökkiä 2010-luvulla. Puretut mökit ovat olleet pääosin Rastilaan siirrettyjä pikkumökkejä 1950-luvulta. Päärakennuksen pohjoispuolelle on rakennettu uusi mökkialue, jonka mökit ovat rakennettu vuosina 2000 ja 2011. Arkkitehtitoimisto Hormia Oy:n majoitusmökit on rakennettu vanhalle mökkialueelle vuonna 2008. Rannassa sijaitsevaa saunaa laajennettiin ja rantasaunan pohjoispuolelle rakennettiin perhesauna Arkkitehdit Heino & Niiranen Oy:n suunnitelmaan perustuen vuosina 2011–2012.[39)]

FCG laatimassa yleissuunnitelmassa käsittelee myös Rastilan kartanon aluetta. Rantaan on esitetty rakentamista ja pysäköintipaikka. Myös Rastilan kartanon ja Pehtoorin talon väliin on suunniteltu 30 autopaikan pysäköintialue, joka on myös toteutettu. Maisemasuunnitelmassa on esitetty muutoksia erityisesti Rastilanmäen ja kartanon ympäristön käsittelyyn sekä koko leirintäalueen valaistukseen.

Kuva 29. FCG:n vuonna 2010 laatima Rastilan leirintäalueen yleissuunnitelma.

38) Rastilan yleissuunnitelma 1992, Rastilan yleissuunnitelman tarkistus 1997 ja rakennuspiirustukset (HKT).
39) Rastilan yleissuunnitelma 2010 ja rakennuspiirustukset (HKT)).
40) Väisänen & Veinio 2016, 30.

Rastilan leirintäalueella on mielenkiintoinen, lähes 70 vuotta kestänyt, matkailun historia. Rastilan matkailualueella on toteutettu arkeologinen kaivaus, joka keskittyi sodanjälkeiseen aikaan. Helsingin yliopiston arkeologian oppiaine toteutti kaivaukset Rastilan leirintäalueella vuonna 2015. Kaivauspaikaksi valikoitui 1950-luvulla paikalle siirretty lomamajan rakennuspaikka, josta rakennus oli purettu vuonna 2010. Kaivauksien aikana löytyi rakennuksen purkamisesta jäänyttä materiaalia, mutta myös käytöstä kertovaa esineistöä, kuten vaatekappaleita, rahoja, pelikortteja, koruja ja keramiikkaa.[40] Nykyisin (2019) Rastilan päärakennus on vuokrattu ravintola- ja mainostoimistoyrittäjälle. Nykyisten vuokralaisten toimesta päärakennuksen 1970-luvun kerrostumaa on aloitettu riisumaan sisätiloista. Rastilan alueen rakennukset ovat leirintäalueen käytössä ympärivuotisesti. Ulkomaalaisten matkailijoiden suosima leirintäalue on valittu Karavaanarit ry:n toimesta Suomen parhaimmaksi yleiseksi leirintäalueeksi vuonna 2005.

2.9 Leirintäalueen tilarakenne

Leirintäalueen toiminnan alkuvaiheessa leirintäalueelle sisäänkäynti on tapahtunut Arkkitehtitoimisto Aarne Nevanlinnan vuonna 1970 laatiman suunnitelman mukaisesti suoraan Vuotieltä Tallinmäen pohjoispuolelle rakennetun toimistorakennuksen kautta. Rakennus oli sijoitettu entisen Rastilan kartanolle johtavan pääväylän päätteeseen. Leirintäaluetoiminnan myötä tiestä tuli leirintäalueen sisäinen pääväylä.

Leirintäalueen pääportti muutettiin 1980-luvun lopussa suurin piirtein nykyiselle paikalleen. Nykyinen vastaanottorakennus on valmistunut vuonna 1996 ja sitä on laajennettu vuonna 2010. Rastilan kartanon pääsisäänkäynti on tapahtunut koko leirintäaluetoiminnan ajan leirintäalueen pääporttien kautta.

Leirintäalue kehittyi avoimeen peltomaisemaan, jota jäsenneltiin toiminnallisesti tarkoituksenmukaisilla

Kuva 30. Rastilan päärakennus toimi retkeilymajana, kun tilan omistus siirtyi Helsingin kaupungille 1950-luvulla. Kuva: HKMKA.

Kuva 31. Rastilan leirintäalueen lomamökki, joka on siirretty Tullisaaren leirintäalueelta Rastilaan 1950-luvulla. HKMKA

istutuksilla. Vähitellen entinen peltomaisema kehittyi puoliavoimeksi maisematilaksi, jota rajasi Rastilanmäen metsäalue, Rastilanpuron varren puusto ja rakentuvat asuinkorttelit. Leirintäalueen pohjoispuolella sijaitsevat rintamamiestalot oli erotettu leirintäalueesta 1950-luvulla istutetulla nelirivisellä kuusiaidalla, joka on nykyisin suojeltu asemakaavassa.

2.10 Rastilan kartanon puutarha leirintäalueen yleissuunnitelmissa vuosina 1970–1997

Rastilan kartanon puutarha oli muotoutunut 1900-luvun alussa Axel Erikssonin laatiman puutarhasuunnitelman mukaan. Puutarha säilyi 1940-luvun alkuun suunnitelman mukaisena. Tämä on havaittavissa vielä 1943-vuoden ilmakuvista. 1950-luvulle mentäessä kartanon edustan käytäväjärjestelmä oli hävinnyt ja kartanon edustan ja Rastilan puron välinen alue oli nurmikkoa. Käytävärakenteen häviämiseen on todennäköisesti vaikuttanut sota-aika ja tuona aikana mahdollisesti tapahtunut alueen viljelykäyttö. Rastilan kartanon siirryttyä liikuntaviraston omistukseen puutarhan istutusten ylläpidon alamäki jatkui.

Arkkitehti Aarne Nevanlinnan vuonna 1970-luvulla laatimassa leirintäalueen yleissuunnitelmassa Rastilan kartanoalueeseen ei ollut otettu kantaa. Käytäväjärjestelyt ovat suunnitelmassa säilytetty ennallaan. Leirintäalueen pääportti on Tallinmäen pohjoispuolella leirintäalueen sisäisen pääsuoran päätteenä. Rastilanpuron eteläpuolella oleva matkailuvaunualue rajautuu länsiosassaan siten, että vanha käytävälinjaus kartanolta laivalaiturille säilyy. Näiltä osin suunnitelma on toteutunut.

Maisema & Suunnittelu Fairhurstin vuonna 1992 laatimassa yleissuunnitelmassa pidettiin tärkeänä avoimia näkymiä Vartiokylän lahden ja kartanon välillä. Avoimien näkymien turvaamiseksi kartanon ja Vartiokylänlahden välille esitettiin rakennettavaksi lampi. Rastilanpuron laajennuksena toteutettava lampi saa vetensä Rastilanpurosta. Lammelle jää tilaa myös Rastilanpuron eteläpuolelle, koska asuntovaunualue on esitetty paikalle toteutettua pienempänä. Metroaseman rakentamisen tieltä tanssipaviljonkikäyttöön siirrettäväksi esitetty viljamakasiini on sijoitettu kartanon ja rantasaunan väliin. Uusi rantasauna on sijoitettu laiturin läheisyyteen rantaan. Suunnitelmassa puuryhmät on sijoitettu vapaamuotoisesti Rastilanmäen, kartanolle johtavan tien ja Rastilanpuron varteen. Muutamia puuryhmiä on myös kartanon edustan nurmialueella. Kartanolta johtaa uusi käytävä Rastilanpuron yli etelään matkailuvaunualueelle. Uusia käytäviä on esitetty rakennettavaksi myös rannasta Rastilanmäelle sekä rakennetun lammen ympäri.

Maisema & Suunnittelu Fairhurstin laatimassa leirintäalueen yleissuunnitelmassa esitetyt ratkaisut eivät ole toteutuneet Rastilan kartanopuutarhan osalta.

Kuva 32. Ote arkkitehtitoimisto Aarne Nevanlinnan vuonna 1970 laatimasta leirintäalueen yleis- ja istutussuunnitelmasta 15.12.1976 (HKT).

Kuva 33. Ote Maisema & Suunnittelu Fairhurst´n vuonna 1992 laatimasta yleissuunnitelmasta (HKT).

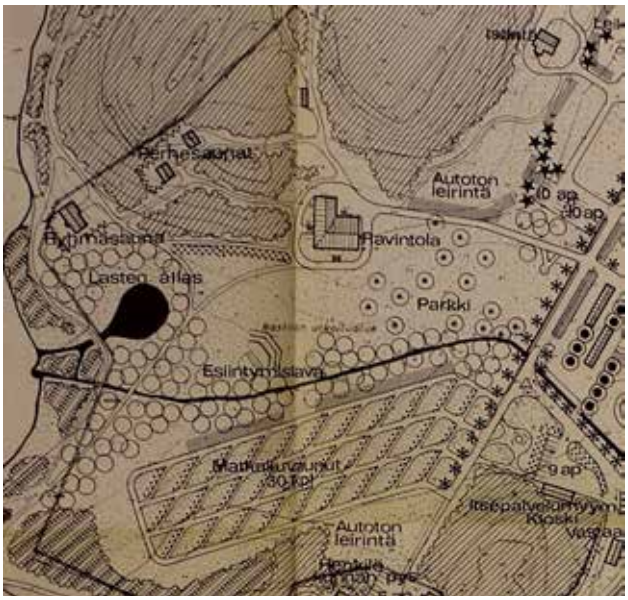

Kuva 34. Ote Arkkitehtitoimisto Aarne Nevanlinnan laatimasta Rastilan leirintäalueen yleis- ja istutussuunnitelmasta 15.12.1976 (HKT).

Rastilan leirintäalueen vuonna 1976 Arkkitehtitoimisto Aarne Nevanlinnan laatimassa yleissuunnitelmassa on kaavailtu Rastilanmäelle johtavaa rantaraittia sekä sen itäpuolelle kartanopuutarhaan rakennettavaa lasten uima-allasta. Kartanopuutarhaan ”Parkkiin” on sijoitettu myös esiintymislava. Rantaraitin itäpuolelle ja rakennettavan lastenaltaan ympärille on esitetty puustoa. Leirintäalueen päätien varteen, sen länsipuolelle, on suunniteltu puurivistö. Paul Olssonin vuonna 1936 laatimassa puutarhasuunnitelmassa puurivistö oli esitetty tien molemmin puolin.

Laadittu leirintäalueen yleissuunnitelma ei ole kartanopuutarhan osalta toteutunut.

Kuva 35. Ote LT-Konsultit Oy:n laatimasta Rastilan leirintäalueen yleissuunnitelman tarkastuksesta vuodelta 1997 (HKT).

LT-Konsultit Oy:n vuonna 1997 laatimassa Rastilan leirintäalueen yleissuunnitelmassa on esitetty uimaranta Rastilan rantaan. Uimarannan lisäksi rannassa on uusia saunarakennuksia sekä uimarannan keskialueella, että Rastilanmäen alarinteessä. Katsomorakennelmia on sijoitettu Rastilanmäelle. Viljamakasiini on jo vuonna 1995 siirretty Rastilan kartanon ja rantasaunan väliin.

Laaditussa suunnitelmassa uimarannan yhteyteen esitetty saunarakennus sekä tien ja rakennuksen väliselle alueelle esitetty puusto katkaisee avoimet näkymät kartanon ja Vartiokylänlahden välillä. Rastilan kartanon nurmialue on esitetty puustoisena. Rastilanpuron eteläpuolella olevaa matkailuautojen aluetta on laajennettu meren suunnalle. Samalla entiselle laivalaiturille suuntautuva käytävälinjaus menettää merkitystään. Rastilan kartanon molemmin puolin olevilta käytäviltä on polkuyhteydet matkailuvaunualueelle.

LT-Konsulttien laatimasta suunnitelmasta kartanopuutarhan osalta toteutui uimarannan, laiturin ja rantaraitin rakentaminen, kartanolta matkailuvaunualueelle johtavat polkuyhteydet sekä matkailuvaunualueen uusiminen ja laajentaminen länteen.

FCG:n vuonna 2010 laatimassa yleissuunnitelmassa on esitetty erityisesti rantaan uusia rakenteita. Laiturialuetta on laajennettu, rantaan on esitetty uimakoppeja ja rakennus kanooteille sekä huoltorakennus ja sen pohjoispuolelle perhesauna. Rantasaunaa on laajennettu kahdella toisiinsa liittyvällä laajennusosalla, jotka mukailevat Rastilanmäen rinnesuuntaa. Kartanolta saunalle johtavaa tietä on levennetty ja saunojen taakse on esitetty kymmenen autopaikan pysäköintialue. Suunnitelman mukaan kaikki Rastilan kartanolta uimarannalle tapahtuva liikenne on järjestetty saunarakennuksen takaa. Yleissuunnitelmassa tämä tieyhteys on esitetty sora tai kivituhkapintaisena. Tien ja Rastilanpuron välisellä alueella ei ole käytäviä, vaan se on kokonaan viheraluetta.

Rastilan kartanon koilliskulmassa on uusi pyöreämuotoinen leikkipaikka ja Rastilan kartanon ja Pehtoorin rakennuksen välissä 30 autopaikan pysäköintialue. Rastilanpurossa on pieni laajennus kartanopuutarhan alueella ennen puron johtamista mereen.

Laaditusta suunnitelmasta on toteutunut saunarakennuksen laajennus. Rakennusta ei kuitenkaan ole rakennettu rinnesuunnan mukaisesti, vaan toteutunut rakennus jatkaa paikalla olevan rakennuksen suuntaa ja peittää näin enemmän kartanon ja meren välistä näkemäakselia. Rastilan kartanolta saunarakennukselle johtavaa tietä on levennetty ja se on toteutettu asfalttipintaisena. Ennen saunarakennusta tiehen on tehty laajennus pysäköintiä varten. Leveämpi tieosuus päättyy pysäköintialueeseen. Muita toteutuneita rakennuksia ovat rannan pohjois- ja eteläosaan rakennetut uimakopit. Huoltorakennusta ei ole toteutettu, vaan alueen huoltoa varten uimarannalla on edelleen kontti. FCG:n vuonna 2010 laatiman suunnitelman mukaan on toteutunut lisäksi myös Rastilan kartanon ja Pehtoorin talon väliin suunniteltu pysäköintialue ja kartanolle johtavan puukujanteen huonokuntoisten lehmusten uusiminen.

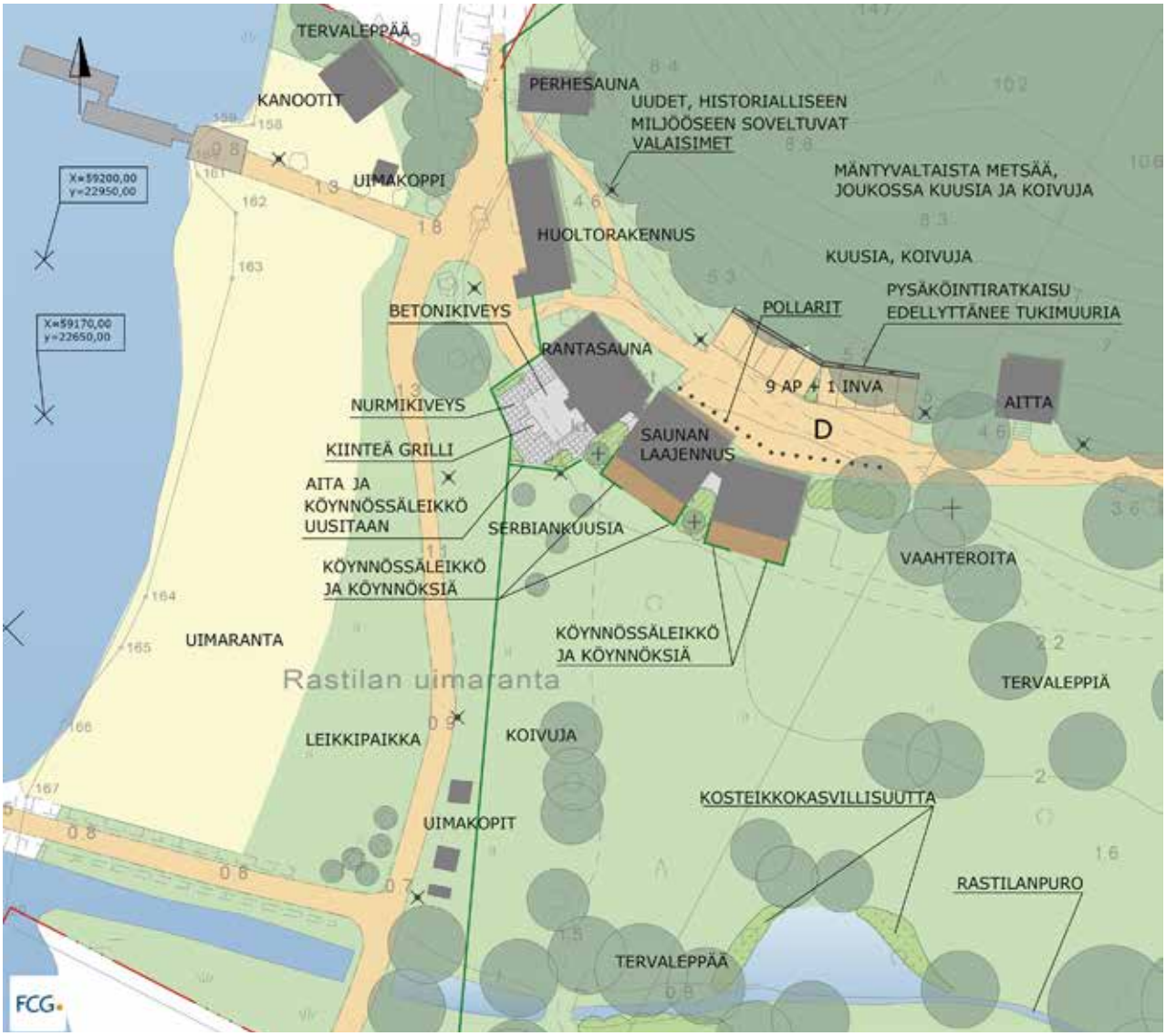

Kuva 36. Ote LT-Konsultit Oy:n laatimasta Rastilan leirintäalueen yleissuunnitelman tarkastuksesta vuodelta 2010 (HKT).

Kuva 37. Rastilan kartano 1952. HKMKA 198582:1.

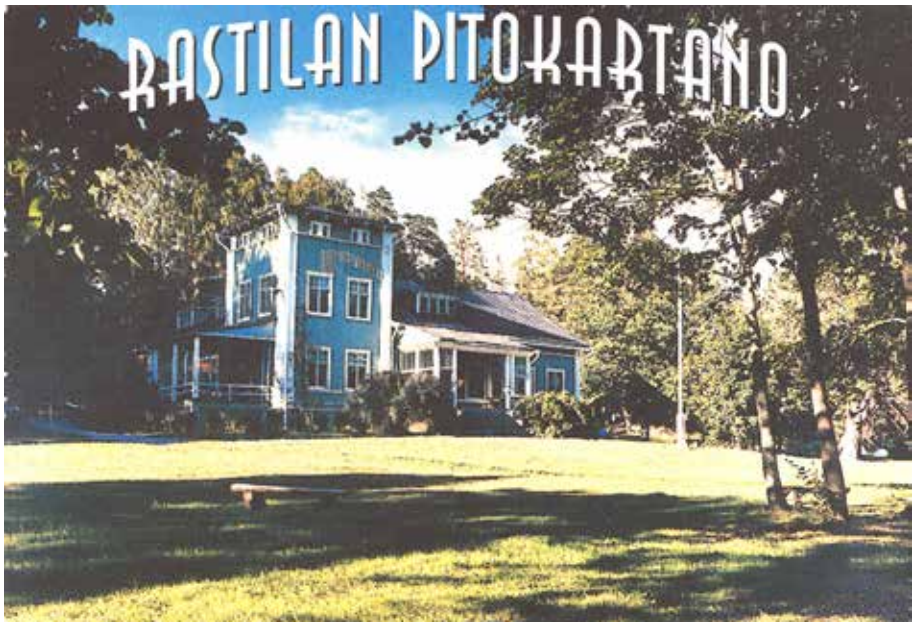

Kuva 38. Rastilan pitokartanon mainoskuva.1970-luvulta.

Kuva 39. Rantahuvilan pohjoispääty. 1952–55. HKMKA 19852:9

Kuva 40. Sauna. 1951. HKMKA 198950.

Kuva 41. Laituri ja uimahuone. 1951. HKMKA 198950.

Kuva 42. Rastilan savusauna vuonna 1952. HKMKA 198950.

Kuva 43. Viljamakasiini, joka sijaitsee vielä alkuperäisellä paikallaan Tallipihalla. HKMKA 19850

Kuva 44. Pehtoorin talo kuvattuna n. 1952–55. HKMKA 198582:4.

Kuva 45. Tallinmäki, työmiehen asunto.1951. HKMKA 198950.

Kuva 46. Tallinmäen ratashuone 1951. HKMKA 198950.

Kuva 47. Navetta 1951. HKMKA 98950.

Kuva 48. Tallimäki 1952. HKMKA 198950.

Kuva 49. Riihimäki. 1952. HKMKA 198950.

Kuva 50. Latomäki. 1952. HKMKA 198950.

Kuva 51. 1952. HKMKA 198950.

1932 ilmakuva

Helsingin karttapalvelusta

Axel Erikssonin 1902 laatiman puutarhasuunnitelman muotokieli

Puotilan kartano

Rastilantie nykyisin

Rastilanmäki

Pehtoorin talo

Kasvihuone

Puotinlahti
(Vartiokylänlahti)

Piharakennus

Rastilan kartano

Puotilan laivalaituri

Tenniskenttä

Karavaaninkatu nykyisin

Ruovikkoinen ranta

Rastilan puro

Laivalaiturin ja Rastilan kartanon välinen tieyhteys

Rastilan laivalaituri

Tallinmäki

Huvilalta tie laiturille

Kesähuvila

- Axel Erikssonin vuonna 1902 laatiman maisemapuutarhasuunnitelman muotokieli.
- Rastilan kartanon nykyinen päärakennus on 1850-luvulta. Entinen päärakennus sijaitsi Tallinmäellä maatilan rakennusten pihapiirissä.
- Tulotieltä tieyhteys kartanolle.
- Kartanolta yhteys rantaan laiturin suuntaan. Laituri uimahuoneineen sijoittuu nykyisen Vuosaaren sillan eteläpuolelle.
- Kartanon ja meren väli varsin avoin.
- Tenniskenttä Rastilanpuron pohjoispuolella päätien vieressä.
- Rastilanmäen itäpuolella on tie metsän ja pelon välissä. Tien vieressä on pensasaita.
- Tallinmäellä on maatilan rakennuksia.Tallinmäen lounaispuolella mäellä (nykyisen Vuotien eteläpuolella) kasvaa vielä nykyisinkin 200-vuotinen tammi .
- Rastilanpuron varressa on kasvillisuutta.
- Suora päätie tilakeskusten välillä. Etelässä Tallinmäki.
- Rastilan kartanon kohdalla luonnontilainen ranta (ei uimarantaa).
- Kasvihuone pehtoorin talon kohdalla tien toisella puolella.
- Kasvihuoneen ympärillä mäelle johtavan tien ja päätien välissä istutuksia.

1943 ilmakuva

Helsingin karttapalvelusta

- Axel Erikssonin vuonna 1902 laatiman maisemapuutarhasuunnitelman muotokieli.
- Tenniskenttä on poistettu ja tilalle on tullut puustoa. Mahdollisesti myös nykyisinkin paikalla olevat poppelit.
- Marjatarha on perustettu sisäänmenotien pohjoispuolella.

1950 ilmakuva

Helsingin karttapalvelusta

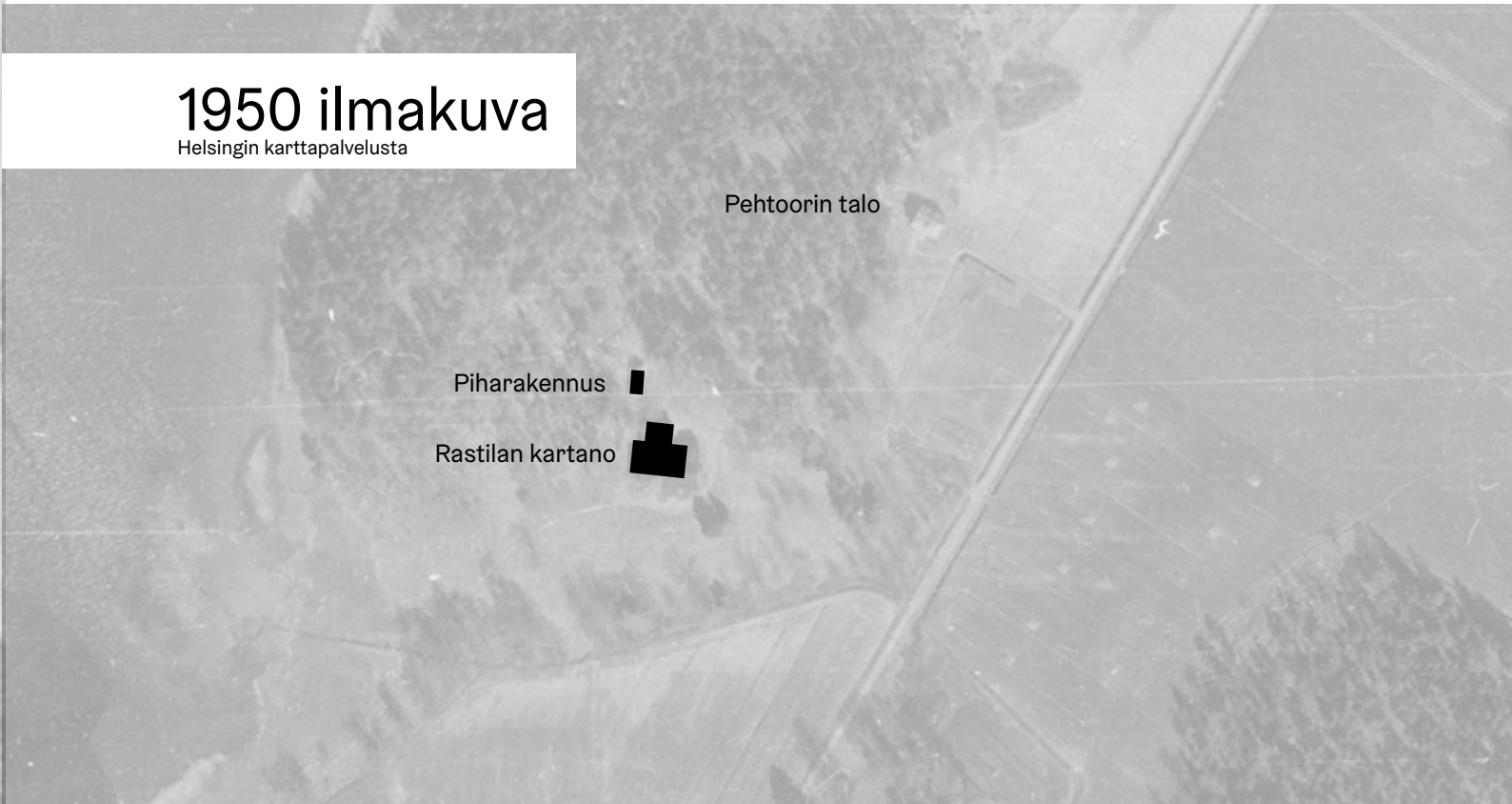

- Axel Erikssonin 1902 laatiman puutarhasuunnitelman muotokieli hävinnyt
- Maisemapuutarhan käytävä poistettu
- Marjatarha poistettu.

1969 ilmakuva

Helsingin karttapalvelusta

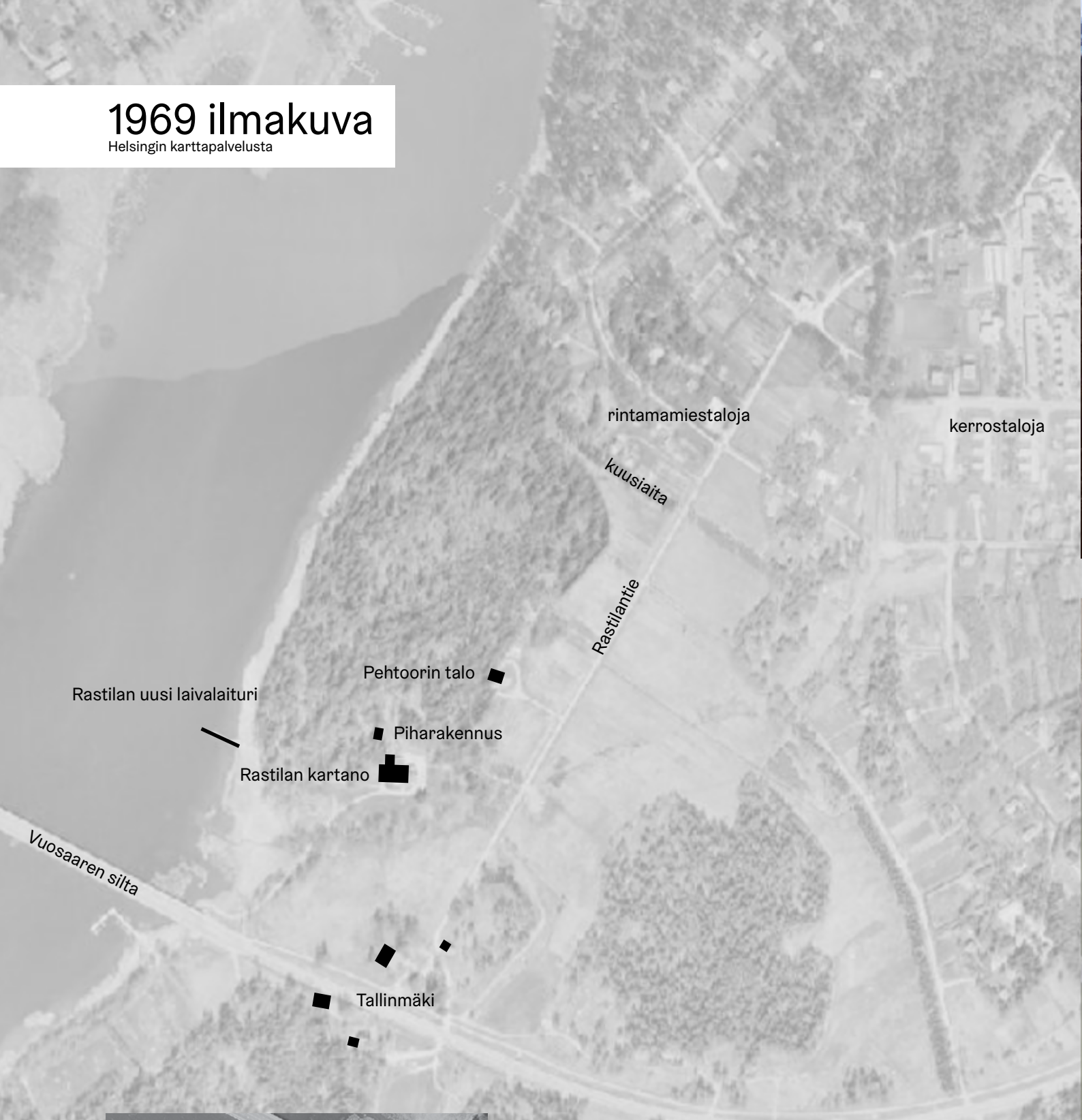

- Vuosaaren silta, rakennettu 1966
- Kerrostaloja

Rastilaan siirrettiin Tullisaaren entiseltä leirintäalueelta pieniä lomamökkejä 1950-luvulla. Vuoden 1969 ilmakuvassa telttoja vuonna 1966 rakennetun Vuotien etelä-puolella. Osa mökeistä siirrettiin 1970-luvulla uudelle mökkialueelle ja osa purettiin.

Kuva 52. Rastilan leirintäalue pohjoisesta etelään katsottuna. Tie johtaa Tallinmäelle ja siitä erkanevalle kartanon tielle. Mäelle sijoittuvien tilakeskusten välinen tieyhteys on maisemassa merkittävä. Leirintäalueen rintamamiesalueesta erottaa nelirivinen kuusiaita. Kuva vuodelta 1977. HKMKA

1988 ilmakuva

Helsingin karttapalvelusta

- Axel Erikssonin vuonna 1902 laatiman maisemapuutarhasuunnitelman muotokieltä mukaellen puutarhan edustalle on palautettu käytäväjärjestelmä, mutta kulmikkaana.
- Itsestään kylväytyneitä vaahteroita on kasvanut nurmialueelle rakennusta ympäröivän tien kaarteeseen.
- Sisäänkäynti leirintäalueelle on järjestetty nykyisen vuonna 1996 rakennetun ja 2010 laajennetun vastaanottorakennuksen alueelle. Aiemmin käytössä ollut Tallinmäen pohjoispuolelle Arkkitehtitoimisto Aarne Nevanlinnan vuonna 1970 laatimassa suunnitelmassa esitetty toimistorakennus on vielä paikallaan.
- Rastilan leirintäalue aloitti toimintansa 1970-luvun alussa ja aluetta laajennettiin 1970-luvun puolivälissä, kun Tullisaaren leirintäalueen leirintäalue lakkautettiin ja toiminta keskitettiin Rastilaan.

2019 ilmakuva

Helsingin karttapalvelusta

- Rastilan uimaranta rakennettiin 1990-luvun lopussa ja rantasaunan laajennus valmistui vuonna 2014. Kartanon ja Pehtroorin talon väliselle entiselle telttailualueelle rakennettiin pysäköintialue vuonna 2011.

3 Nykytilanne ja säilyneisyys

3.1 Kaupunkirakenne, liittyminen ympäristöön ja paikan topografia

Selvitysalueena oleva Rastila (Rastböle) sijoittuu Vuosaaren kaupunginosaan, Vartiokylänlahden itä rannalle. Idässä ja etelässä kartanoalue rajautuu Rastilan leirintäalueeseen, jota halkoo leirintäalueen kohdalla Rastilantien jatke. Alueelle saavutaan etelästä Karavaanikadulla olevan Leirintäalueen pääportin kautta. Leirintäalueella katu jatkuu saman nimisenä. Etelässä maisematilaa hallitsee Vuosaaren silta, joka jatkuu Vuotienä Vuosaaren suunnalle. Vuosaaren sillan pohjoispuolella on Vuosaaren metrosilta. Siltojen ali rantaan johtaa ulkoilu-virkistysreitti ja siltojen läheisyydessä Vuotien suuntainen Vuoraitti, jolta on yhteys Karavaanarinkujalle. Rastilan uimaranta on kartanon puutarhan jatkeena Vartionkylänlahdella. Rastilan kartanon pohjoispuolella kohoaa rantaan jatkuva puustoinen Rastilanmäki, jonka länsireunassa on rantavyöhykkeellä pohjoiseen jatkuva kevyen liikenteen väylä. Rastilanmäen pohjoisosassa raitilta on poikittainen yhteys Kuusiaidan sivuitse Rastilantielle. Rastilan leirintäalueeseen liittyy koillisessa koulun alue sekä itä- ja eteläpuolella asuinkerrostaloalueet.

Ympäröivät kerrostalot Karavaanikujan varrella ovat 6-9 kerroksisia, Karavaanikadun pysäköintilaitos nelikerroksinen ja Rastilanraitin varrella olevat kerrostalot kuusikerroksisia. Koillisessa oleva koulu on kaksikerroksinen. Koulun ja Rastilanraitin välistä, Venesatamankadun mutkan kohdalta erottuvat Venesatamankadun kaksikerroksiset rivitalot. Kuusiaidan taakse pohjoisessa jää kaksikerroksinen rintamamiestalo- ja rivitaloasutus.

Rastilan kartanoalueella säilyneitä vanhoja rakennuksia ovat 1850-luvulta oleva kaksikerroksinen vihertäväksi maalattu, valkoisin nurkkalaudoin ja maalaamattomalla kattopellillä varustettu päärakennus, kaksikerroksinen keltaiseksi maalattu, valkoisin nurkkalaudoin ja punaiseksi maalatulla mansardikatolla varustettu pehtoorin talo. Pehtoorin taloon liittyy myöhempinä vuosina rakennettu punaiseksi maalattu, valkoisilla nurkkalaudoilla ja maalaamattomalla peltikatolla varustettu piharakennus. Päärakennuksen länsipuolella on punaiseksi käsitellystä hirrestä vuonna 1812 rakennettu viljamakasiini, joka on siirretty päärakennuksen yhteyteen vuonna 1995.

Päärakennuksen länsipuolelle on leirintäaluetoiminnan myötä rakentunut terassialue. Päärakennuksen eteläpuolella olevasta portaikosta sisään meno on estetty istutusaltailla. Syksyllä 2019 sisäänkäynnin edustalla olevalla raitilla ajoneuvoilla kulku on estetty puomilla.

Päärakennuksen luoteispuolella on maakellarin rauniot ja kaakkoispuolella nurmialueella oleva siniseksi maalatusta hirrestä valkoiseksi maalatuin tehostein oleva, noin vuonna 2000 siirretty tai rakennettu leikkimökki.

Leirintäalueeseen kuuluvia rakennuksia ovat rannan läheisyyteen vuonna 1952 rakennettu rantasauna, jota on laajennettu vuonna 2014 (suunnitelmat 2012) sekä metsän katveeseen vuonna 2011 rakennettu perhesauna. Nurmialueella oleva sauna on maalattu tumman ruskeaksi ja varustettu maalaamattomalla peltikatolla. Perhesauna on punainen rakennus.

Rastilan kartanon puutarha sijoittuu Vartiolahden rannan ja Rastilantien jatkeen väliin. Viheralue on noin 230 pitkä ja leveys on noin 75 metriä. Yhdessä Rastilanmäen metsäalueen kanssa pohjois-eteläsuuntainen pituus on noin 450 metriä ja itä-länsisuuntainen leveys on noin 280 metriä, kun mukaan luetaan Rastilanmäki ja siihen itäpuolella liittyvä Pehtoorin talo pihapiireineen. Rastilanmäki kohoa noin +18.0 metriin, Rastilan kartano puutarhana olevan laakson pohjoisreunalla on noin +5.0 korossa. Puutarhan nurmialueet rannan puolella ovat noin +1.8 metrin korkeustasossa ja kartanon läheisyydessä +5.0 metrin korkeusasemassa. Leirintäalueen halki kulkeva Rastilantien jatke on noin +4.5 metrin korkeudella meren pinnasta. Rantaraitin korkeus vaihtelee +1.8 metrin korosta +5.0 korkoon. Pehtoorin kiinteistö on noin +8.0 metrin korkeusasemassa.

Uimaranta-alue on rajattu kartanon piha-alueesta metallilanka-aidalla. Rantasaunan pohjoispuolelta on kulkuyhteys rannan ja puutarhan välillä. Uimarannan kohdalla olevat kaksi huoltoporttia on suljettu lukolla. Uimarannassa on kestopuinen kelluva laituri, kontti sekä kaksi pukukoppia. Lisäksi alueella oli syksyllä 2019 kaksi tilapäistä konttia. Rantaa rajaa etelästä kivetty, huonokuntoinen aallonmurtaja.

Kartanon puutarhan ja pehtoorin puutarhan välille on vuonna 2011 rakennettu asfaltoitu pysäköintialue ja itäpuolelle syntyneeseen luiska on istutettu massaistutuksena koivuangervoa.

3.2 Tilarakenne ja näkymät

Tilarakenteessa on havaittavissa kartanon puutarha-alue, Rastilanpuron ympäristö, uimarannan alue, Rastilanmäen alue ja Pehtoorin talon ympäristö. Rastilanmäen metsäalue rajaa puutarhaa pohjoisesta ja puustoinen Rastilanpurouoma etelästä. Idässä Rastilantien jatkeen puurivistöt muodostavat puutarhan rajan. Pehtoorin talon ympäristössä pihapiiri rajautuu maisemallisesti ja toiminnallisesti leirintäalueeseen. Vartiokylänlahdelta näkymiä kartanolle peittävät uimarannan ja puutarhan väliin rakennettu aita, rantasauna sekä myöhempinä istutuksina toteutetut tai luontaisesti kasvaneet tervaleppä- ja koivuryhmät.

Tulotien suunnalta kartanon näkyvyyttä ja sen mittakaavaa hämärtävät kartanon kaakkoiskulmalle luontaisesti kasvaneiden vaahteroiden rivistö.

Puutarhan sisäinen tilarakenne on aikojen saatossa hävinnyt käytäväjärjestelyjen tuomien muutosten sekä puutarhasta poistuneen ja sinne harkitsemattomasti tehtyjen istutusten myötä.

3.3 Käytävät, rakenteet ja varusteet

Ensimmäisen Axel Erikssonin vuonna 1902 laatiman puutarhasuunnitelman mukainen puutarhasommitelma käytäväjärjestelyineen ja istutuksineen toteutettiin 1900-luvun alussa. Laivalaiturilta johtaa kaareva käytävä kartanolle ja rakennuksen edustalla on nurmiympyrän ympärillä käytävä, joka on 1940-lukuun mennessä täydentynyt puutarhan itäosta Pehtoorin talolle johtavalle käytävälle. Pehtoorin tilan yhteyteen on paikalla olleen kasvihuoneen lisäksi perustettu marjatarha. Lentopallokenttä on kartanopuutarhan itäosasta poistettu ja tilalle on tullut istutuksia. Oletettavasti myös päätien varressa olevat kanadanpoppelit on istutettu tuolloin. 1950-luvulle mentäessä Erikssonin laatiman puutarhasuunnitelman käytäväjärjestelmä on hävinnyt. Samoin on käynyt puutarhan koristeistutuksille. Puutarhasuunnitelmasta on jäljellä puita ja puuryhmiä. Poistuneet istutukset ja käytävät on korvattu nurmikolla. Oletettavaa on, että sotavuosina ja heti sen jälkeen, puutarha oli viljelykäytössä. 1960-luvun alkuun mentäessä Rastilan luonnontilaiseen rantaan on rakennettu laituri. Laivalaiturin rakentamisella ennakoitiin Vuotien rakentamista ja korvattiin sen eteläpuolelle jäävää laivalaituria. Kartanon yhteydet muuttuivat merkittävästi vuonna 1976 rakennetun leirintäalueen liikenteen vilkastumisen myötä. 1980-luvulla kartanon edustalle on toteutettu vuoden 1902 puutarhasuunnitelman pyöreämuotoista käytäväjärjestelmää mukaileva käytävä kulmikkaammilla muodoilla. Tämä käytäväjärjestelmä on esitetty LT-konsulttien vuonna 1997 Rastilan leirintäalueen yleissuunnitelman tarkistusta koskevassa suunnitelmassa. Käytäväjärjestelmä ei vaikuta toimineen, koska se poikkesi alueen muusta muotokielestä ja käytävällä ei ollut yhteyksiä muuhun puutarhaan. Vuoteen 2000 mennessä tämä käytävä on poistettu ja alue on palautettu yhtenäiseksi nurmikentäksi.

Rastilan uimarannan rakentaminen aloitettiin 1997 ja se valmistui paria vuotta myöhemmin. Samassa yhteydessä rantasaunan editse on rakennettu käytävä ja aiempi kaareva kartanolle johtanut käytävä on poistettu. Vuoden 2000 tienoilla nykyinen Rastilan lentopallokenttä rakennettiin puutarhan itäosaan, samalle paikalle kuin se on ollut 1900-luvun alkuvuosina. Lentopallokenttää on laajennettu ja kunnostettu vuoden 1998 aikana. Asfaltoitu pysäköintialue on valmistunut vuonna 2011.

Alkuperäiset käytävät ovat olleet sorapintaisia, mutta puutarhan alueella kaikki pääkäytävät on myöhemmin asfaltoitu.

Puutarhan pääkäytävät on valaistu matalilla pylvässvalaisimille. Uimarannan alueella on raittivalaisimet ja saunarakennuksen ympäristössä on myös moderneja pollarivalaisimia.

Rastilan kartanolle johtavan lehmuskujanteen alussa on luonnonkiviset portinpylväät sekä ojamaisen Rastilanpuron rummun kohdassa valkoiset sillankaiteet.

Pehtoorin talon pihapiiriä rajaa valkoiseksi maalattu puuaita. Rastilan kartanon terassialuetta ympäröi valkoinen puuaita.

Alueella on ravintolaan ja leirintäalueeseen kuuluvia uudehkoja kalusteita ja varusteita muun muassa terassi kalusteineen, lukuisia opasteita ja liikennemerkkejä. Päärakennuksen eteen on syksyllä 2019 asennettu kulkuestepuomi.

Rastilan uimarannan ja puutarhan välissä on korkea vihreäksi maalattu metallilanka-aita. Lisäksi Rastilanmäellä olevan mökkialueen ympärillä on verkkoaita.

Kartanon ja rannan väliselle alueelle, käytävän viereen on sjoitettu pumppaamo.

3.4 Kasvillisuus ja istutukset

Selvitysalueen kasvillisuusalueet voidaan jakaa karkeasti kartanon puutarhaan, Rastilanpuron ympäristöön, uimarannan alueeseen, Rastilanmäen alueeseen sekä Pehtoorin talon ympäristöön.

Rastilan kartanon puutarhasta on tehty kasvillisuusselvitys samanaikaisesti kartanon ympäristöhistoriallisen selvityksen kanssa. Selvityksen tavoitteen oli kartoittaa alueen kasvillisuuden nykytila, ja lajisto keskittyen kartanon puistomaiseen alueeseen. Rastilan kartanon aiemman kasvillisuusselvityksen on tehnyt hortonomiopiskelija Katja Wallin vuonna 2009. Selvitysten perusteella voidaan todeta, että kymmenessä vuodessa puutarhasta on poistunut merkittävä määrä kasvillisuutta.

Rastilan kartanopuutarhan Axel Erikssonin suunnitelmaan perustunut puutarhasommitelma on lähes kokonaisuudessaan kadonnut. Puutarhan vanhimmat ja merkittävimmät istutukset ovat kartanolle johtavan puukujanteen lehmusrivistö, josta tien pohjoispuolen puut on uusittu vuonna 2013. Puutarhan itäreunalla päätien vieressä kasvaa noin satavuotiaiden kanadanpoppeleiden rivistö. Puut ovat jo verrattain huonossa kunnossa. Puutarhan vanhimpia puita edustaa lähes 120-vuotiaat Axel Erikssonin puutarhasuunnitelaman perustuneet nurmiympyrään istutetut kaksi tammea. Rastilanpuron reunustalla kasvaa mahdollisesti samoihin aikoihin istutettuja metsälehmuksia, Lisäksi niiden läheisyydessä on ainakin 80-vuotiaita tuijia. Kartanon pihatien kaarteessa on vaahterarivistö, jotka ovat korvanneet 1980-luvulla aiemmin paikalla olleet matalammat istutukset. Myös Axel Erikssonin puutarhasommitelmaan kuuluneet makedonianmännyt, lukuunottamatta kolmea huonokuntoista yksilöä, on kaadettu viimeisen vuosikymmenen aikana. Pensaista on jäljellä yksi pyöröliuskaorapihlaja. Viheralueen länsireunaan on istutettu tervaleppäryhmiä. Rakennuksen ympäristössä vielä 10 vuotta sitten on ollut perennaistutuksia, mutta ne ovat kadonneet. Puutarhan nurmialueet ovat hyväkuntoisia.

Rastilanpuro on ojamainen kaivettu uoma, mutta puutarhan eteläosassa sen varrella kasvaa rehevä puusto, päälajina tervaleppä, ja aluskasvillisuuten luonnon ruohovarstista lajistoa. Puron varteen 1900-luvun alussa istutetuista siperianhernepensaista on vain jäänteitä jäljellä.

Uimarannan alue on hiekkaa. Rantavallin eteläpuolella on vielä jäljellä luonnontilaista ruovikkoista rantaa. Rannan ja saunarakennuksen välissä sekä uimarannan pohjoisosassa on komeita, vanhoja tervaleppiä. Uimarannan aitaan rajautuu kurtturuusuryhmä.

Kartanon pohjoispuolella Rastilanmäellä kasvaa sekametsää, pääpuulajeina metsäkuusi, mänty sekä tammi ja metsävaahtera. Metsän rantavyöhykkeessä on paljon tervaleppiä. Tammia on paljon, mutta ne ovat vielä pienikokoisia. Metsän keskellä oleva aita jakaa mäen leirintäalueeseen ja virkistysmetsään. Mäkeä on käytetty ja käytetään edelleenkin tarkoitukseen sopimattomasti puutarhajätteen läjitykseen. Tämän seurauksena alueelle on levinnyt haitallinen vieraslaji, jättipalsami. Rastilan kartanon rinnemetsäalue, on luokiteltu Helsingin kaupungin arvokkaat kasvillisuus- ja kasvikohteet-luokituksessa huomattavan arvokkaaksi kasvillisuus- ja kasvistokohteeksi (arvoluokka II). Arvoluokitus perustuu muun muassa alueella esiintyvään harvinaiseen valkopiippoon *(Luzula luzuloides)* ja alueen kasvillisuuden moninaisuuteen sekä kartanoympäristön historiallisiin arvoihin.

Pehtoorin talon piha-alue on osin aidattu ja rajautuu metsään talon länsipuolella. Pihan kasvillisuus on puutarhamaista, mutta vähälajista. Ilmakuvista päätelleen kasvillisuus on pääasiassa istutettu 1970-luvulta lähtien. Talon läheisyydessä kasvaa yksi pihasyreeni ja ruohovartisia lajeja valkopeippiä sekä vuohenputkea. Piha-alueella kasvaa lisäksi juhannusruusua, idänkanukka, kurtturuusua ja neljä huonokuntoista mongolianvaahteraa, jotka ovat jäänteitä pensasrivistöstä.

Metsänreunassa on muutama isokokoinen havupuu, kuten kaksi metsämäntyä, yksi metsäkuusi sekä yksi makedonianmänty *(Pinus peuce)*.

Kartanon alueiden ja pehtoorin rakennuksen väliin on 2011 rakennettu asfaltoitu pysäköintialue. Pysäköintialueen itäreunaan on istutettu koivuangervoja. Istutusalue on jäänyt huonolle hoidolle ja rikkakasvittunut.

Rastilan kartanon puutarhan kasvillisuus on vuosien saatossa lajistoltaan yksipuolistunut. Vaativampaa hoitoa edellyttävä ja ilmastollisesti arempi koristekasvillisuus on kadonnut. Luonnonpuustoa on kasvanut puutarhaan sopimattomille paikoille. Istutetut puut ovat jääneet huonolle hoidolle ja esimerkiksi vesiversot on poistamatta. Kasvillisuuden hoito ei vastaa kartanopuutarhan hoitotasoa. Rastilan kartanon alue ei kuulu kaupunkiympäristön toimialan hoidon piiriin.

Maisema-analyysit

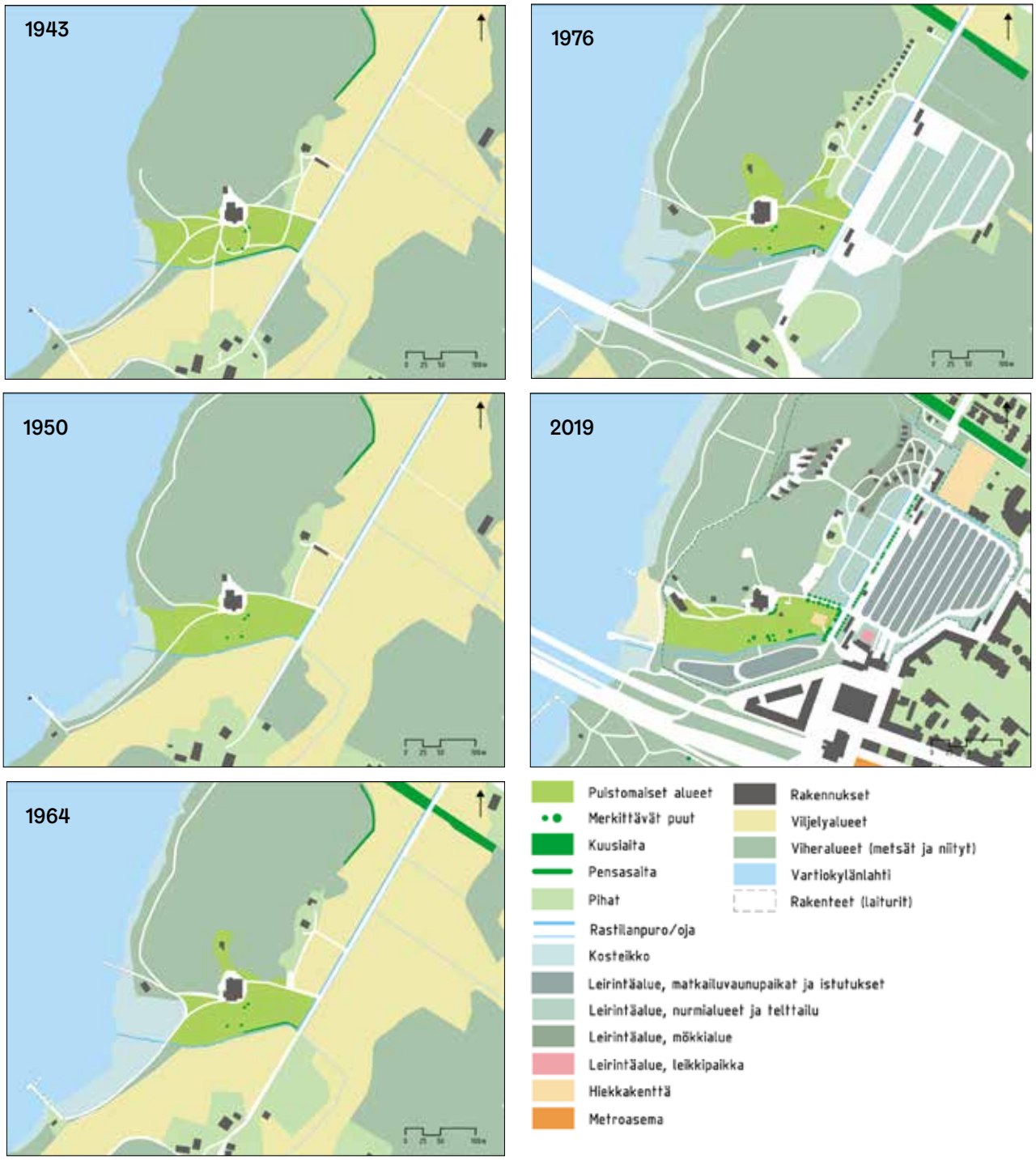

Kuva 53. Rakennusten, rakenteiden ja kasvillisuuden sijoittelu eri vuosina.

Maiseman tilanjako – avoimet ja suljetut alueet

Kuva 54. Tila-analyysi. Avoin tila, puoliavoin tila, sulkeutunut tila – rakennettu kortteli ja maisematilaa erottava aita.

Kuva 55. Näkymä Rastilan kartanon hiekkarannalta Metro-, ja Vuotien sillalle. Puotilan kartano on vastarannalla laiturin kohdalla.

Kuva 56. Näkymä Vartiokylän lahdelle. Puotilan kartano on vastarannalla syysväreissään loistavan vaahteran pohjoispuolella.

Kuva 57. Lehdettömään aikaan Puotilan kartano erottuu hyvin vastarannalla.

Kuva 58. Näkymä Rastilan kartanolta Vartiokylänlahdelle. Taustalla näkyy sininen metrosilta. Uimaranta-aluetta rajaavan aidan mainokset peittävät vesistömaisemaa. Pumppaamo on rakennettu keskeiselle paikalle rannan ja kartanon väliin avoimeen maisematilaan.

Kuva 59. Näkymä Vartiokylänlahden suunnalta kartanolle. Puuryhmät sulkevat avointa näkymää Rastilan kartanolta Vartiokylänlahdelle.

4 Arvot ja vaalittavat ominaispiirteet

4.1 Rakennushistorialliset ja historialliset arvot

Alueen rakennushistorialliset ja historialliset arvot liittyvät kartano- ja huvilahistoriaan sekä Rastilan leirintäalueen muotoutumiseen ainutlaatuiseksi pääkaupunkiseudun matkailukohteeksi. Matkailutoimintojen suunnittelussa voi kaikkina aikoina nähdä pyrkimyksen sovittautua osaksi alueen kartano- ja huvilahistoriaan liittyviä arvoja, mutta toteutuneessa ympäristössä on myös havaittavissa ristiriitoja. Rastilan kartanon aluetta voi pitää kulttuurihistoriallisilta arvoiltaan runsaana ja kerroksellisena, jossa korostuu 1600-luvulle ulottuvan kartano- ja maataloushistorian ohella moderni kotimaan matkailun kehitykseen liittyvä historia.

Rastilan kartanolla on mielenkiintoinen historia ratsutilasta rälssi- ja säteritilaksi. Kartano- nimitys juontaa juurensa 1800-luvun puoliväliin, jolloin Rastbölen tila muuttui ratsutilasta kesänviettopaikaksi. Tuohon aikaan myös huviloita pyrittiin nimeämään kartanoiksi. Kartanovaikutelmaa haluttiin korostaa rakentamalla kartanomainen päärakennus. Rastilan nykyisen päärakennuksen rakentaminen ajoittui 1800-luvun puoliväliin. Vartiokylänlahden rantojen eri puolilla sijainneet Puotila ja Rastila ovat olleet samassa omistuksessa noin sata vuotta. Tilojen yhteisomistus päättyi vuonna 1852. Tämä selittää tilojen yhdensuuntaisen kehityksen. Molemmilla rannoilla oli myös laivalaiturit mahdollistaen toimivat yhteydet tilojen välillä. Rastilan kartanon vapaa-ajan asumiseen liittyvä toiminta on alkanut jo varhain. Rastilan tilasta lohkottiin huvilatontteja ja Vuosaaren rantamaisemaan rakennettiin huviloita 1800-luvun lopulta lähtien. Rastilan kartanosta tarjottiin huoneita kesäasukkaille.

Alueen kartanohistoriaa edustavat useat alueen rakennukset. Päärakennus on säilyttänyt hyvin 1900-luvun alun piirteensä ja myöhemmin tehdyt muutokset ovat vaikuttaneet vain vähäisesti sen julkisivuihin ja ulkohahmoon. Sisätilat ovat käyneet läpi suurempia muutoksia. Sisätiloissa edustavampia osia ovat vanhat kakluunit, portaikko, ikkunat ja väliovet. Merkille pantavaa on, että rakennuksen tilajako on hyvin säilynyt. Alueen vanhin rakennus on viljamakasiini 1800-luvun alusta. Se on siirretty päärakennuksen yhteyteen vuonna 1995. Pehtoorin talo piharakennuksineen liittyy kartanohistoriaan, sen ulkoasussa on 1920-luvulle tyypillisiä piirteitä, mutta rakennuksen tarkka rakentamisajankohta ei ole tiedossa. Lisäksi alueella on säilynyt vanha kellari. Kartanon leikkimökki ajoittuu tyyliltään 1900-luvun alkuun, vaikka rakennus on siirretty nykyiselle paikalleen vasta 1990-luvulla.

Vapaa-ajan viettoon ja matkailuun liittyvää historiaa alueella oli syntynyt jo 1900-luvun alussa pensionaattitoiminnan ja huvilarakentamisen myötä. Alueen matkailutoiminnan voidaan katsoa käynnistyneen toden teolla vuonna 1951, kun Rastilan kartanon maat siirtyivät Helsingin kaupungin omistukseen ja kartano otettiin retkeilymajakäyttöön. 1960- ja 1970-luvuilla suosiotaan kasvattanut kotimaan matkailu ja vuonna 1966 valmistunut Vuosaareen johtava silta vauhdittivat Rastilan leirintäalueen suosiota. 1970-luvulla Rastila oli ainoa suurleirintäalue Helsingissä ja koko Uudellamaalla. Leirintäalueen suosio on jatkunut näihin päiviin saakka.

Alueelle eri aikoina laadituista yleissuunnitelmista on hahmotettavissa pyrkimys sopeutua kartanoympäristön historiallisiin arvoihin, mökkialueet sijoitettiin kauemmas päärakennuksesta ja sitä ympäröivästä puistoalueesta, myös kartanon pohjoispuoleinen metsä, kauempana mäen laella sijaitsevaa vuonna 2000 ja 2011 rakennettua mökkialuetta lukuun ottamatta, jätettiin rakentamisesta vapaaksi. Peltoalueille sijoitetut teltta- ja matkailuajoneuvoalueet vaihtelivat laajuudeltaan eri vuosikymmeninä suosiossa olleiden matkailumuotojen myötä. Alkuvaiheen laajempi telttailualue on nykyään matkailuajoneuvoaluetta pienempi. Ranta-alue on otettu alusta saakka osaksi matkailutoimintoa, rantasaunan vanhin osa on rakennettu vuonna 1952. Ensimmäiset pienet lomamökit siirrettiin alueelle Tullisaaren leirintäalueelta ja ne edustavat 1950-luvun yksinkertaista puurakentamistapaa. 1970-luvun yleissuunnitelmaan liittyviä mökkirakennuksia alueella ei ole säilynyt. 1990-luvulla mökeistä haluttiin ympärivuotisia ja alueelle rakennettiin seitsemän hirsirakenteista mökkiä. Uusimmat lomamökit ovat vuodelta 2011. Kaikki lomamökit ovat arkkitehtisuunnittelun tuloksena syntyneitä, pieniä ja alueelle harkiten sijoitettuja lomarakennuksia. Eri aikakausien lomamökit jäsentyvät ympäristössä omiksi kokonaisuuksikseen. Leirintäaluevaihe edustaa modernia matkailuun liittyvää rakennusperintöä ja sen rakennushistorialliset piirteet liittyvät eri vuosikymmenien lomarakentamiseen. Alue- ja rakennussuunnittelutasolla matkailutoiminta on sopeutunut osaksi vanhaa kartanomiljöötä, vaikka matkailumuodot ja sen myötä rakennuskanta ovat saaneet uusia piirteitä eri vuosikymmeninä.

Rakennusten rakentamisvuodet

Rastilan kartanon rakennukset
1. Päärakennus
2. Pehtoorin talo
3. Piharakennus
4. Vilja-aitta
5. Maakellari

Leirintäalueen rakennukset

Ympäristön rakennuskanta

4.2 Maisemalliset arvot

Rastilan kartanon puutarha heijastelee eri aikakausien kerroksellisuutta. 1900-luvun alussa viljapellot ympäröivät vielä kartanoa. Kartanon asemaa vahvistettiin laadittamalla puutarhuri Axel Erikssonilla vuonna 1902 puutarhasuunnitelma, joka edusti aikakaudella laadittuja maisemapuutarhoja. Suunnitelma toteutettiin, mutta siitä on jäljellä ainoastaan joitakin suunnitelman mukaan istutettuja kasveja. Kolme vuosikymmentä myöhemmin arkkitehtoninen puutarhatyyli teki nousua ja kartanopuutarhaan laati Paul Olsson suunnitelman, joka ei ole toteutunut. Nykytilanteessa puutarhasta on hävinnyt sinne suunnitellut käytävä- ja viherrakenteet ja toisaalta täydentynyt istutuksia ja rakenteita, jotka heikentävät kartanopuiston arvoa. 1950-luvulle mentäessä maisemapuutarhan käytävärakenne hävisi. Puutarha oli mahdollisesti sota-aikaan jäänyt huonolle hoidolle tai sitä käytettiin viljelyalueena. Rastilan kartanon siirtyminen liikuntaviraston hallintaan ei tukenut kartanopuutarhan ylläpitoa. Leirintäalueen kehittämistä koskevissa suunnitelmissa otettiin kantaa myös Rastilan kartanoympäristöön, mutta suunnitelmissa ei huomioitu riittävällä tasolla kartanoympäristön kulttuurihistoriallisia ja maisemallisia arvoja. Leirintäalueen suunnitelmien mukaan toteutettiin lähinnä Rastilan uimarannan alueet rantasaunoineen. Rastilan kartanon puutarhan voidaan katsoa olevan tällä hetkellä suunnittelemattomassa tilanteessa.

Matkailuajoneuvo-, telttailu- ja mökkialueita on jäsennelty erilaisin istutuksin. Päärakennuksen eteläpuoli ja sen pohjoispuolella sijaitseva metsäalue, mäen laelle puuston lomaan sovitettua mökkialuetta lukuun ottamatta, on jätetty majoitustoiminnoista vapaaksi. Rastilan kartanon päärakennus ja sen välitön ympäristö onkin jätetty hengittämään kartano- ja huvilahistorian vaihetta.

Vuosaaren silta ja myöhemmin sen viereen rakennettu metrosilta ovat vaikuttaneet merkittävästi Rastilan kartanon maisemaan. Vuosaaren silta katkaisi yhteyden vanhaan laituriin ja loi muurimaisen esteen meren suuntaan. Toisaalta nämä ilmentävät alueen tiivistä kytkeytymistä Helsingin kaupunkirakenteeseen.

Kaupunkikuvaltaan Rastilan leirintäalue rajautuu tiiviisti rakennettuun Rastilan metroaseman ympäristöön. Voimakas rajapinta leirintäalueen ja viereisten kerrostalojen välillä voimistaa tunnelmaa sijainnista kaupunkirakenteen sisällä. Vastaavasti Vartiokylänlahden vastarannalla sijaitseva Puotilan kartanon ympäristö luo pienipiirteisen ja hengittävän vastaparin Rastilan kartanopuutarhalle ja sen taustana olevalle metsäiselle rantamaisemalle. Leirintä- ja asuinalueen erottava, 1950-luvulla istutettu kuusiaita on merkkinä leirintäalueen ulottuvuuksien määrittelystä.

Vartiokylänlahden viheralueet ovat tärkeä osa Helsingin merellisintä Helsingin ekologisen verkoston rungon muodostavaa vihersormea, Itä-Helsingin kulttuuripuistoa, jonka erityispiirteitä ovat kulttuurihistorialliset kerrostumat, luonto ja merellisyys. Vihersormi ja siihen liittyvä sini- ja viherverkosto alkaa etelässä Villingistä, mistä se jatkuu Vartiokylänlahteen ja Laajasaloon. Seudullisesti vihersormen viheryhteys jatkuu aina Sipoonkorven kansallispuiston laajoihin metsäalueisiin asti.

Vartiokylänlahden itärannan laajat viheralueet muodostavat ekologisen yhteyden, joka toimii myös osana pääkaupunkiseudun metsäverkostoa. Rastilan kartanon takana olevalla metsäalueella tammi on valtapuuna.

Kartanon rantavyöhyke on tärkeä osa ulkoilu- ja virkistysalueyhteyttä. Kartanopuisto ja Rastilanmetsä ovat reitin varren erityiskohteita. Vesireitillä on historiallisesti ollut tärkeä merkitys kartanon kehitykselle ja edelleen merellisyydellä on merkitystä maisemassa ja potentiaalia virkistysreittinä.

Rastilan kartanomiljöön arvot

- Sijainti merenlahden rannalla entisessä peltolaaksossa rajautuen pohjoisessa Rastilan mäkeen ja etelässä Rastilanpuroon
- Muodostaa kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden Vartiokylän vastarannalla sijaitsevan Puotilan kartanon kanssa
- Metsäinen Rastilanmäki
- Kartanohistoriaa edustavat rakennukset: Rastilan kartano, Pehtoorin talo piharakennuksineen, paikalle siirretty viljamakasiini, maakellari ja leikkimökki
- Kartanopuutarhan maisematila on säilynyt hengittävänä leirintäalueen kehittyessä kartanon ympärille
- Historiallisesti merkittävä tielinjaus
- Merkittävät kasvillisuussommitelmat
  - lehmuskujanne
  - tammet
  - kanadanpoppelit
- Aluetta rajaava suojeltu kuusiaita

Maisemallinen arvokartta

Historiallisesti merkittävä puistoalue

Maisemakuvallisesti merkittävä metsäalue

Maisemallisesti merkittävä metsänreuna

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä puro

Historiallisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävä tielinjaus, jonka merkitys on muuttunut maankäytön muutoksen myötä

Merkittävimmät historialliset kasvillisuussommitelmat
- lehmuskujanne
- tammet
- kanadanpoppelit

Kaupunkikuvallisesti merkittävä näkymä maisemassa

Historiallisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävät alueen sisäiset näkymät

Historiallisesti merkittävä kuusiaita

Kuva 60. Rastilan päärakennus kuvattuna lounaasta vuonna 2019. Kuva LV

Kuva 61. Rastilan päärakennuksen julkisivu itään vuonna 2019. Kuva LV

Kuva 62. Rastilan päärakennuksen julkisivu länteen vuonna 2019. Kuva LV

Kuva 63. Pehtoorin talo eli ”Lilla Villan” kuvattuna etelästä vuonna 2019. Kuva LV

Kuva 64. Pehtoorin talon pääty koilliseen kuvattuna vuonna 2019. Kuva LV

Kuva 65. Pehtoorin talon piha-piirissä sijaitseva piharakennus kuvattuna etelästä. Kuva LV

Kuva 66. Rastilan leirintäalueen ensimmäiset mökit siirrettiin Tullisaaren leirintäalueelta Rastilaan 1950-luvulla. Rastilan leirintäalueella on säilynyt yksi lomamökki 1950-luvulta. Kuva LV

Kuva 67. Helsingin kaupungin liikuntaviraston rakentamistoimiston rakennusmestari Rauno Pekosen suunnittelema majoitusmaja vuodelta 1993. Kuva LV

Kuva 68. Arkkitehtitoimisto Hormia Oy:n suunnittelemat majoitusmökit vuodelta 2008. Kuva LV

Kuva 69. Rastilan leirintäalueen majoitusmökit vuodelta 2000. Majoitusmökit on suunnitellut Arkkitehtiryhmä A6. Kuva LV

Kuva 70. Arkkitehdit Heino & Niiranen Oy:n suunnittelemat majoitusmökit vuodelta 2011. Kuva LV

Kuva 71. Arkkitehdit Heino & Niiranen Oy:n suunnittelema perhesauna vuodelta 2011. Kuva LV

Kuva 72. Sauna rakennettiin rannan tuntumaan 1950-luvun alussa. Saunaa on laajennettu Arkkitehtiryhmä A6 Oy:n suunnitelmien mukaan vuonna 2012. Kuva LV

Kuva 73. Rastilan leirintäalueen matkailuvaunualue. Kuva LV

Kuva 74. Rastilan ranta-alue ja Vuosaaren vuonna 1966 rakennettu silta. Kuva LV

Kuva 75. Rastilan leirintäalueen vastaanottorakennus on valmistunut vuonna 1996 ja sitä on laajennettu vuonna 2010. Kuva LV

Kuva 76. Rastilan päärakennuksen kaakkoispuolella sijaitsee leikkimökki. Suomessa leikkimökit yleistyivät kartanoiden ja pappiloiden pihapiirissä 1800-luvun puolivälissä. Leikkimökit olivat usein arkkitehtien suunnittelemia. 1900-luvun alussa leikkimökit liittyivät huvilakulttuuriin, jolloin niitä rakennettiin huviloiden puutarhoihin.[37)] Rastilan miljööseen sopivan leikkimökin rakentaja tai rakennusvuosi ei ole tiedossa. Kuva LV

Kuva 77. Rastilan päärakennuksen luoteiskulman tuntumassa sijaitseva maakellari. Kuva LV

Kuva 78. Tallipihalla sijainnut viljamakasiini on rakennettu vuonna 1812. Nykyiselle paikalle päärakennuksen länsipuolelle rakennus on siirretty vuonna 1995. Kuva LV

Kuva 79. Kartanon itäpuolella kasvaa kookas tammi *(Quercus robur)*.

Kuva 80. Rastilanpuron varrella puusto peittää taustalla olevan matkailuvaunualueen. Etualalla kaksi Aksel Erikssonin vuonna 1902 laatimaan puutarhasuunnitelmaan sisältynyttä, nyt jo yli 100-vuotiasta, tammea *(Quercus robur)*. Tammien läheisyydessä kasvaa myös saman ikäisiä puistolehmuksia *(Tilia x vulgaris)*,

Kuva 81. Axel Erikssonin vuonna 1902 laatiman puutarhasuunnitelman mukaan istutetut makedonianmännyt ovat harsuuntuneet ja menettäneet koristearvonsa.

Kuva 82. Kartanon eteläseinustalla kasvaa villiviiniä *(Parthenocissus inserta)* ja vasta istutettuja syreenejä *(Syringa vulgaris)*. Taustalla pyöröliuskaorapihlaja *(Crataegus laevigata)*.

Kuva 83. Axel Erikssonin suunnitelmasta säilyneet kaksi tammea päärakennuksen edustalla. Kuva SS.

Kuva 84. Rastilan kartanon julkisivua peittää alkuperäiseen sommitelmaan kuulumaton käytävää reunustava vaahterarivistö. Aiemmin kartanon ympäristössä oli syreeneitä. Kuva SS.

Kuva 85. Etualalla hiljattain kunnostettu lentopallokenttä. Taustalla kartano, jota häiritsevästi peittävät vaahterat. Kuva LV.

Kuva 86. Rastilan kartanolle johtava tieyhteys. Oikean puoleinen puurivi on uusittu lehmuksilla, jotka on istutettu kauemmaksi tien reunasta kuin paikalla aiemmin ollut puurivi. Kuva LV

Kuva 87. Entisen Tallinmäen suunnalta pohjoiseen johtava maisemassa merkittävä tieura. Ojan reunassa kasvaa kanadanpoppeleita, joiden arvioidaan olevan lähemmäs sata vuotiaita. Kartanolle käännytään vasemmalle. Kuva LV.

Kuva 88. Vehreä näkymä telttailualueelle. Taustalla Pehtoorin talo. Päätien varressa kasvavien vaahterat ovat kääpiöityneet jo alun perin puille rakennetuista huonoista kasvuolosuhteista johtuen. Kuva LV.

Kuva 89. Telttailualuetta jaksottaa muutaman puun ryhmät. Taustalla erottuu Pehtoorin talon valkoinen aita.

Kuva 90. Leirintäalueen opasviitat leirintäalueen sisääntulossa. Rastilan kartanon opastus sekoittuu leirintäalueen opastukseen.

Kuva 91. Rastilan kartanon eteläpuolella oleva matkailuvaunualue.

Kuva 92. Telttailualueella kaadettujen puiden kannot ovat jääneet poistamatta. Taustalla pensasistutusten takana on autojen pysäköintialue ja sen jatkeena Pehtoorin talon valkoiseksi maalattu aita.

Kuva 93. Telttailualueen pohjoisosassa on käytetty myös havupuita. Etualalla oleva kurtturuusu on haitallinen vieraslaji.

Kuva 94. Näkymä leirintäalueen pohjois-eteläsuuntaiselta pääväylältä leirintäalueen pääportin suuntaan. Tie kääntyy pääportille suoran päästä oikealle. Rastilan kartanolle johtava puukujanne on kuvassa olevan tien jatkeena.

Kuva 95. Uimarannan ja Rastilanmäen reunavyöhykkeessä kasvaa komeita tervaleppiä. Kartanolle johtava käytävä käyntiportteineen piiloutuu kasvillisuuden lomaan.

Kuva 96. Rastilan kartanolta uimarannalle johtava käytävä, jonka oikealla puolella kohoaa komea rinnemetsä. Näkymää merelle peittää pukukaappi ja kontti.

Kuva 97. Uimarannan ilmoitustaulu

Kuva 98. Uimarannan kuntoilu- ja leikkivälineitä.

Kuva 99. Uimarannan pukusuoja ja yksi kolmesta rantamaisemaa häiritsevästä kontista. Kuvassa oleva rannan huoltokontti on pysyvästi rannalla.

Kuva 100. Laituri. Kuva LV.

Kuva 101. Uimarantaa suojaava aallonmurtajan kivipenkereet ovat hajonneet.

Kuva 102. Kartanon ja uimarannan väliin pystytetty aita, siihen kiinnitettyine mainoksineen, sulkee kartanon ja Vartiokylänlahden avoimen maisematilan eikä sovi kartanoympäristöön. Kuvassa näkyvä käytävä on rakennettu vuonna 2018. Uimarannan kohdalla aidassa on kaksi suljettua huoltoporttia ja käyntiportti, josta kartanolle kuljetaan saunarakennuksen takaa. Kuva LV.

4.3 Arvoja heikentäviä tekijöitä sekä vaurioita ja ristiriitoja

Vartiokylänlahden maisema on muuttunut merkittävästi 1800-luvulta tähän päivään. Vartiokylänlahti on ollut avointa merenrantamaisema, joka jatkui mantereen puolella avoimena peltomaisemana ja siitä nousevina metsäisinä mäkinä. Peltomaisema on muuttunut osin kasvipeitteiseksi maankäytön muutoksen myötä. Rastilan kartanon maa-alueita on halkonut silta ja niitä on otettu rakentamiselle.

Rastilan kartanon puutarha on osa leirintäaluetta ja sinne on hankala päästä leirintäalueen kautta. Lehmuskujanne on vain alkuperäisen tieyhteyden päässä.

Kartanon puutarhaa rajaa uimarannassa aita ja kartanon edustalle on hiljattain rakennettu puomi, sisäänkäynti puutarhan puolelta kartanoon on estetty ja kartanon ulkoterassi vaikuttaa yksityiseltä terassilta. Kartanoympäristön kalusteet ja varusteet eivät ole kartanoympäristölle sopivia.

Asfaltoidut pääreitit eivät sovi toteutetussa laajuudessa kartanomiljööseen.

Päärakennuksen asfalttialueen kaarteessa on vaahterarivistö, joka peittää kartanon näkyvyyttä ja hämärtää kartanon mittakaavaa.

Rastilan kartanon kohdalla virtaava Rastilan puro on aiemmin laskenut ruovikkoiseen Vartiokylän lahteen. Puron kiintoaineita laskeuttaamaan ennen mereen johtamista, on rakennettu laskeutusallas, mikä luonnonmukaisemmilla muodoillaan sopisi paremmin ympäristöön.

Kartanon takana olevaa Rastilanmäkeä on käytetty puutarhajätteiden läjitykseen ja erilaiseen varastointiin. Metsään on levittäytynyt koristeviljelyn karkulaisia ja jäänteitä kuten kanadanpiisku, isotuomipihlaja ja idänpensaskanukka. Metsäalueen koillisosan kosteaa painannetta käytetään puutarhajätteen läjitykseen. Tämän seurauksena paikalle on pesiytynyt haitallinen vieraslaji jättipalsami. Läjitys alueelle on syytä lopettaa, ja jättipalsami tulee hävittää.

Rastilanmäen metsäalueella olevat tammet ja männyt tulisivat paremmin esille, jos tiheästi kasvavia vaahteroita ja mäntyjä poistettaisiin.

Kartanon hiljattain kunnostettu lentopallokenttä ei toiminnallisesti ja maisemallisesti sijoitu luontevasti kartanopuutarhaan.

Arvoja heikentäviä tekijöitä:

- Vartiolahden ylittävät sillat tekevät maisemallisen esteen merenlahden ja kartanon välille.
- Kartanolle johtaa vaikeasti maisemassa hahmottuva tieyhteys.
- Kartanomiljöön arvoa heikentää aidat ja kartanoympäristöön sopimattomat kalusteet ja varusteet
- Asfaltoidut pääreitit ovat mittakaavaltaan laajoja alueita.
- Kartanoa peittää puutarhaan kuulumaton vaahterarivistö.
- Rastilanpuro on muotoutunut ojamaiseksi.
- Rastilanmäelle on läjitetty puutarhajätettä, jonka mukana on levinnyt haitallisia vieraslajeja
- Metsäalue vaatii maisemallisia hoitotoimenpiteitä.
- Lentopallokenttä ei maisemallisesti sopeudu nykyiselle paikalleen.
- Kartanopuutarhaan istutettua kasvillisuutta on hävinnyt, se on yksipuolistunut ja huonosti hoidettua
- Kartanopuutarhaan laadittu puutarhasommitelma on hävinnyt ja puutarha on jäsentymätön.

Kartanopuiston luokituksessa, jolla ohjataan peruskorjauksen ja ylläpidon vaatimustasoa, Rastilan kartano edustaa tasoa III (paikallinen). Mahdolliset uudet toimenpiteet tulee sopeuttaa harmonisesti kohteen ominaispiirteisiin ja ympäristöön sekä suunnitteluajan yleisiin tyylipiirteisiin nähden. Kohteessa voidaan tehdä perustusteltuja, sen kulttuurihistoriallisia arvoja tukevia muutoksia.

5 Rakennetun ympäristön ja maiseman kehittämistavoitteet

Rastilan alue on kulttuurihistoriallisilta arvoiltaan kerroksellista ja liittyy kartano- ja huvilahistoriaan sekä moderniin matkailuperinteeseen. 1950-luvulla käynnistynyt leirintäaluetoiminta on kehittynyt kartanohistoria huomioiden, vaikka matkailumuodot ovat eri vuosikymmeninä vaihdelleet. Alueen jatkokehittämisessä tulisi huomioida näihin liittyvät kulttuurihistorialliset arvot. Suositukset alueen kehittämiselle ja jatkosuunnittelulle perustuvat tässä työssä määriteltyihin kulttuurihistoriallisiin ja maisemallisiin arvoihin sekä vaalittaviin ominaispiirteisiin. Kehittämistavoitteet pyrkivät säilyttämään ja turvaamaan edellä mainitut arvot ja määrittämään reunaehdot kehittämiselle.

Kartano- ja huvilahistorian kannalta säilytettäväksi suositeltavat arvot liittyvät kartanon päärakennukseen, Pehtoorin taloon piharakennuksineen, viljamakasiiniin, kellariin ja leikkimökkiin sekä päärakennusta ympäröivään puutarhaan. Ne ovat alueen vanhimpia kerroksia ja säilyneet ympärille kehittyneen matkailutoiminnan osana. Kartanon puutarhalla yhdessä Vartiokylänlahden rantojen ja taustalla kohovan Rastilanmäen metsäalueen kanssa on tärkeä merkitys Itä-Helsingin kulttuuripuiston ja vihersormen osana.

Kartano- ja huvilahistoriaan liittyvänä kehittämistavoitteena on säilyttää kaupunkirakenteen tiivistymispaineessa Rastilan kartanon puutarhan alueet siellä olevine kartanomiljööseen kuuluneine rakennuksineen; 1850-luvulta oleva päärakennus ja Pehtoorin talo ulkorakennuksineen sekä vuonna 1995 siirretty 1812-luvulta peräisin oleva viljamakasiini. Koko tälle alueelle tulisi laatia kokonaisvaltainen suunnitelma, jonka mukaan alueiden kehittäminen ja historiallisten arvojen palauttaminen toteutetaan. Suunnitelman tulisi koskea käytäväjärjestelmää, toiminnallisten alueiden sijoittumista, viheralueita, kasvillisuutta, rakenteita, kalusteita ja varusteita sekä Rastilanmäen puistometsän polkuverkoston ja kasvillisuuden kehittämistä. Rastilanmäellä sekä siihen liittyvällä Vartiokylänlahdella on paljon sekä ekologista, että virkistysarvopotentiaalia. Lisäksi koko alueelle tulisi laatia pitkän tähtäimen hoitosuunnitelma. Osa kartanon puista on huonokuntoisia ja suunnittelutyön pohjaksi esimerkiksi Rastilantien varressa olevista kanadanpoppeleista tulisi tehdä kuntotutkimus. Suunnitelmassa tulisi korostua kartanoympäristön luonne ja alueen käytettävyys. Jatkossa uimarannan alue voisi olla luonteva osa kartanon puutarhaa. Toiminnallisesti ja maisemallisesti nykyinen kartanopuutarhaan rakennettu lentopallokenttä sopisi paremmin uimarannan yhteyteen. Kartanon edustan järjestelyille Axel Erikssonin vuonna 1902 laatima puutarhasuunnitelma luo edelleen hyvän pohjan. Kartanoympäristön yksipuolista kasvillisuutta tulee myös rikastuttaa. Rastilan kartanon historiassa vesireitillä on ollut keskeinen merkitys kartanon olemassaololle ja kehitykselle. Vuosaaren sillan myötä vesireitin merkitys kulkuväylänä menetti merkitystään ja lisäksi laivalaituri jäi sillan eteläpuolelle. Kartanon saavutettavuutta vesillä liikkujalle voisi vahvistaa korvaamalla nykyinen laituri kiinteällä ja kartanon asemaa korostavalla laivalaiturilla.

Rastilanpuro on kartanon maiden viljelykäytön aikana muovautunut rakennetuksi ojaksi. Puutarhan kunnostuksen yhteydessä ojaa olisi mahdollista palauttaa luonnonmukaisemmaksi ainakin puutarhan etelälaidalla. Tämä tulisi huomioida puroon liittyvän alueen maankäyttösuunnitelmissa.

Rastilan leirintäalue on osa suomalaista matkailun historiaa ja tämä tulee ottaa huomioon tehtäessä leirintäaluetta koskevia päätöksiä. Leirintäalueen toiminnot ovat kehittyneet kulloistenkin tarpeiden mukaan ja leirintäalueen kehittämistä on jatkossakin syytä edistää huomioiden alueen maisemalliset ja kulttuurihistorialliset arvot. Leirintäalueen kehittämisessä tulisi vaalia matkailuun liittyvien rakenteiden ja ympäristön ajallista kerroksellisuutta.

Tallinmäelle johtanut nykyinen Rastilantie on maisemassa merkittävä väylä. Ennen peltojen keskellä sijainnut tie on nykyään muodostunut osaksi leirintäalueen tieverkostoa. Tietä reunustavat paikoin, rakennetuista kasvuolosuhteista johtuen, huonokuntoiset puukujanteet. Tien asemaa muuttuneessa ympäristössä ja alueen jäsentämisessä tulisi vahvistaa yhtenäisellä puukujanteella. Puukujanteelle ei ole historiallista perustetta, mutta sitä on esitetty jo Paul Olssonin vuonna 1935 laatimassa Rastilan kartanon puutarhasuunnitelmassa sekä Rastilan leirintäalueen yleissuunnitelmassa, joka on laadittu vuonna 1976.

Maisemassa tärkeä säilytettävä elementti on leirintä- ja asuinalueet erottava kuusiaita.

Leirintäalueen liiketoimintaan liittyvät aidat, puomit, kieltomerkit ja kontit tulee hyvällä aluesuunnittelulla minimoida tai poistaa.

Rastilan kartanon alueelle tulisi laatia kulttuurihistorialliset arvot ja nykyiset toiminnalliset tarpeet huomioiva kokonaissuunnitelma.

Keskeiset kehittämistavoitteet

- Vanhat rakennukset säilytetään: Rastilan kartano, Pehtoorin talo piharakennuksineen, viljamakasiini, kellari ja leikkimökki.
- Rastilan kartanolle, leirintäalueelle ja Rastilanmetsälle laaditaan kulttuurihistorialliset arvot huomioiva kokonaissuunnitelma sekä hoitosuunnitelma.
- Huonokuntoisille puille tehdään kuntotutkimus.
- Hoitotasoa nostetaan.
- Lentopallokenttä siirretään uimarannan yhteyteen.
- Laituri rakennetaan kiinteäksi.
- Leirintäaluetta kehitetään toiminnallisten tarpeiden mukaan vaalien rakennusten, rakenteiden ja ympäristön ajallista kerroksellisuutta.
- Rastilan kartanolle saapumista selkeytetään laadittavalla suunnitelmalla.
- Leirintäalueen sisäistä tieyhteyttä, Rastilantietä, korostetaan puukujanteella.
- Niin kauan kuin leirintätoiminta alueella jatkuu, tulisi leirintäalueen kehittämisessä vaalia matkailuun liittyvien rakenteiden ja ympäristön ajallista kerroksellisuutta.

Kehittämistavoitteet

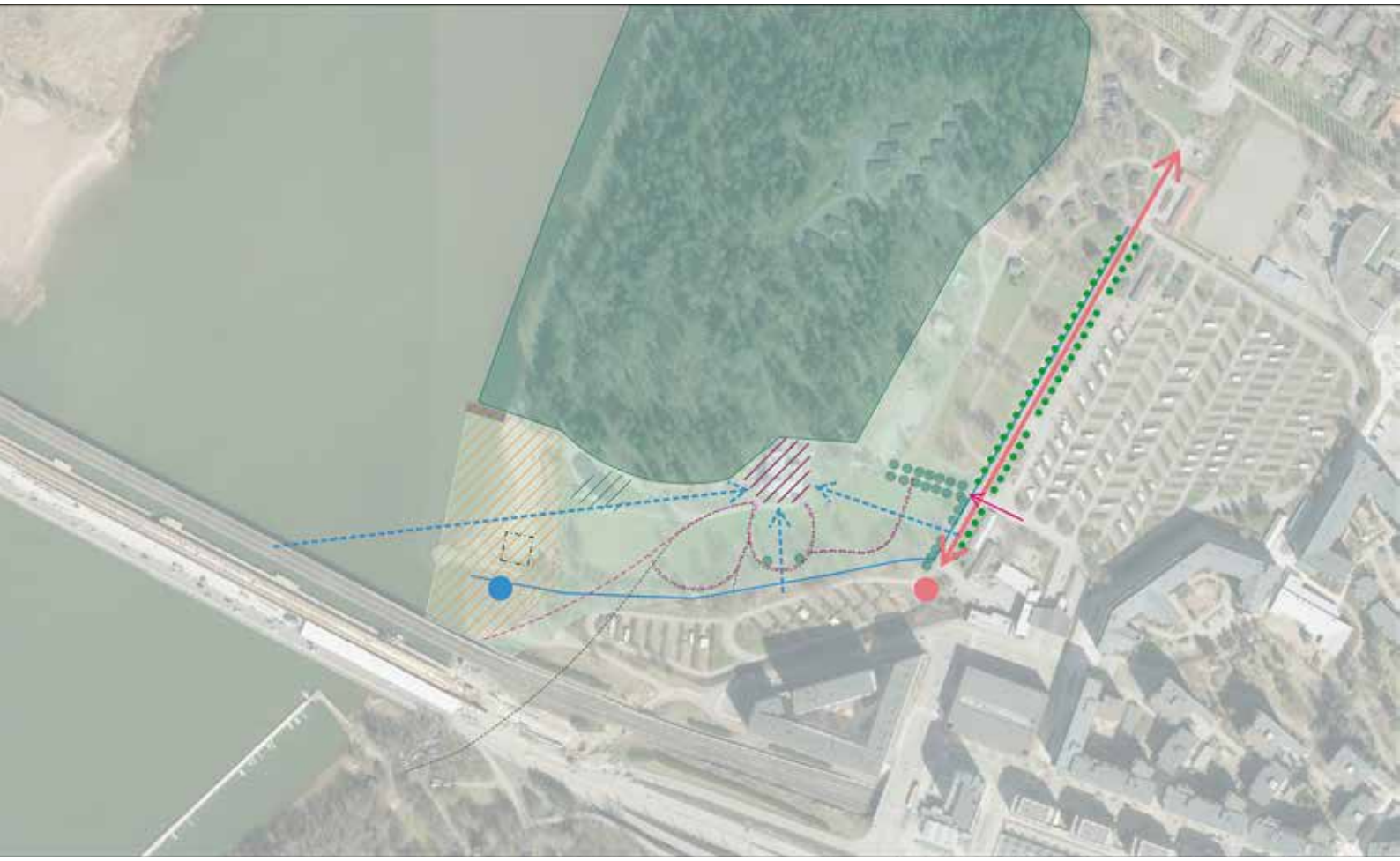

Maisemapuutarhaksi kehitettävä kartanopuistoalue (vuoden 1902 suunnitelman periaatteilla)

Puistometsäksi kehitettävä julkinen metsäalue

Luonnonmukaistettava puro ja laskeutusallas

Tielinjaus, jonka ehdotetaan korostettavan yhtenäisellä puukujanteella

Kehitettävä kartanon ympäristö

Rantavyöhykkeen liittäminen osaksi maisemapuutarhaa

Sauna liitetään osaksi Rastilanmäen puuvartista kasvillisuutta

Kehitettävä käytävälinjaus

Maisemapuutarhan poistunut käytävälinjaus

Kiinteä laituri

Siirretty lentopallokenttä

Suunniteltava tien pääte

Korostettava ja suunniteltava yhteys Rastilan kartanolle

Jatkossakin turvattavat näkymät

Lähteet ja kirjallisuus

ARKISTOLÄHTEET

Arkkitehtuurimuseo, Helsinki (ARKMU)
- arkkitehti Birger Federleyn muutospiirustukset vuodelta 1908.
- puutarha-arkkitehti Paul Olssonin puutarhasuunnitelma vuodelta 1935.

Helsingin kaupunginmuseo, Helsinki (HKMKA)
- kuvakokoelma

Helsingin kaupungin tilapalvelut, Helsinki (HKT)
- Urheilu- ja ulkoiluviraston arkisto

INTERNET-LÄHTEET

Helsingin uutiset 8.11.2012 ”Helsinki hankkii rantamökkejä Rastilaan sadoilla tuhansilla” URL-osoite: *https://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/95604-helsinki-hankkii-rantamokkeja-rastilaan-sadoilla-tuhansilla* (viitattu 28.10.2019).

Wikipedia ”Vuosaaren silta” URL-osite: *https://fi.wikipedia.org/wiki/Vuosaaren_silta* (viitattu 14.11.2019).

KIRJALLISET LÄHTEET

Lipponen, Matti (2010) ”Rastböle – Maiseman historiaa Vuosaaressa”. Vantaa: Kellastupa Oy.

Paasio, Arja (2011) ”Unelmien leikkimökit”. Jyväskylä: Atena.

Partanen, Silja & Mauranen, Tapani (2013) ”Loma edessä, mökki takana – Suomalaisen leirintämatkailun viisi vuosikymmentä”. Kangasala: Mobilia säätiö ja SF-Caravan ry.

Väisänen, Elisa & Veinio, Joanna (2016) ”Helsingin Rastilasta löydettyä – Nykyajan arkeologiaa leirintäalueella”. Suomen keskiajan arkeologian seura (SKAS) -lehti 1/2016.

Sinisalo, Antero. Puutarhataiteen historia perusteet. Viherympäristöliiton julkaisu 6/1997, Helsinki.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Kotilainen, Heli & Moilanen, Teemu & Nupponen, Asta (2003) ”Suomen leirintämatkailun nykytila ja kehittämisnäkymät”. Helsinki: Suomen ympäristö 641 - Ympäristöministeriön julkaisu.

Iiris Haikonen, Erkki Teräväinen
Kartanon mailla – sätereitä ja rälssimiehiä
Karttakeskus 2011

Viitteet

1) Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelma, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2016.
2) Vuoden 2002 yleiskaavaan liittynyt selvitys, 2016 Kulttuuriympäristön teemakartta.
3) Maamittaushallitus ” Gumböle; Gumböle och Nordsjö i Helsinge socken: Egokarta med beskrifning 1698–1698”
4) Tilan ja kylän nimi on vaihdellut eri asiakirjoissa. Rastilasta on käytetty nimityksiä Rasbölle, Rassböhleby, Radzbööl, Rastböle ja Rassböle.
5) Lipponen 2010, 18, 22, 24, 37.
6) Lipponen 2010, 27, 29, 31.
7) Augmentti tarkoitti ruotujakoisessa sotalaitoksessa määrättyä aputilaa, joka maksoi veronsa päätilalle.
8) Lipponen 2010, 33-34.
9) Lipponen 2010, 50-54, 58, 62.
10) Lipponen 2010, 63, 66-67, 89, 92, 96.
11) Lipponen 2010, 98, 101, 106, 108-110.
12) Lipponen 2010, 109, 112.
13) Lipponen 2010, 131-132.
14) Lipponen 2010, 112-116.
15) Lipponen 2010, 124-125, 127.
16) Lipponen 2010, 130.
17) Haikonen, 2011
18) Kuva 10 HKM
19) Haikonen, 2011.
20) Sinisalo 1997, s. 140.
21) Hemgård 2014
22) Lipponen 2010, 135, 137-138, 141.
23) Lipponen 2010, 140-141.
24) Lipponen 2010, 142, 146-147,161, 164.
25) Lipponen 2010, 100, 165
26) Lipponen 2010, 169
27) Lipponen 2010, 178-181; Helsingin uutiset 8.11.2012 ”Helsinki hankkii rantamökkejä Rastilaan sadoilla tuhansilla”.
28) Kotilainen ym. 2003, 17. Partanen & Mauranen 2013, 48.
29) Wikipedia ”Vuosaaren silta” internet-osoite: https://fi.wikipedia.org/wiki/Vuosaaren_silta
30) Rastilan leirintäalueen suunnitelma 27.5.1970 (HKT).
31) Rastilan yleissuunnitelman hyväksyminen 8.9.1976 (pöytäkirja) ja rakennuspiirustukset (HKT).
32) Rastilan yleissuunnitelman hyväksyminen 8.9.1976 ja rakennuspiirustukset (HKT).
33) Rastilan yleissuunnitelma 1992 ja rakennuspiirustukset (HKT).
34) Rastilan yleissuunnitelma 1992, Rastilan yleissuunnitelman tarkistus 1997 ja rakennuspiirustukset (HKT).
35) Rastilan yleissuunnitelma 2010 ja rakennuspiirustukset (HKT)).
36) Väisänen & Veinio 2016, 30.
37) Paasio 2011, 10, 31.

Helsingin kaupunki /
kaupunkiympäristön toimiala

Kuvailulehti

Tekijä(t)	Aino-Kaisa Nuotio, Eveliina Könttä, Laura Suni, Laura Vikman, Sara Seppänen
Nimeke	Rastilan kartano, Ympäristöhistoriallinen selvitys ja kehittämistavoitteet
Sarjan nimeke	Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön julkaisuja
Sarjanumero	2020:2
Julkaisuaika	2/2020
Sivuja	75
Liitteitä	1
ISBN	978-952-331-701-7 (verkkoversio)
ISSN	2489-4230 (verkkoversio)
Kieli, koko teos	Suomi
Kieli, yhteenveto	Suomi

Tiivistelmä:

Rastilan kartano sijaitsee Itä-Helsingissä, Vartiokylänlahden itärannalla, Vuosaaren kaupunginosassa. Rastilan kartano on Helsingin kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävä alue. Rastilan kartanolla on mielenkiintoinen historia 1600-luvulta ratsutilana sekä rälssi- ja säteritilana. Myöhemmin kartano toimi pensionaattina, ulkoilumajana ja viimeisimmässä vaiheessa leirintäalueen kahvilana. Rastilan kartano rakennettiin 1850-luvulla Rastilan metsän eteläpuolelle peltolaakson reunaan erilleen Tallinmäellä, nykyisen metroaseman lähellä, sijainneista tilakeskuksen rakennuksista. Kartanon puutarha muotoutui 1900-luvun alussa laaditun puutarhasuunnitelman myötä. 1950-luvulla kartano siirtyi Helsingin kaupungin omistukseen ulkoilu- ja myöhemmin leirintäaluekäyttöön.

Kartanon ympärille kehittyneellä leirintäalueella on oma merkityksensä osana suomalaista matkailun historiaa, mutta samalla se on tuonut haasteita kartanomiljöön säilymiselle. Rastilan kartanon puutarhasuunnitelmasta on jäljellä lähinnä vain vanhoja puita kuten puukujanteen lehmuksia, kartanon edustalla olevan nurmiaukean laidalle istutetut kaksi yli satavuotiasta tammea sekä Rastilan puronvarrella olevaa puustoa. Kartanon edustan maisemapuutarhasuunnitelman mukaan toteutettu sommitelma on hävinnyt ja ympäristö on täydentynyt kartanoa ja merimaisemaa peittävillä puilla sekä miljööseen sopimattomilla rakenteilla, päällysteillä ja varusteilla. Rastilan kartanonon kehittämistavoitteena on laatia alueelle kokonaissuunnitelma, joka ottaa huomioon sekä maisemalliset että toiminnalliset tavoitteet. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kohteen hoito edellyttää hoitosuunnitelman laatimista sekä nykyistä intensiivisempää hoitoa.

Avainsanat Rastila, Rastilan kartano, Vartiokylänlahti, kartanot, kartanopuistot, Rastilan leirintäalue, leirintäalueet

Helsinki

Kaupunkiympäristön toimiala huolehtii Helsingin kaupunkiympäristön suunnittelusta, rakentamisesta ja ylläpidosta, rakennusvalvonnasta sekä ympäristöön liittyvistä palveluista.